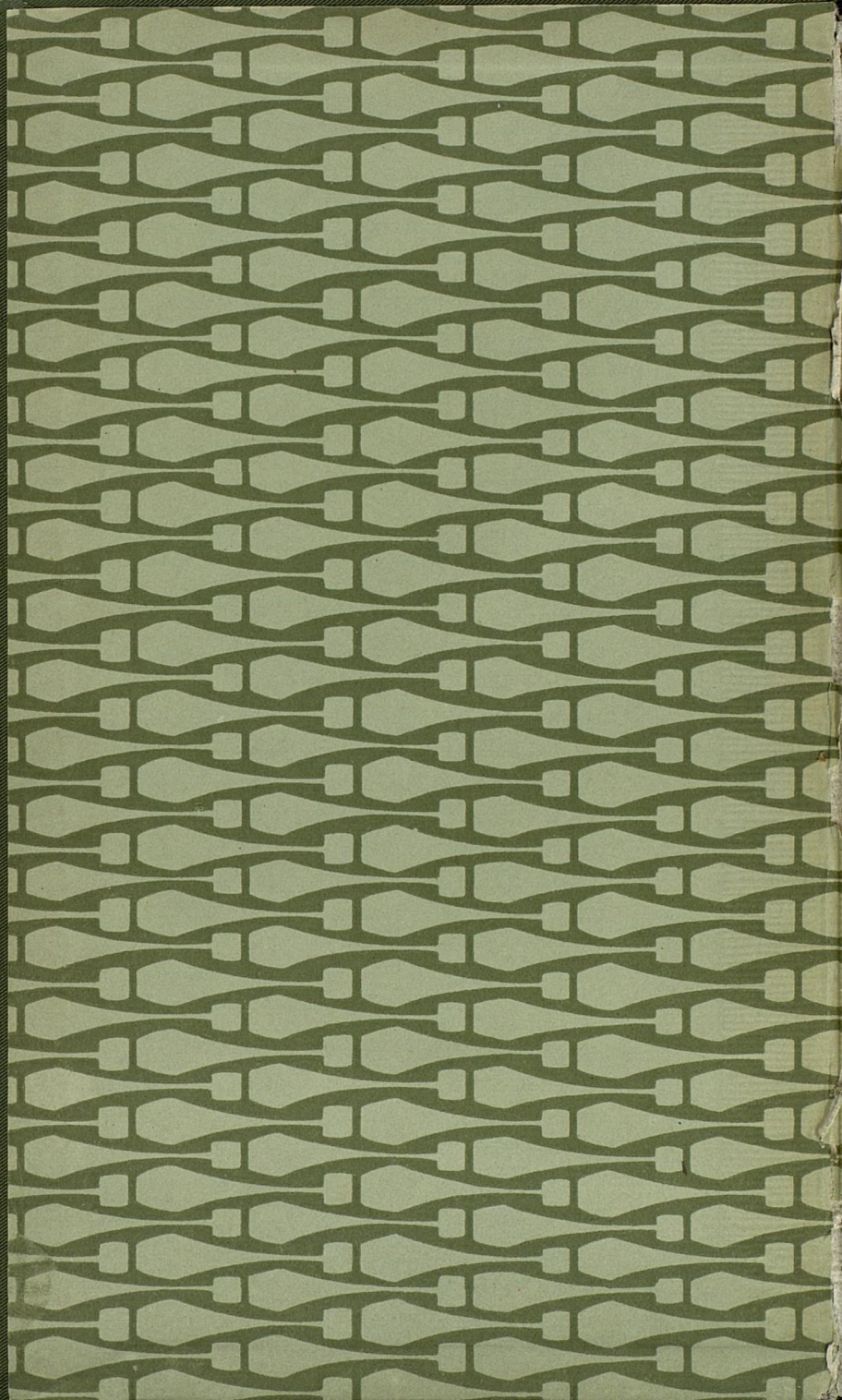


EN GAMMEL
KJÆRLIGHETS-
HISTORIE

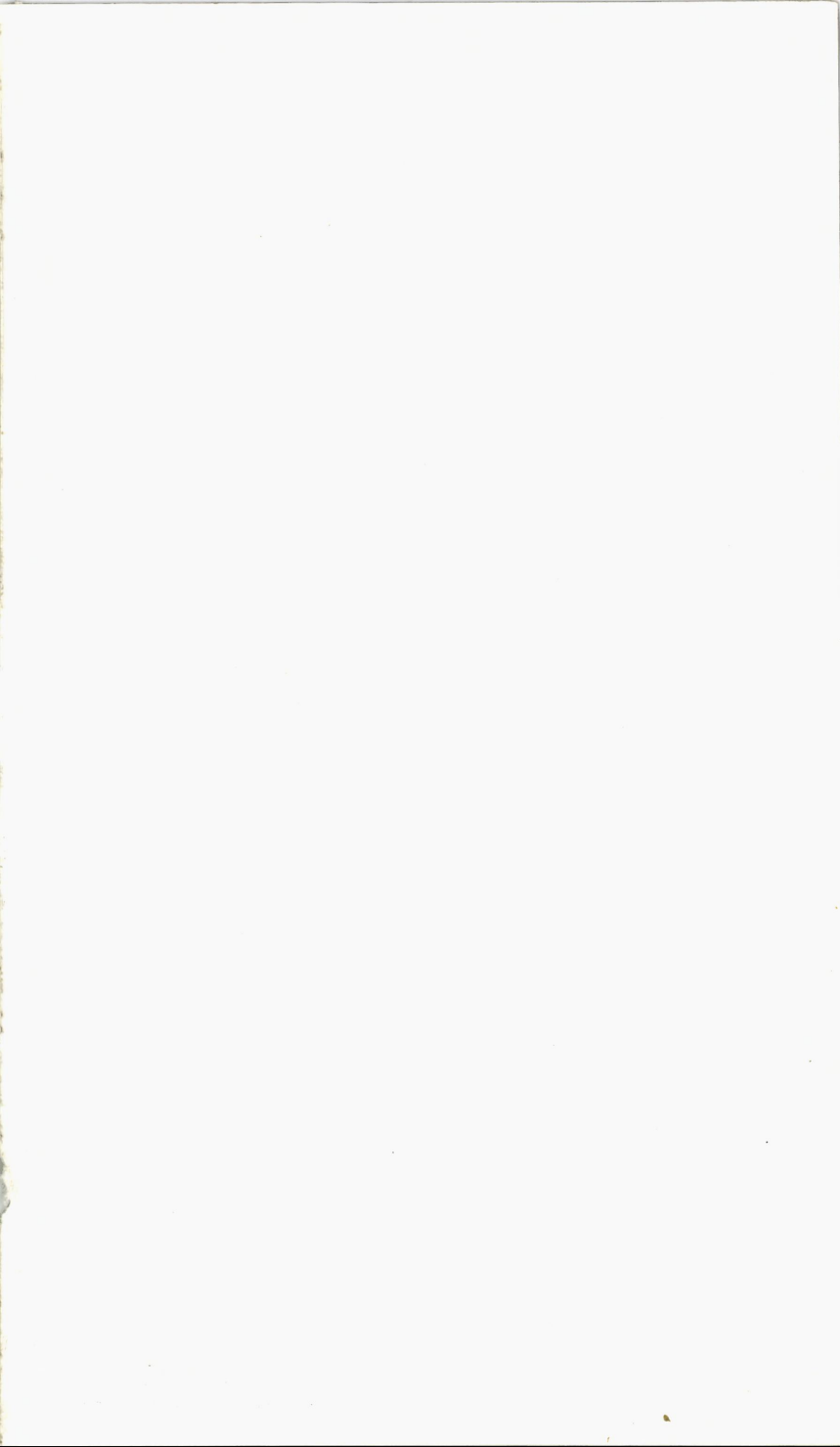




018d04173

EN GAMMEL
KJÆRLIGHETSHISTORIE







JANE WELSH

After miniatur av Kenneth Macleay.

EN GAMMEL KJÆRLIGHETSHISTORIE

VED

SIGNE GREVE DAL

NB Rana
Depotbiblioteket

C. Nispen.



KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1913

NATIONALTRYKKERIET

James Anthony Froude var Carlyles yngre ven og valgte biograf. Gjennem hans glimrende verk er opfatningen av mennesket Carlyle som en førsterangs egoist og hustyrann slaat ned i hele den civiliserte verdens bevissthet som en kjendsgjerning

Da imidlertid den første lamslaathet efter Froudes „avsløringer“ hadde lagt sig noget, hævet der sig fra forskjellige hold en indignert protest, men den har virket som røster i ørkenen. Froudes fremstilling, dokumentert ved breve og optegnelser, gav et saa levende og tilsyneladende tilforladelig billede, at indtrykket ikke kunde svækkes.

Da var det at mr. Aleksander Carlyle i 1909 fandt at maatte utgi den uavkortede samling „kjærlighetsbreve“. De utgjør et verk paa en 800 sider, der ved kommentar og notiser vil bevise at Froude har farett samvittighetsløst frem ved at se det hele forhold ut fra én bestemt synsvinkel, og av brevene tatt med hvad der styrket det indtrykk han vilde gi, og latt ligge hvad der kunde svække dette.

Men mr. Aleksander Carlyles iver for at renvaske Thomas Carlyle er saa stor, at man merkt die Absicht und wird verstimmt. Naar han saaledes vil reducere Irvings betydning til nul, og fremstiller det hele forhold i stil med det billede han har anbragt paa bindets forside, to sammenbundne hjerter der brænder med én

klar flamme — da er dette, forekommer det mig, et nyt eksempel paa den noksaa almindelige engelske tilbøielighet til at ville berøve en biografi de skygger der dog er solskinnets likesaa naturlige som virkningsfulde ledsagere.

Efter gjennem en aarrække at ha læst hvad jeg har kunnet komme over av samtidiges indtryk av parret Carlyle, og sammenholdt dette med deres egne breve og optegnelser, har imidlertid den opfatning fæstnet sig hos mig at der er skedd Carlyle uret. Han var dog den der hadde det varme hjerte og det trofaste sind.

I dette merkelige pars forhold kan forøvrig ingen av parterne siges at være den mere eller mindre „skyldige“, da deres handlinger og væsen er betinget av forskjellen i deres karakter og avstamning. Samlet gir det hele, synes jeg, et enestaaende patetisk billede av den menneskelige evnes begrænsning.

Av Froudes verk, Jane Welsh's efterlatte erindringer, og Aleksander Carlyles samling „Love-letters“ har jeg da i det følgende sammenstillet de utdrag som jeg syntes var nødvendige for at gi et nogenlunde helt billede, der kunde forklare hvad der senere fulgte, som en naturlig virkning av en given aarsak.

August 1913.

Signe Greve Dal.

En straalende maimorgen 1805 bragte murer James Carlyle sin søn Thomas til Annan latinskole.

Det var det endelige resultat av lange og alvorlige overveielser, hvor mandens egen sunde sans hadde seiret over slegt og venners advarsler: „Sæt din gut til studeringer, og han vil ende med at foragte sine uvidende forældre.“

Men naar James hadde raadført sig med Gud, sin samvittighet og sin overmaade kloke kone, var hans beslutning urokkelig.

Otte barn var det at føre frem, men Thomas var ældst, og han hadde evner. Farens eget liv hadde været det haardeste slit for det daglige brød, men i hans hjerte var der fred. Gud hadde været naadig, og nu bragte han ham den førstefødte, forat han kunde bli prest og forkynde Guds ære.

Og den 10 aars gamle gut følte stundens betydning og var fylt av bange forventning. Saa liten han var, forstod han det offer familien bragte, og fornyet stille og inderlig det sidste løfte moren hadde forlangt av ham: Aldrig at slaa igjen, naar han blev slaat. For bedste-faren hadde været en slaaskjæmpe, og Thomas selv hadde vist et voldsomt sind.

Stakkars lille Thomas — litet kjendte han hvad han gik ind til. Gjennem hele hans lange liv forblev aarene i Annan latinskole et vondt og saart minde om den pinlige isolerthet som er undtagelsens lod paa en skole.

Ett indtryk fæstnet sig for altid: En dag hviskedes mellem eleverne at en tidligere elev av skolen var kommet paa besøk, et ungt menneske som hadde gjort sig berømt derinde ved Edinburghs universitet, en av hvem man kunde vente sig det største — søn av garver Irving borte i gaten!

Og der var han! Bestyreren selv fulgte rundt i klasserne.

Og Thomas borte paa bakerste bänk, i den trange jakke med de altfor korte ærmer, stirret med sine dyptliggende, blaaviolette øine som vilde han for bestandig indprente sig den besøkenes høie, statelige skikkelse, klædt efter sidste mode, rolig, elskværdig og selvbevisst. Det svære, sorte haar bar han noget længere end skik og bruk var, og det dannet en flatterende ramme om det bleke ansigt med de store, regelmæssige træk. Fuldkommen skjøn vilde han ha været, hvis ikke et skjelende øie hadde skjæmmet.

Det var Edvard Irving som smilende sa nogen venlige ord, og forsvandt som en meteor der hadde straalet et øieblik for derefter at fortsætte sin lysende bane i ukjendte regioner.

Men en dag slog ogsaa for murerens søn befrielsens time. Han hadde lært hvad Annan skole kunde lære ham, og skulde nu, 13 aar gammel, paa egen haand begynde sine studier ved Edinburghs universitet. En sceneforandring, men med fortsat opøvelse i selvfornektelse og savn.

Tilfots — med klædesbylten paa nakken og nistekop i haanden, drog han avsted sammen med en flok

andre studerende, sønner av smaabønder og haandverkere, for at greie sig som de bedst kunde derinde i Babylon ved at leie sig billige rum og lage sig sin mat selv av det havremel og de poteter fragtemanden bragte med fra hjemmet.

Det var haarde tider.

Det høie universitets professorer tok sig ikke det ringeste av dem, kjendte knapt deres navn, naar de efter aars ophold forlot byen. Der var ingen retledning at faa fra nogen kant, og det studentikose kameratliv indskrænket sig til stilfærdige sammenkomster paa de fattigslige hybler, hvor tidens brændende spørsmal diskutertes til en kop te eller en fællesspisen av den hjemlige havregrøt.

Fem maaneder varte vintersemestret. Resten av aaret maatte enhver gjøre nytte for sig hjemme paa gaarden, eller hos fremmede tjene sig op de nødvendige penger.

Thomas slet sig igjennem som de andre bondegutter, særlig ved at gi privattimer i matematik.

Mindre og mindre lyst fik han paa det teologiske studium, men slukte hvad han kunde komme over av historie, literatur og filosofi. Hans hukommelse og evne til at opta nyt stof var uten grænser. Ved hjelp av grammatik og leksikon lærte han sig tysk, spansk og italiensk saa godt, at hans oversættelser fra disse sprog blev mønstergyldige.

Hans trøst og bedste glæde den gang og hele livet igjennem var forholdet til forældre og søsken. Det kunde ikke være hjerteligere, fortroligere. Hans mor lærte sig den vanskelige skrivekunst for at kunne ha den glæde at korrespondere med sønnen.

Fra „Mainhill“, den lille farm de nu hadde forpactet, skriver hun saaledes i mars 1821:

„Søn Thom.

Jeg mottok dit venlige og hyggelige brev. Intet glæder mig mere end at høre at det gaar dig godt. Hold modet oppe, min staute gut. Du spør venlig efter min helbred. Jeg klager saa litet som mulig. At dagene længes har en god virkning paa mig. Jeg er, gudske-lov, saa frisk som jeg kan vente det. Jeg har sendt dig nogen kaker og litt smør i en tine som du skal sende vasken din med. Send alle klærne hjem, saa jeg kan vaske og stoppe dem.

Aa søn — om jeg kunde skrive! Alt hvad jeg har paa hjerte, skal du faa høre naar du kommer hjem igjen — indtil da maa jeg slaa mig tiltaals. Men send mig et langt brev. Det opmuntrer mig mere end noget andet, og fortæl mig oprigtig om du hver aften og morgen læser et kapitel av bibelen. Fortæl ogsaa om det er noget du særlig trønger. Nu maa jeg skynde mig at pakke tinen, saa jeg maa slutte.

Din hengivne mor

Margaret Carlyle.“

Og da hun av sønnens breve til sin usigelige ængstelse merker at hans religiøse syn ændres, skriver hun:

„Kjæreste søn.

Jeg har mottat dit brev, og glæder mig over at du er frisk. Sundhet er en værdifuld gave, prøv at styrke den.

Tiden gaar. Et nyt aar er begyndt. Tiden har vinger og flyver hurtig. Søk Gud av hele dit hjerte og — aa, min kjære søn, hold ikke op med at søke hans raad paa alle dine veier. Frygt ikke verden, du vil bli sørget for som han finder det bedst for dig.

Som din hengivne ven der altid holder av dig, ber

jeg dig indstændig, hold ikke op med at læse din bibel hver dag, og maatte Herren aapne dine øine, saa du fik se hans underfulde lov. Men klokken er to nat, og her er daarlig pen, daarlig blæk, daarlig skrivehaand. Jeg vil derfor intet mere tilføie, men forblir din dig elskende mor

Peggy Carlyle.“

Lignende kjærlige breve sendes ved enhver anledning ogsaa fra far og søsken, av hvilke den næstældste, John, nu ved brorens hjælp skulde begynde at studere medicin.

Med sjelden pietet er brevene fra alle hold blit opbevart, og tælles i tusener. Naar Thomas træt av studier, ensomhet og aandelige kampe vendte hjem paa besøk i den lille forpagtergaard, var mottagelsen bestandig præget av den gjensidige hengivenhet og tillid.

Aldeles enestaaende var forholdet mellem mor og søn. Carlyle satte sin far, den gamle murer, overmaade høit: „Ingen,“ siger han, „kan ha hat en bedre far end jeg.“ Men forholdet til moren var av en anden karakter. Han omfattet hende med en lidenskabelig hengivenhet, han følte at de var av ett stof, og at ingen i verden forstod ham som hun.

Naar den øvrige familie, træt av dagens møie og besvær, var gaat til ro, blev mor og søn sittende utover natten ved skorstenen i det lille kjøkken, begge røkende sin snadde og fordypende sig i samtaler om religiøse og moralske spørsmåal. Disse diskussioner hadde altid ett maal: Thomas vilde overbevise hende om at de inderst inde mente det samme, og hun var mere end villig til at la sig overbevise!

En forunderlig sterk personlighet maa hun ha været denne bondekone, der ganske blottet for kundskaper og kuert av den haardeste kamp for tilværelsen dog til sin

sidste stund forstod at bevare denne magt over sin store søns sind. Et betegnende træk er den kjendsgjærning at hun, den ganske ulærde og i sin tro den strengt ortodokse, læste sønnens oversættelse av Wilhelm Meister med forstaaelse og intens glæde.

Imidlertid slæpte studieaarene sig frem formørket av aandelige kampe, dyp uvilje mot det valgte studium og sidst men ikke mindst, en forstyrret fordøielse.

For ialfald at faa nogen utsættelse med hensyn til valg av livsstilling, tok han mot en tilbudt lærerpost ved Annan latinskole og litt senere en stilling som bestyrer av en skole i Kirkcaldy, oprettet som en demonstration mot en anden skole der i byen, hvor netop *Edvard Irving* førte et dygtig, men efter manges mening altfor strengt regimente.

Ikke at *Carlyle* i Annan hadde gjort sig populær! Hverken der eller senere i Kirkcaldy blev hans forhold til befolkningen præget av nogensomhelst hjertelighet. Hans steile og avvisende holdning indbød ikke til nærmere bekjendtskap, og han manglet aldeles den sikkerhet i optræden og kjendskap til de selskabelige former, der vilde ha imponert de indfødte langt mere end hans formentlige lærdom.

Fandtes der saaledes heller ikke i denne smaaby ti retfærdige, var der dog to som formaadde at trænge gjennem den haarde skal til en forstaaelse av det værdifulde indre. Og disse to var *Edvard Irving* og den unge, kloke og skjønne *Margareth Gordon*.

Av *Irving* som bestyrer av den konkurrerende skole ventet ikke *Carlyle* sig nogen tilnærmelse, skjønt han vel visste at han i ham hadde sin eneste aandelig jevnbyrdige.

Glad overrasket blev han derfor, da *Irving* ved første leilighet kom ham paa det hjerteligste imøte, indbød ham til sit hjem og til fri benyttelse av dets

bibliotek. Han haabet, sa han, at de skulde være rigtig meget sammen: „To Annangutter skal ikke være fremmede for hinanden!“

Og det var ikke ment som en høflig talemaate.

„Fire aar ældre end mig var han,“ skriver Carlyle i sine erindringer, „berømt blandt Edinburghstuderne for sine evner og sine kundskaper, en dygtig lærer, først i Haddington og saa her, en mand med en stor fremtid. Med aapne armer tok han imot mig som en ven, som en bror var han mot mig dengang og altid og overalt siden. En ven hvis like jeg siden aldrig fik, trofast til sin død.“

Ikke bare fælles aandelige interesser bandt disse to sammen i deres utlændighetstid som skolemestre i en skotsk smaaby. Irving, der var letfængelig, hadde straks i begyndelsen av sit ophold i Kirkcaldy forlovet sig med en av sogneprest Martins mangfoldige døtre. Forlovelsen kom til at strække sig ut gjennom en lang aarrække, og føltes efter al sandsynlighet meget snart for Irving som et trykkende baand hans hæderlighet alene avholdt ham fra at bryte.

Men der var en anden ung dame i Kirkcaldy, Margareth Gordon, der var intelligent nok til at fange og fastholde de to venners interesse. Hos Carlyle, der her for første gang lærte at kjende charmen ved en skjøn og kultivert ung pikes selskap, steg interessen snart til en saa varm hengivenhet, at vedkommende fandt det rigtigst at vise ham tilbake ved at meddele ham at hun var bunden.

Det brev hun sendte ham som avslutning paa deres selskabelige samvær, viser hvilken sjelden ung pike hun maa ha været, i alle dele værdig to saa udmerkede mænds hengivenhet:

„— — — — og nu — kjære ven, et langt farvel og ett raad, og da det er det sidste, læg Dem det paa hjerte!

Dyrk de mildere sider av Deres personlighet. Undertryk hjernens ekstravagante visioner. Deres begavelse vil med tiden gjøre Dem berømt — maatte Deres dyder gjøre Dem elsket. Prøv ved mildhet og venlighet at mindske den frygtelige avstand mellem Dem selv og almindelige mennesker. Bær over med deres underlegenhet, og vær forvissset om at de til gjengjæld vil respektere og like Dem des bedre.

Hvorfor skjule den godhet som i virkeligheten fylder Deres hjerte! La Deres lys skinne for menneskene, og tro ikke at de er uværdige dertil. Deres møie vil belønnes, for det er en skjøn ting at leve i andres hengivenhet.

Endnu en gang — farvel! Tilgiv den frihet jeg har tat mig, tænk paa mig som paa en venlig søster, der paa avstand vil glæde sig over Deres lykke og ta del i Deres sorg.

Med høiagtelse

deres M.

(Jeg opgir Dem ikke min adresse, da jeg ikke tør love at træffe Dem mere).“

Margareth Gordon egtet guvernøren over Nova Scotia, der senere blev medlem av parlamentet og adlet. Carlyle saa hende én gang senere i livet. Det var en sommerdag omkring 1840 ved indkjørselen til Hyde park. Begge var tilhest. Hun, den elegante adelsdame, han, den verdensberømte filosof. Deres øine møttes — det var alt! Men i hendes blik læste Carlyle: „Ja, ja — sandelig det er *ham!*“

„Poor Margareth,“ slutter han beretningen om dette møte. En kunde ha mere lyst til at si „Poor Carlyle!“

Imidlertid holdt hverken Irving eller Carlyle længe ut som skolemestre. Irving forlot Kirkcaldy for efter

et for ham saare skjæbnesvangert besøk i Haddington at ta ansættelse i Glasgow som den berømte prædikant Chalmers assistent.

Carlyle derimot drog til Edinburgh for efter den sidste bestemmelse at studere lovkyndighet, da han hadde indset umuligheten av at fortsætte som teolog. Det var en dyp skuffelse for de gamle forældre, men de gav den ikke uttryk, og lot ham med klok hensynsfuldhet vandre i fred.

Vanskelige aar var de som nu fulgte, „de elendigste i mit liv,“ siger han selv. Hans hjerte var fylt av bitterhet over brødrenes trældom. Det var netop de vanskelige aar efter krigen, og dens følger var for smaafolk nød og savn. Samfundet forekom ham helt raattent, og der var heller intet i hans personlige forhold der fik det mørke billede til at lysne. Aarene gik, og hvad hadde han, den førstefødte, familiens haab, endnu utrettet?

Den teologiske bane var for altid opgit, men heller ikke det juridiske studium tiltalte ham. Syk, bitter, yderlig ensom vandret han om mellem den store bys mennesker som en tilskuer, hvem livet ikke vedkom, tvilende om hvorvidt det i det hele var umaken værdt at fortsætte en saa meningsløs tilværelse.

„Hvad var i det hele dette menneskeliv som en retfærdig Gud sagdes at skulle styre, men av hvis tilværelse og forsyn saa faa spor var synlige? *Var* der i det hele nogen Gud! Eller hvis han fandtes, sat han da siden sin første sabbat ørkesløs utenfor universet som tilskuer til det hele. Hadde ikke begrepet pligt nogen mening? Var det der kaldtes lykke, vort sande maal? I saa fald var jo dumhet og en god fordøielse de bedste betingelser.“

Carlyle var vokset op i et strengt rettroende religiøst hjem, blandt ureflekterende, fromme mennesker, for

hvem hvert ord i bibelen var en direkte aabenbarelse fra Gud, og som henskjøt alle vanskelige spørsmål til en avgjørelse i et andet liv. Der hjemme hadde han alltid faat høre at mangel paa tro var en forfærdelig synd, men ærlig som han var, visste han at han dræpte sin sjæl, hvis han lot som om han trodde hvad hans forstand sa ham var en umulighet. Og dog hang hans hjerte ved de gamle symboler, og han kjæmpet en svær kamp. Som Job, som David ropte han paa tegn fra Gud, sov han eller var han død, eller skjulte han bare sit ansigt!

Skuffet i kjærlighet, ensom, bitter, hvileløs tumler han om — pint av brændende ærgjerrighet og uten utsigt til at kunne tilfredsstille den. Han hverken vilde eller kunde vandre de almindelige slagne veier der førte til anseelse og levebrød, han stilet høiere, han hadde et bud at bringe! Ante disse geskjæftige mennesker der saa travelt ilte ham forbi, at han var en Prometheus der vilde rane himlens ild, at der inde i ham kokte og sydet en følelsernes lidenskap, en fantasiens vælde, der vilde slaa dem med rædsel!

Tomme ord!

Den frygtelige, pinende vantro var inderst inde mistilliden til sig selv, var han ikke den elendigste av alle elendige, en for hvem livets mysterium blev mere og mere gaadefuldt. Usynlige, men allikevel ugjennemtrængelige mure skilte ham fra alt levende. Selv om menneskene, mænd og kvinder, talte til ham, virket de som automater. Midt i de menneskefylde gater vandret han om ensom, vild som en tiger i sin jungel! Universet forekom ham berøvet alt liv, al hensigt, al vilje, endog til fiendtlighet!

Og dog atter denne *angst*, hvis art han ikke kunde forklare sig. Det var som om alle ting i himlene og

paa jorden vilde ham tillivs, som om uhyre gapende kjæver vilde sluke ham.

Fylt av disse forestillinger vandret han en dag nedover en stekende het, skidden gate, hvis brosten syntes at brænde ham. Da med ett slaar den tanke ham:

Hvad *er* det du ængster dig for? Hvorfor gaar du om som en kujon, jamrende og klynkende, duknakket og skjælvende?

Foragtelige kryp! Hvad er vel totalsummen av det værste som venter dig — *døden* — ja vel — døden og alt hvad djævler eller mennesker vil eller kan gjøre dig!

Mangler du da mod! Kan du da ikke taale hvad det skal være, og som et frihetens barn trampe selv helvede under dine føtter? La det komme, og jeg skal gaa imot det og trodse det!

Og med ett fløt der som en strøm av ild over hans sjæl, og han hadde for altid kastet lav frygt av sig. Han var sterk, av en uanet styrke — en aand — næsten en Gud!

Fra den stund av forandret hans elendighet karakter. Frygt og taarer veg pladsen for indignation og streng, alvorlig trods. Das ewige Nein hadde sagt: Se, du er en faderløs, forkastet, og universet tilhører *mig*, til hvilket hans hele jeg hadde svart: Jeg er *ikke* din, men fri mand, og trodser dig for bestandig!

Fra den stund daterte han sin aandelige nydaab, fra den stund av begyndte han at bli *mand*.

Irving — den trofaste, broderlige Irving, hadde paa avstand med ængstelse og deltagelse fulgt vennens kampe, saavidt han gjennem brevene fik indblik i dem.

Som hans styrke hele hans korte liv igjennem var en uopslitelig deltagende sympati, hadde han alltid skaffet sig tid til brevvekslingen med Carlyle, alltid vist ham en uforanderlig tillid, beundring og den varmeste deltagelse.

Hans lyse syn kunde for en stund jage skyggerne bort, hans trofaste hengivenhet lette det beklemt sind. Travelt som han hadde det, optat med menighetsarbeide og indtil tre prækener om dagen, overtalte han Carlyle til at besøke sig i Glasgow for at de gjensidig kunde støtte og glæde hverandre ved at utvikle tanker og meninger om de store livsspørsmål.

Carlyle kom, og en ukes samvær bandt dem endnu nærmere sammen.

„Uforglemmelig,“ fortæller Carlyle, „var vor sidste tur, da Irving fulgte mig et stykke paa hjemveien. Jeg husker at vi langt ut paa dagen satte os paa en stabel torv. Solen skinte, vore stemmer var den eneste lyd. Det var som om vi to var alene paa jorden, uten behov for menneskelig selskap eller hjelp eller endog næring — vor frokost tidlig om morgenen før vi forlot Glasgow, hadde været tilstrækkelig.

Vor samtale blev stadig mere interessant, mere intim. Tilslut mindet den dalende sol os om at det var tid at skilles: Langsamt slentret vi ind paa landeveien igjen. Nogen tømmermænd bygget paa et litet hus tæt ved, somme av dem var begyndt at pakke sit verk-tøi sammen for dagen. Vi stanset, lænet ryggen mot et stengjærde, og med blikket vendt mot den glødende solnedgang vedblev vi at snakke sammen og nøle med avskeden.

Netop da var det at Irving litt efter litt paa den mest diskrete maate fralokket mig tilstaaelsen av at jeg ikke længer delte hans syn paa den kristne religion, og at det vilde være ganske forgjæves at haabe at dette nogensinde kunde bli anderledes.

En stor ting var derved vundet. Fra nu og til hans død kunde vi tale aapent sammen om disse ting uten at være hindret av falske forutsætninger.

Solen var længst nede, da vi skiltes og drog hver

til os. Irvings vei en god del længere end min. Han kunde ikke være hjemme før midnat, men i hine unge dage var vi begge glad i at gaa.“

Patetisk virker billedet av disse to unge mænd, sitende der i yderlig ensomhet i solnedgangens glød, samtalende som disciplene fra Emaus „om de høieste ting“. Begge skotlændere, sambygdinger, begge utgaat fra fattigslige forhold, endnu ukjendte, men rike av evner, brændende i aanden og rene av hjertet.

Paa en forunderlig maate var deres skjæbne knyttet sammen, kredsende om de samme sympatier, to ganger elskende samme kvinde!

Kun den ene av dem naadde frem til sine muligheters fulde utvikling, men kanskje netop derfor blir den anden en dobbelt kjær, hans skjæbne, saa rik paa sorgmodig patos, var allerede begyndt at fuldbyrdes.

Før Edvard Irving overtok stillingen som skolebestyrer i Kirkcaldy, hadde han, ganske ung og netop færdig fra universitetet, indehat en lignende stilling i den lille provinsby Haddington.

Stedets i enhver henseende betydeligste personlighet var doktor John Welsh, en i hele distriktet høit anset læge. Hans slegt hadde i mangfoldige generationer eiet og drevet landeiendommen Craigenputtock som dr. Welsh for økonomisk at støtte sine 14 søsken kjøpte av faren og atter forpagtet bort.

En tristere og mere utrivelig gaard fandtes neppe i hele Skotland.

Den skumle, men solide hovedbygning laa paa en skraaning, mot nord beskyttet av en plantning grantrær og omgit av en snes maal dyrket mark som en grøn ø midt i milelange lyngheder og torvmyrer.

Av en haard og eiendommelig art var ogsaa den

slegt som her hadde fulgt søn paa far gjennom aarhundreder, og som regnet sig for at nedstamme fra en viss presten John Welsh, der hadde egtet en datter av selve John Knox.

En familie med en slik avstamning og levende under slike vilkaar, maatte bli noget for sig selv. Haarde halser fandtes blandt dem, men ingen dumrian. Den der i enhver henseende baade som menneske og borger drev det længst, var doktoren i Haddington.

Dennes kone var ogsaa en Welsh, men av en ganske anden familie, der eiet og drevet eiendommen Templand.

En stor skjønhed var Grace Welsh, intelligent og livlig, men følsom og romantisk, og saa lunefuld at hendes gamle svigerfar paastod at han en eneste aftenstund hadde set hende i 15 forskjellige sindsstemninger.

Allikevel artet det egteskabelige samvær sig lykkelig og fredelig, vel nærmest fordi den betydeligste fra først av tok tømmerne og beholdt dem. Det var ogsaa doktorens indflydelse og forstandige omhu der væsentlig bidrog til at gjøre hjemmet til et sandt paradys for deres eneste barn, datteren Jane. Det var han som forstod hvilke sjeldne evner hun besad, og som med intens interesse vaaket over deres harmoniske utvikling.

Og da nu skjæbnen hadde ført Edvard Irving som lærer til Haddington, grep dr. Welsh straks denne anledning og overgav ham lille Jane som en elev der trængte dobbelt fór.

Den lille pike lærte med en lidenskabelig iver. Lærerens inspirerende personlighet egget hendes ærgjerrighet — kanske over evne. Hun stod op kl. 5 og var hver morgen den første paa skolen, hvor hun forlangte og fik lære latin, græsk og matematik sammen med gutterne.

Med dette indblik i den klassiske tid blev hendes

sind fyldt av nye tanker og nye maal, at tænke og handle som en romer blev idealet. Da derfor en dag Irving i spøk slog paa at en saadan lærd liten pike, der læste Virgil, burde holde op med at leke med dukker — var i samme nu en stor beslutning fattet! Dukken skulde dø, men paa heroisk vis, som en ny Dido.

Med alle sine mangfoldige kjoler, sin seng, vedpinder, nogen stykker kanel, et par nellikker og en muskatnøt blev den dyrebare lagt paa et alter, stukket med en pennekniv og baalet antændt.

Men — i samme øieblik dukken flammet op, tok ogsaa Janes kjærlighet til den fyr! Hun skrek fortvilet op, vilde redde, men kunde ikke, og vedblev at skrike til alle og enhver inden hørevidde kom ilende til, og hun blev baaret bort svømmende i taarer.

Hun hadde ogsaa meget av slegtens heftighet.

En dag var en av gutterne uhøflig mot hende — øieblikkelig knaldet en ørefik, der traf næsen saa blodet fløt. Da viser Irving sig, ser merkerne efter slaget og spør hvem synderen er.

Dyp taushed — ingen gut vil forraade en smaapike.

Ja, saa maa klassen straffes under ett for at ha handlet mot forbud.

Men da reiser lille Jane sig, ser læreren stivt ind i øinene, neier og siger: „Undskyld, men det var mig.“

Allerede før den tid hadde hun hat sin første og saare karakteristiske kjærlighetshistorie, som hun selv gjengir saaledes:

„Jeg hadde fyldt mit niende aar, gik i det tiende som jeg kaldte det, da en fremmed gut en aften viste mig en foragtelig likegyldighet der traf mig like i hjertet, og frem av min saarede forfængelighet sprang min første kjærlighet som Venus av havets skum.

Skjønt jeg erindrer historien i dens mindste enkelheter, har jeg, underlig nok, glemt guttens egentlige

navn. Hans kjæle navn, eller som presten ved St. Markus vilde ha uttrykt sig — hans „naturlige“ navn var Scholey — et navn jeg aldrig siden har støtt paa. Men enten det nu var Charles eller Arthur, kunde det ikke ha efterlatt mindre spor end om det hadde været nedskrevet med „nyt, evigvarende markedsblæk“.

Han var eneste barn denne gut, søn av en artilleri-officer ved kasernen, og blev set av mig første gang netop hin aften ved danseskolens avslutningsbal. En gut paa 12 aar, kanske 13, høi for sin alder og slank, med solskinshaar og mørkeblaa øine, graa jakke med sølvknapper!

Slik var det billede som for altid fæstnet sig paa min sjæls nethinde — og saa har jeg dog glemmt hans navn!

Dette er ikke de eneste detaljer jeg erindrer fra hin aften. Jeg hadde selv en hvit mouselins kjole paa, pyntet med 12 rader satinsbaand, og et bredt, hvitt silkebelte hvis ender rak like til hælen, smaa hvite hanskeskins sko og broderte silkestrømper, hvilke sidste endnu findes i en æske paa loftet, sammen med min daapslue — opbevart i lavendler av min stakkels mor til sin død!

Saa elegant klædt — og med mine „prægtige“ øienhaar (jeg vet ikke hvor der i de senere aar er blit av disse) og med min dansefærdighet, „uovertruffet i privatlivet“, som min danselærer beskrev den — med disse fortrin og mange, mange flere som i mine øine gjorde mig til en person av betydning — kunde jeg ikke andet end føle forbauselse, vrede, hevnløst, da denne gut, hvem alle priste for hans skjønnhet, tiltrods for hans mamas tydelige opfordring til at engagere lille miss Welsh, kort og godt *negtet*, og bukket for en anden smaapike som efter min mening ikke var værd milliontedelen av mig selv — en lys, fet, dumt utseende ting!

— — Naa, i hele mit korte liv var ikke en slik skjendsel overgaat mig! Jeg kunde ha git indholdet av min sparebøsse for at han skulde engagere mig til en dans og faa nei.

Men han engagerte mig ikke hverken den aften eller nogen anden, for at si den fulde sandhet — hvis mine lange øienhaar, uforlignelige dansekunst og mangfoldige andre legemlige og aandelige fortrin nogensinde blev saa meget som lagt merke til av hin gut, har han ialfald været uimottagelig for indtrykket!

I løpet av et halvt aars tid traf jeg stadig sammen med ham paa baller og danse-moroer. Vi danset i samme francaise, vi lekte i samme leker og hadde de samme bekjendte, men den fete pike var ogsaa altid tilstede og blev bestandig foretrukket.

De „gik“ sammen disse to, tok parti for hverandre, kysset hverandre i panteleker osv., osv., mens jeg, overset, overflødig stod forfærdet overfor det uundgaelige.

Men dette var bare en overgang. Snart søkte jeg at finde mig tilrette. Naar alt kom til alt, den tykke pike var jo to aar ældre end jeg! Og det gjorde stor forskjel. Hadde jeg gaat i mit 12te istedenfor i mit 10de aar, vilde det stillet sig ganske anderledes, det følte jeg mig overbevist om.

Og saaledes kjølnet litt efter litt min vrede mot gutten, og jeg glædet mig over at være i samme rum som han, selv uten at han la merke til mig.

Næst efter at se gutten selv sværmet jeg for at avlægge smaa besøk hos hans mor. Men hvordan mit første besøk kom istand, har jeg ingen klar erindring om — i hvert fald omgikkes ikke min mor damen, og det er utænkelig at jeg skulde ha fremstillet mig ganske paa egen haand. Sandsynligvis har hun opfordret mig til at komme, ti kasernens damer viste megen iver for at stifte bekjendtskaper med byens familier.

Under enhver omstændighed var isen brutt, og jeg indfandt mig tidt og ofte i mrs. Scholeys kaserne, hvor jeg blev behandlet med al mulig agtelse.

Og dog, som *dame* tilfredsstillet mrs. Scholey mig ikke ganske. Hun var baade paatrængende og vulgær, og det var ikke uten en liten følelse av nedværdigelse at jeg overgav mig til nydelsen ved disse besøk.

Men saa var det jo rigtignok heller ikke mennesket mrs. Scholey jeg besøkte, men *guttens mor*, og som saadan var hun i mine øine hellig og hendes barakke et tempel!

Ti saa ofte hun talte til mig om sin søn, og jeg mindes ikke hun snakket om andet, var det paa en maate som ikke efterlot tvil i mit sind at hendes hjertes inderligste ønske var med tiden at se ham og mig for evig forenet, og jeg kan ikke faa tilstrækkelig uttrykt hvordan det under de forhaandenværende omstændigheter trøstet mig, tiltrods for sønnens likegyldighet, at vite mig saa anerkjendt av hans mor.

Men mrs. Scholey var ikke kasernens eneste tiltrækning! Gutten selv saa jeg aldrig der, i motsat fald skulde jeg sikkert ikke ha indfundet mig; thi Gud forbyde at jeg selv i 9-aars alderen skulde ha hat saa ringe stolthet at jeg vilde ha trængt mig ind paa en gut der ikke vilde vite noget av mig. Aa nei da, gutten var hver dag paa skole indi byen han.

Men kasernens egentlige tiltrækningskraft var hverken mere eller mindre end et portræt, en liten miniatyr av gutten i bluseklær fra hans 2det eller 3dje aar med hele babyalderens buttethet og ganske kjønsløs! Ved hvert besøk slukte jeg dette portræt med mine øine, og ønsket at jeg var kunstner nok til at kunne kopiere det.

Ja jeg tror at hvis en av hine elskede eventyrfeer vilde træ ut av boken og i et øieblinks begeistring unde

mig opfyldelsen av et eneste ønske, vilde jeg uten betænkning ha svart:

„Tak, portrættet der, ganske for mig selv!“

Regimentet fik marsjordre! Til Irland, tror jeg, men hvorhen var likegyldig. For mine geografiske begreper var en marsjordre utenfor min synskreds en marsjering ut i det uendelige rum!

Altsaa — om to dage var gutten, hans mor, hans regiment og alt hvad der hørte ham til, utenfor min rækkevidde! *Nu* visste jeg hvor glad jeg hadde været i ham, ja, jeg tilgav ham endog alt med hensyn til den fete pike!

Godt om jeg hadde stanset der — men en pludselig tanke slog ned i mig, en utsigt til trøst, saa uforenlig med enhver kvindelig finfølelse at jeg rødmer ved at nedskrive det.

Min plan var helt enkelt denne: At overtale mrs. Scholey til at overlate mig den lille ovale miniatyr-medaljong *som laan* paa betingelse av, at jeg, naar jeg blev voksen og fik penger, skulde levere hende den tilbake *indfattet i diamanter!* Og som en øieblikkelig taknemmelighetstribut vilde jeg forære hende mit guld-filigrans naalehus, den eneste virkelige værdigjenstand jeg besad, og stammende helt fra Indien!

Hvorvidt jeg forestillet mig at jeg som voksen og i besiddelse av penger vilde kunne skaffe mig en kopi av medaljongen for mig selv foruten originalen som skulde indfattes i diamanter for mrs. Scholey, eller om jeg tænkte mig at jeg til den tid vilde kunne ha skaffet mig en ny kjærlighet — det vet jeg ikke. En kan ikke huske *alt*, selv om en husker meget. Kun forsaavidt den aktuelle krise angaar, har min plan og dens resultater efterlatt et billede i mit sind likesaa tydelig som den „Nedtagningen av korset“ som hænger her paa væggen tvers overfor mig.

Det var ikke uten onde anelser jeg gav mig ut paa denne tvilsomme affære, og „tvilsom“ fandt jeg den i hver fiber av min lille krop! Men hvad saa! Iovermorgen vilde gutten selv være ute i det uendelige rum og jeg uten hans billede til at trøste mig — hvordan i al verden skulde jeg holde det ut!

Saa fattet jeg mod, og i min første fristund løp jeg over til kasernen med mit naalehus i haanden — ak, aldrig hadde det forekommet mig nydeligere.

Mrs. Scholey var hjemme — beskjæftiget med at pakke, men miniatyrbilledet hang endnu paa sin plads. Jeg hadde været saa ræd for at det alt skulde være nedpakket, at det blotte syn av det paa sin vante plads var mig et skridt henimot dets besiddelse

Ja, der hang det! I sit sorte baand paa en spiker over kaminen! Aa om jeg hadde kunnet ta det og saa forsvinde uten et ord! Men jeg var kommet for at tigge, ikke for at stjæle, og — jeg skammet mig for at tigge.

Min plan hadde været at overgi mig til mrs. Scholeys barmhjertighet med hensyn til billedet og derpaa putte mit naalehus ind i hendes haand.

Men ansigt til ansigt med damen var det noget som raadet mig til at gi hende naalehuset først og siden overgi mig til hendes naade og barmhjertighet. Men hvordan gripe tingen an! —

Min situation blev med hvert øieblik mere pinlig. Jeg sat med bankende hjerte og brændende kinder, min tunge negtet tjeneste uten i likegyldige materier, indtil jeg følte at jeg anstændigvis ikke kunde sitte længer. Og først *da*, i det avgjørende øieblik da jeg skulde si Mrs. Scholey farvel, fandt jeg mod til at forære hende naalehuset, med hvilke ord husker jeg ikke, men sikkert nok uten at nævne et ord om billedet, og et minut efter befandt jeg mig utenfor i frisk luft — et klokere, men bedrøvet barn!

Klokken tre næste morgen marsjerte regimentet forbi under de glade toner av „Farvel min pikelil“. Jeg sov fast i de aar, men *da* sov jeg ikke, og som jeg sat der opreist i min lille seng, slog den tanke mig at *jeg* var denne „pikelil“ som blev forlatt, skjønt ingen mennesker ante det.

I uker bakefter var jeg ikke mig selv, — dog i 9-aars alderen lar man sig trøste.

Forøvrig hadde Scholey (gid jeg husket hans virkelige navn) glidd gjennom min haand som en traad uten knute. Han kom aldrig tilbake for at forhøre sig om hvordan det var gaat den fete pike og mig, og ingensomhelst efterretning om hans liv eller død naadde nogensinde frem til mig.

Det vilde ha været en meget mere spændende fortælling denne min første kjærlighetshistorie, hvis den hadde været gjengjældt. Overhodet er den ikke hvad man kunde ha ventet av en saa stilfuld pike. For den logiske tænkning er i det hele den ting man kalder kjærlighet — likesom Guds almagt — utenfor ens begripelse.

For én side ved min første kjærlighet kan jeg ikke være „guderne“ eller „skjæbnen“ eller hvilkesomhelst magter der præsiderer over kjærlighetsdepartementet, taknemmelig nok, nemlig fordi den ikke fik andre „følger“ end tapet av mit guldfiligrans naalehus. Mangen stakkars pike har virkelig giftet sig paa sin første kjærlighet, et likesaa resikabelt og farlig eksperiment som at gifte sig paa f. eks. mæslinger eller skarlagensfeber!

Men saadanne refleksjoner vilde føre for vidt. Jeg vil derfor gjøre som kapellanen der kom ut av sin præken, og i forvirringen sluttet saaledes: „Jeg har ikke mere at tilføie, og forblir derfor Deres ærbødige

J. W.“

Irvings virksomhet i Haddington blev ikke av lang varighet. Han overtok stillingen som skolestyrer i Kirkcaldy, og imidlertid vokser Jane Welsh op til en ung pike av usedvanlig art. Kundskapsrik, spirituel, vittig og gratiøs med sorte lokker og straalende mørke øine med de berømte, lange øienhaar. Beundret av kvinder og elsket av mænd, med et entusiastisk sind og et overordentlig skjønt smil — slik finder Irving sin elev igjen, da han paa gjennomreise til Glasgow avlægger et besøk i Haddington.

De fornyer øieblikkelig gammelt bekjendtskap, og byens mandlige muligheter blegner ganske i glansen fra denne aandens sol! Hendes gamle skolepikesværmeri blusser op til en lidenskabelig forelskelse, og han — arme, bundne mand — kan ikke motstaa saa megen tillid, aand, skjønhet og ynde, han overgir sig ganske, han skriver skjønne vers til hendes sorte lokker, han lar hende vite at han elsker hende og ingen anden, men ogsaa, ak — at han er bunden!

Men hvem vet om ikke miss Martin — Isabella — vil forbarme sig over ham og gi ham fri! Det er sogar meget sandsynlig — det er en slik beskeden og god pike!

Vel — la ham da prøve! Først naar han er fri mand, vil hun lytte til hans lidenskabelige tilstaaelser. Vil Isabella Martin frivillig gi avkald paa ham, er hun, Jane, hans, men *kun* i det tilfælde, han maa ikke gaa fra sit givne ord!

Og Irving reiser tilbake til Kirkcaldy og forsøker sin lykke. Han taler med piken, han taler med hendes far, presten med de mange giftefærdige døtre — men ingen barmhjertighet vises ham, de henholder sig til forlængst givne løfter!

Elendig vender Irving tilbake til Haddington, hvor en ny, ubotelig ulykke har rammet hans elskede!

Dr. Welsh er død, i sin bedste kraft, smittet av en tyfuspatient, og efter bare 3--4 dages sygdom. Av frygt for smitten hadde han negtet at se datteren, men hun hadde nat og dag sittet utenfor hans dør, likesom i det hele hendes lidenskabelige kjærlighet til denne prægtige far var og forblev hendes livs sterkeste følelse. Selv mange aar efter kunde hun ikke nævne ham uten at komme i den heftigste sindsbevægelse, og hun vedblev bestandig at anse hans tidlige død som sit livs store ulykke.

Overfor dette kom alt andet til at staa i skyggen! Irving? — vel, han var altsaa bunden. Deres forhold maatte og skulde fra nu av gaa over til venskap. Kun paa det vilkaar vilde hun nu træffe ham, ethvert ord om kjærlighet blev avvist.

Slik var situationen, da Irving en dag tar sin ven Carlyle med ut paa en visit til Haddington.

For at gi sine tanker en ny retning var nemlig Jane Welsh begyndt at studere tysk historie og literatur og i det hele i literær henseende at dyrke guder som var fremmede for Irving.

Men hans ven Thomas Carlyle var midt oppe i alt dette, Goethe var jo hans heros! Han vilde kunne hjelpe hende tilrette i hendes studier, og at hun *skulde* hjelpes, at hun ikke skulde bli latt tilbake der i smaa-byen saa grusomt ribbet, saa aandelig ensom, var Irvings mest brændende ønske.

Og saaledes skedde det da at de to venner en aftenstund i slutningen av mai 1821 indfandt sig i mrs. Welsh's hyggelige hjem i Haddington, hvor de fandt husets bleke, sortklædte datter ute i den lille velstelte haves lysthus.

„Irving tok mig med ut til Haddington,“ skriver Carlyle en menneskealder senere, „vi travet muntert avsted, ikke altid følgende landeveien, og henad sol-

nedgang samme dag saa mine øine for første gang hende!

Vort ophold kom til at vare en 4—5 dage, og jeg stiftet bekjendtskap med Gilbert Burns og andre, foruten den ene, skjønnne skikkelse, der for mig skulde bli av saa stor betydning.

Vi var ofte i hendes mors hus, sat der hver aften i timevis, samtalende med mor og datter. Den straalende skjønnne, men alvorlige unge pike interesserte sig for literatur som det høieste maal i livet, og følte sig som en fange i de prosaiske omgivelser der ikke bød hende nogen impulser, ikke engang adgang til bøker.

Jeg fik tilladelse til at sende hende nogen, og med bokpakkerne fulgte da gjerne brev til og fra, og saaledes begyndte for mig en korrespondanse der varte livet ut. Hun var ogsaa ofte i Edinburgh paa besøk hos slektninger, og jeg hadde ved slike anledninger lov til at avlægge visit, en tilladelse jeg paa min klodsete maate vistnok altfor ofte benyttet mig av.“

Carlyle lot dog ikke dette nye, interessante og værdifulde bekjendtskap influere paa sine fremtidsplaner. Han var ikke saaledes stillet at han kunde tænke paa at be nogen ung pike dele hans utsigter; ti disse var smaa og saare usikre. Heller ikke vilde han under nogensomhelst betingelse slaa ind paa banede veier, der førte til sikkert levebrød. Han følte sig indvendig overbevist om at han hadde et bud at bringe sin samtid, han visste bare ikke endnu hvilket og i hvilken form.

Han var fremdeles i voldsom gjæring. Undersøkelse hadde undergravet hans tro, og det hadde pint og svækket ham, men som Jakob hadde han tilkjæmpet sig en slags seier.

Hvad var nu egentlig denne verden og menneskets opgave i den? Han hadde studert aarhundredet for at

finde svar, han hadde lært sig fransk, spansk og italiensk og sat sig ind i disse lands historie og literatur, men han hadde ikke fundet hvad han søkte.

Da vendte han sig mot Tyskland. Schiller var sympatisk, og hans skjæbne hadde likhetspunkter med Carlyles egen. Som han selv hadde Schiller mistet sin tro og dannet sig en individuel moralsk overbevisning, uavhengig av kirker og dogmer.

Men allikevel — Schiller var ikke helt den mand han søkte. Han var for usammensat, for begrenset. Han trodde naivt paa de principper de liberale politikere kjæmpet for. Menneskehetens fiender var for ham de politiske tyranner.

Det blev studiet av Goethe der aapnet en ny verden!

Han hadde ingen tro der kunde reduceres til formler, han bygget likesaa litt paa prester som paa frihetsapostler. De dogmatiske trossætninger imøtegit han med den grundregel at alle vore forestillinger nødvendigvis maa være vore individuelle forestillinger, der nok kunde ha gyldighet for os, men ikke for andre. Hvert menneske maa ha sin egen individuelle religion som sin egen individuelle eiendom, hvad det gjælder er at være tro mot den: „At tro paa Gud er prisværdig nok, men at erkjende ham hvor og naar han aabenbarer sig, det er egentlig salighet paa jorden!“

Goethe var uovervindelig. „Han hadde hentet sine hjælpekilder fra sin egen personlighets naturgrund og dens evne til at forarbeide livsfornemmelserne. For ham var endog det ringeste individs harmoniske utvikling deres individuelle tilværelses endemaal, og det tænkende menneskes største lykke at utforske det som kan utforskes, og i rolig ærbødighet la det andet ligge.“

Og Goethe kjendte sin tidsalder som ingen anden. Han hadde studert den med intens interesse og sympati, og hadde selv litt av dens sykdomme. Han hadde

Og dog overbevises jeg daglig om at denne literatur av den tyske skole er giftig for alt hvad vi i dette land kalder dyd. Det staar for mig som om den forvirrer begreperne, som om den forbereder en ny værdi-maal. Den fører den høieste renhets sprog i forbindelse med de sorteste forbrydelser, saa at paa en maate det førstes tilstedeværelse gir erstatning for de sidste. Det er, forekommer det mig, et forsøk paa at reise to standpunkter for moralsk dom, én for manden av aand og én for almindelige dødelige — —

Men dette gjælder kanske mere efterlignernes svakhet end mestrene selv. — — —

— — — — Og dog, Carlyle, der er altfor meget av denne art i Janes Welsh's elegante dagligstue. Jeg skulde gjerne se hende omgit av renere venner end Rousseau og Byron og deres like. De vil vel allikevel aldrig kunne danne bedre karakterer end de selv var, og jeg tror ikke det vil bedre situationen meget, om samlingen forøkes med din von Schiller og von Goethe.

Jeg er bange for at Jane har drukket for meget av denne kilde allerede, saa at hun, hvis ikke mere solid stof bydes, ganske vil forsvinde fra mine regioner. Jeg tror, Carlyle, at De vil forstaa mig, vil føle med mig og hjelpe mig. — — — — —

Jeg har saa godt jeg formaar, analysert oprindelsen til den agtelse og hengivenhet jeg føler for Dem, Carlyle. De er ikke mere populær end jeg, og i avgjørende punkter er vi forskjellige, baade av karakter og tanke-retning, og vi er begge altfor selvstændige til at søke medlidenhet eller trøst hos den anden.

Hvad er da aarsaken til at vi allikevel kommer saa godt utav det?

Jeg tror det har sig slik: Høiere literatur er utelukket fra min sfære, og enkle prinsipper fra Deres.

kirken som til et teater, og gaterne utenfor opfyldtes av landauere!

Irving var visselig overvældet, men ydmyg og glad. Guds naade hadde været stor, den vilde bruke ham som et redskap for gjenoprettelsen av den enkle, første, praktiske kristendom, og med brændende iver, med hele sin lidenskabelige sjæls hengivelsestrang og varme, kastet han sig ind i dette arbeide, der skulde fylde hans liv og erstatte ham det tapte haab om jordisk lykke.

Men Irving var et stemningsmenneske. Rolig likevegt naadde han aldrig. Han fortsatte brevvekslingen med Jane Welsh „som hendes lærer og broderlige ven“, men det hænder imellem at naturen gaar over optugtelsen, saa at følelsen løper av med ham: „— — — — —
— — — — —
naar jeg tænker paa Dem, Jane, overgydes mit sind av en øm hengivenhet som jeg hverken formaar at gi navn eller beskrive.

En ting vet jeg — den vilde forlængst, hvis ikke en hindring var kommet imellem, ha tat form av den mest hengivne kjærlighet, der vilde ha fundet uttryk og talt sin sak for Deres hjerte ved tusen handlinger som jeg nu maa avholde mig fra.

Naar jeg er sammen med Dem, Jane, er det som om mit hele væsen vilde hengi sig, og min læbe brænder efter at uttale det mit hjerte er fuldt av. Men jeg er nødt til at tie og maa finde andre veier end de naturlige for at faa avløp for en følelse der vilde ha oversvømmet alle bredder, hvis den hadde faat frit løp.

Men Jane, jeg føler indvendig at jeg har kraft til at seire og paa én og samme tid tilfredsstille min hengivenhet for Dem og min pligt overfor en anden. Og dog staar jeg paa en grundvold der synes at vakle og gi sig under mig. Men Gud vil staa mig bi!

Bær over med mig da — De min fordums elev og nuværende veninde, jeg som ikke har noget høiere ønske end at hjælpe og beskytte Dem, som heller vilde dø end gjøre Dem uret eller se andre gjøre det. Si til mig at jeg ikke mere skal nævne den pinefulde kamp jeg kjæmper, og jeg skal være taus!

Men faar jeg lov til at tale, vil jeg aabenbare Dem en værdig kamp, som tilslut, det er min tro og mit haab, vil krones med guddommelig triumf!

Underlig er det at denne min svake natur kan bære to følelser av en saa intens art, og dog føler jeg at jeg kan! Jeg skal nære den ene med tro og pligt og kysk hengivenhet, den anden med faderlig og venkabelig kjærlighet, ikke mindre ren, ikke mindre ufortrøden og varig, og ikke søke anden gjengjæld end tillid og skaansel! — — — — —

— — — — — Hin sidste tur vi spaserte sammen, da omgivelsernes høitidsfulde stilhet gav vor samtales indhold forøket patos, sa jeg Dem at jeg for fremtiden vilde ta mig av Deres moralske og religiøse opdragelse, og overlate andre at behandle literatur og smak og underholdning. Men jeg har ikke glemt at De da forbød mig at „præke“ i mine breve, og nu er jeg ræd for at jeg ikke kan handle efter mit forsæt uten det De kalder „præk“.

Naa — jeg kan ogsaa smaasnakke, skjønt kanskje litt klodset. For ti aar siden besad jeg virkelig adskillig humor, men av mangel paa pleie er vist dette anlæg dødd ut. Dengang var mit sind let og glad, og jeg kunde le og skrive breve om løst og fast, om alt og ingenting.

Det kan jeg ikke nu længer. Jeg stræver fra morgen til aften med at bli en vis og god mand, skjønt Gud vet hvor litet det lykkes. Livets korthet staar altid for mig, ansvaret for dets anvendelse overvælder mig, og jeg skammer mig over dets forfængelighet.

Jeg kan ikke spøke med disse ting eller le dem bort, jeg har heller aldrig forsøkt det. De henger over mig, og jeg maa enten synke ned til et melankolsk, ynkværdig væsen der sukker og graater over denne verdens daarlighet, eller forsøke paa at arbeide mig gjennem den som jeg bedst kan. Det parti har jeg valgt som de vise mænd der har gaat forut for mig, og med Guds hjælp skal jeg fuldende løpet. — — —

— — — — — Jeg kunde ønske, tilgiv mig hvis jeg tar mig for stor frihed, at Deres sind, Jane, var mindre optat av lysten til at regnes blandt denne verdens stormænd end blandt dem Gud har kronet med sit bifald.

Der er, finder jeg, to ting som maa tages i betragtning ved bedømmelsen av et menneske, først hvilke naturlige betingelser der er tilstede, og dernæst hvilket bruk vedkommende har gjort av dem.

De og jeg vi glæder os begge ved at træffe et menneske med talent, men De følger mig ikke naar jeg forlanger at vedkommende skal gjøre en god bruk av det. Jeg ønsker det ikke anvendt til en grusom kunst som satire, spot og foragt. Jeg kan likesaalitt taale en despots tyranni som en talentfuld mands.“ — — —

Imidlertid hadde møtet med Jane Welsh ogsaa for Carlyle været av skjæbnesvanger betydning. Straks han er kommet hjem efter sit første besøk dernede i Haddington, sender han hende en pakke bøker og et brev fylt av glad taknemmelighet ved mindet om de timer han tilbragte i hendes selskap.

Han maa snart faa se hende igjen. Han føler en varm og dyp interesse for hende, det er som de altid skulde ha kjendt hverandre. Og dette første brev ender han med denne hilsen: „Addio Donna mia cara!“

— — — — — Bokpakken blev efter en tids

forløp sendt ham tilbake, og indeni laa en seddel med de avkjølende ord: „Til Mr. Carlsile med Miss Welsh's tak og hilsen.“

Ikke engang saa megen interesse for ham viste hun, at hun hadde giddet se efter hvordan hans navn blev stavet!

Men Carlyle var ikke den der tapte modet. Med hele en seig bondenatures halstarrighet vedblir han at sende hende bøker og breve. Han viser en saa elskværdig, utilhyllet beundring for hendes aand og intelligens, at hendes forfængelighet smigres og interessen vækkes.

Haddington var jo uendelig kjedelig, og de indfødte prosaiske og uten enhver forstaaelse. Denne høist uelegante fremmede ven av Irving hadde da ialfald trods sin gyselige Annandialekt baade aand og viden, og hadde hun under de forhaandenværende omstændigheter egentlig raad til at kaste vrak paa et saapas værdifuldt bekjendtskap!

Neppe — og saa skriver hun og spør ham tilraads i valget av studier, og snart er en regelmæssig brevveksling i fuld gang. Hans ihærdighet hadde vundet den første store seier.

Carlyle fatter haab og begynder at dvæle ved sine personlige affærer og fornemmelser. Han vil vinde herredømmet over formen, han vil arbeide sig ut av sin ukjendte og isolerte stilling, og gjøre det arbeide han føler han er kaldet til: „Alles für Ruhm und Ihr.“

Han vil besøke hende igjen — om fjorten dage — hvis hun da ikke rent ut forbyr ham det!

Men *det* gjør hun og mere til! Hun vil nu en gang for alle si ham at hun ikke kan fordra hans altfor varme venskapsytringer, og hvis han ikke kan skrive til hende som om hun var en mand der følte interesse for hans velfærd, beundret hans talent og respekterte

hans karakter i saa høi grad at hun hadde kunnet overse hans mangler — behøvet han ikke mere spendere blæk og papir paa hende: „Alles für Ruhm und Ihr“ — paa min ære et ridderlig ord! En kunde næsten tro at manden indbildte sig at jeg var forelsket i ham, og drømte om engang at belønne hans literære stræev med min egen person!

I sandhet, min herre, en altfor værdiløs belønning! Hvis De arbeider Dem op til et æret medlem av samfundet (og for mig staar det som om literær berømmelse for Dem med Deres forutsætninger var den *eneste* maate at hæve Dem fra ubemerkethet til de godes og vises anerkjendelse), vil jeg være Dem en trofast og hengiven ven, men *ikke* Deres elskede, en søster, ikke en hustru!

Forelskelse og giftermaal er utenfor enhver mulighet. Jeg er for litet romantisk til at gifte mig med Dem eller nogensomhelst anden mand, og for romantisk til at ville gifte mig uten kjærlighet.

Hvis jeg var mand, vilde jeg ikke vente paa at *andre* skulde utfinde Deres værd før jeg stod frem og sa: Jeg beundrer denne mand og vælger ham til min ven!

Men jeg er en kvinde, mr. Carlyle, og hvad værre er, en ung dame! Svakheth, ængstelse og trældom ligger i ordet. Men nok derom, hvorfor tvinger De mig til slike gyselige forklaringer?

De foreslaar at avlægge mig en visit! Vel — da De hverken tar hensyn til mine ønsker eller mit velværd, er det kanskje forgjæves at jeg advarer Dem mot dette paatænkte besøk, der vil bli ondskapsfuldt utlagt av dette sladderagtige lille sted. Jeg siger Dem at De i tilfælde vil komme til at angre det! — —

En skulde tro at dette brevts aand og tone hadde virket knusende paa et hvilket som helst haab. Men

mands vilje er mands himmerike. Carlyle *vilde* tro at hun gjorde sit hjerte til en røverkule, og at hendes følelser ikke var nær saa slemme som hendes pen.

Og i denne trygge forvissning traver han virkelig trods hendes forbud ut til Haddington for at besøke sin hjertes dame! — — — —

Og han *fik* angre det! Mor og datter mottar ham med isnende kulde!

Saa sturer han en dag eller to, men griper saa atter til sin bedste talsmand, pennen:

„— — — — Jeg skammer mig ved at tilstaa at jeg alt har skrevet ti lange breve til Dem og atter brændt dem. Jeg tilstaar at jeg sætter saa stor pris paa vor korrespondanse, at jeg under hvilkesomhelst betingelser vil holde fast paa det privilegium at fortsætte den. Siden min ulyksalige visit i Haddington er det som forbindelsen mellem os hang i ett haar, og jeg skjælver av ængstelse for at et uagtsomt ord kunde rive den over for bestandig.

Jeg er sikker paa, at om De visste i hvilken hjælpeløs sindsbevægelse Deres vrede har sat mig, vilde De gjemme straffen til alvorligere forseelser. Jeg appellerer til min samvittighet, og erklærer mig ikke skyldig i nogen hensigt med vilje at mishage Dem!

Hvorfor da la mig være saa ulykkelig?

De ber mig skrive *som ven!* Forgjæves forlangende! Jeg maa, naar jeg skriver, lægge mine virkelige følelser for dagen, og jeg har aldrig følt det jeg føler for Dem, for nogen anden. Efter det indblik jeg har faat i Deres karakter, og den fortrolighet De har gjort mig den ære at vise mig, vilde jeg være en daare blandt mænd, om jeg degenererte til det De kalder „en ven“.

Og dog — vredes ikke paa mig — jeg er like langt fra at pretendere at være en beiler. Den stil-

ling anstaar ikke mig i min nuværende situation, likesaa litt Dem.

Jeg har et for indgaaende kjendskap til alle jordiske tings tomhet, har for ofte og for bittert følt hvorledes støvet besmitter alle sjælens høieste undfangelser, til at jeg skulde kunne finde nogen glæde ved unge menneskers smægten og lykkelige, skjønt taapelige forblindelse!

Desuten vet jeg jo hvordan vi to staar til hverandre. Jeg oppfatter fuldt ut Deres rang og sociale position. Jeg kjender ogsaa min egen, og kanskje sitter jeg inde med en retskaffenhet og ærlig stolthet som jeg like saa nødig gir slip paa som mangen der gjør mere blæst av dem.

Kort sagt, jeg ber Dem indstændig om en eneste sætning formet som noget av en opmuntring. Jeg er aldeles elendig for tiden, kan hverken handle eller tænke — — — — —

Et venlig ord da! Glem mit ydre væsens ubehøvlet-het, hvis De tror at jeg er bra indvendig. Gratierne kan ikke trives i min triste og stormfulde verden. Jeg beklager Deres fraværelse, siden De gjør det, men jeg vet ingen raad. — — — — —“

Men Jane er blit skræmt, og hun nøler med at svare. Da sender han hende nye bokpakker, og med dem smaa epistler, rolige og „saglige“, der da ogsaa omsider har den forønskede virkning. I et venligsindet øieblik sender hun ham nogen spøkefulde ord, og den løsrevne traad er atter knyttet.

Haddington er jo for dum, og hendes mor for utaaelig lunefuld! Naar alt staar graat i graat, er dog til syvende og sidst Carlyles bokpakker hendes bedste trøst og hans breve forstaaelsesfulde. Ikke mindst tiltalende er hans stadig gjentagne forsikringer om at hun

utvilsomt har sjeldne literære anlæg, som det vilde være en synd og en uret ikke at kultivere:

— — — — — „Der gives ikke,“ skriver han til hende, „noget mere skadelig for ens evne end en stadig hængen over bøger uten forsøk paa at frembringe noget selv.

Vi samler ideer, det er saa, men paa samme tid svækkes proportionalt vor evne til at gi disse uttryk, en evne som er likesaa værdifuld som evnen til at opta dem, og som, skjønt til en viss grad en gave av naturen, i langt høiere grad er en frugt av kunst og saaledes taper sig mere uoprettelig under mangel paa øvelse.

Desuten — hvis vore tanker ikke blir ordnet i den hensigt at nedskrives, vil de aldeles sikkert komme til at arte sig ubestemte og uordnede. Et glimt av sandheten vil ofte tilfredsstille nysgjerrigheten like saa meget som fuld innsigt i den. — — — — —

Jeg indbilder mig ikke at De trønger al denne logik for at animere Dem til at skrive, da det jo er lysten som maa drive verket. Men lysten er ofte en lunefuld fører, og i hvert fald taper den ikke ved at gaa sammen med overbevisning. — — — — —

Der er ikke rum her for en dvælen ved Deres begavelses eiendommelighet, som jeg ingen ret har til at sætte mig til dommer over, selv om mit kundskap til tingen vilde retfærdiggjøre min dom. Men jeg kan allikevel ikke la være at si, at efter min ufuldkomne iagttagelse synes De at forene skarp intelligens med en avgjort tilbøielighet til at studere den menneskelige karakter som en gjenstand for nysgjerrighet, kjærlighet eller foragt, og viser en slaaende evne til at opfatte og gjengi dens eiendommeligheter. — — — — —

Der er andre omstændigheter ved Deres intellektuelle evne som vil avgjøre om De ligger for de tragiske eller komiske kompositioner. De vet, selv om De føler mest tilbøielighet til at føle med de ulykkelige eller le av de lykkelige, at beundre det udmerkede eller finde ut mangler.

I virkeligheten er vel ikke de to arter av talent saa adskilt som man tror. De fleste folk der kunde skrive en dygtig tragedie, kunde vel skrive en komedie ogsaa, og vice versa — — — — —“

Hans kloke ord finder gunstig mottagelse. Tonen i hendes svar er avgjort oprømt og venlig:

— — — — — „Jeg skulde for længe siden ha sendt Dem tilbake Madame de Staël's „Delphine“, hvis De ikke samtidig hadde sendt mig Henry's „Englands historie“.

„Delphine“ er overordentlig fængslende. Jeg tror ikke jeg paa længe har likt noget halvt saa godt. Jeg burde ikke — idetmindste siger „folk“ det — beundre boken. Allikevel kan jeg for mit bare liv ikke andet end like den bedre end nogen anden seks binds roman jeg har læst. Jeg erklærer at tanken paa i den anden verden — aande verden — at skulle faa kjende Madame de Staël gir mig halvveis lyst til at dø.

Hvad „Henry“ angaar, er han en fuldstændig tosk, og hvis ikke De hadde anbefalt ham, vilde jeg tat et evig farvel med hans „formodentlig“ og „vi maa formode“ efter læsningen av de første 10—12 sider. Jeg har imidlertid strævet mig igjennem hele første bind for at faa materiale til det av dem foreslaede emne til en tragedie.

Men tingen er at jeg mangler baade smak, aand og almindelig sund menneskeforstand. Jeg mangler ogsaa

mod, flid og utholdenhet, og hvorledes i al verden skulde jeg *da* kunne skrive en tragedie! —

Jeg er ingeniende den person De og jeg har antat mig for. Jeg begynder at tro at jeg egentlig er skapt til at være „fin dame“. Mine venner, det vil si mine bekjendte, har sagt mig det for længe siden, men jeg vilde ikke tro dem. I den sidste maanedes tid har jeg imidlertid vist beklagelsesværdige tendenser i den retning. Jeg har tilbragt min tid dels paa hesteryggen, dels med at klæ mig om tre ganger om dagen, dels med at synge italienske arier og spille fjærball!

Ærede ven, hvad skal kurere mig? Jeg har bare saa vidt forstand tilbake at jeg erkjender dette bærer galt ivei. Hvis jeg skal fortsætte slik en maanedes tid til, er jeg en fortapt kvinde.

Endog min ærgjerrighet svinder hastig ind! Jeg er likesaa kry av at kunne træffe fjærballen 200 ganger som om jeg hadde skrevet 200 beundringsværdige vers.

Ak ja, i den senere tid har jeg følt at jeg sikkerlig aldrig vil kunne overgaa de hundreder av kvindelige forfattere som hjemsøker dette land, og den hovedsagelige grund er denne pludselige forandring i min smak og mine tilbøieligheter.

Hvad kan vel helbrede mangelen paa talent? Du store min! Jeg kommer aldrig til at udmerke mig blandt literære damer. Men jeg vet, at naarsomhelst jeg vil, kan jeg bli en førsterangs dame comme il faut. Fristelsen er stor — forsyn mig med en motgift hvis De kan!“

Det har dog bare været et forbigaaende tilbakefald, ti 14 dage efter skriver hun:

„Richard er sig selv igjen.“ Jeg er viss paa at De vil glæde Dem over at jeg atter har dampen oppe. Jeg har lært mine tyske og italienske lekser, studert flere

timer hver dag, og regelmæssig en time ad gangen plaget mine fingre med et tema av Beethoven.

Foruten alt dette har jeg sat en fjær i min hat og skrevet fire sinte breve til min sydamme!

Jeg tænker mig at De ikke finder den lange tid jeg har beholdt „Sismondi“, for noget godt bevis paa min flid. Men samme dag de sendte mig den, fik jeg tre andre bokpakker: „Corinne“, „The fortunes of Nigel“ og en dum ting, kaldt „Lykke“. Alt dette maatte jeg læse, før jeg kunde gaa løs paa „Sismondi“.

Det forekommer mig at De sa noget om at De ikke satte synderlig pris paa „Corinne“! —

Jeg har aldrig i mit liv læst en bok som har gjort et slikt indtryk paa mig! Jeg graat *to hele timer* over slutningen, og vilde efter al sandsynlighed ha vedblit at graate indtil denne stund, hvis jeg ikke skulde i et aftenselskap, hvor klok omtænksomhet fordret at mine øine skulde være synlige! — — — —

Tak for den møie De har gjort Dem med min ulyksalige oversættelse av „Der Fischer“. De har forbedret den overordentlig. Jeg er bedrøvet over at sende Dem dette korte brev. De hadde fortjent et længere og bedre, men jeg kan ikke greie det idag. Den idiotiske A. S. kom netop som jeg begyndte, og optok tiden for mig, næsten til diligencetid.“ — —

Han svarer straks henrykt og lykkelig:

„Min kjære ven!

Efter at ha vist en beundringsværdig taalmodighet, blev jeg belønnet en aften jeg mindst ventet det, ved synet av Deres dyrebare pakke.

„Den idiot“ — har jeg aldrig likt, men i det øieblik hadet jeg hende rent ut, og ønsket brændende at hun enten helt hadde befridd Dem for sin nærværelse, eller i det mindste valgt tiden bedre.

Hvorom alting er, jeg takker Dem hjertelig for brevet. Det gir mig smaa henrivende indblik i Deres daglige husliv. Jeg ser fjæren vaie stolt paa Deres hat, jeg skjælver for de fire vrede breve til sydamen. Jeg vilde gi meget for at høre Dem behandle temaer av Beethoven! Naar breve skrives i Deres lette, muntre stil, har man da nogen glæde av dem!

Deres poetiske forsøk har jeg læst med en blanding av glæde og overraskelse. Hvis De gaar fremover med saadan hurtighet, blir der ikke andet tilovers for mig end at ønske Dem lykke paa færden, og glæde mig over at De naar det lovede land, mens jeg endnu kjæmper mig frem i mørke.“ — — — — —
— — — — —

Tonen blir nu mere fortrolig, ja hun lar ham faa del i de bekymringer hun har i anledning friere:

„— — Jeg har idag ingen vers at sende Dem, har ikke engang læst ut andet bind av „Sismondi“ — kort sagt, jeg har hat et tilbakefald!

Men jeg har sandelig ingen skyld i dette anfald av dovenskap. For det første hadde jeg i flere dage min slemme hodepine, og senere blev jeg plaget av en meget prosaisk sakfører, som pr. brev underrettet mig om, at skjønt han ikke hadde set et glimt av mig paa fem aar, kunde han nu ikke eksistere længer, hvis han ikke stedse fik nyde synet av mig!

Det var nødvendig for mig at avsi min mening om hans forslag, og det tok mere tid end De — der ikke er plaget av saadanne ting — kan tænke Dem. Selv efterat jeg hadde besvart hans latterlige brev, kunde jeg ikke samle mine tanker ved studierne, da jeg kjendte vedkommende som en hidsig dompap, og visste at der var en dyp mølledam et minuts avstand fra hans hus!

Han vedblir at hjemsøke mig med breve, i hvilke

han meddeler mig at det er min pligt at la mig fange i denne snare, fordi den største kvinde som verden nogensinde har frembragt (Madame de Staël), var to ganger gift!

Vil De tro at selv dette argument ikke har hat nogen virkning paa mig, saa jeg ganske har mistet taalmodigheten med min elskede Wilhelminas beundrer.

Lørdag sendte han mig to smaa krøllete brevlapper som han skulde ha faat fra mig for seks aar siden, tillikemed en fillet, sort satins arbejdspose og andet tilbehør som han har faat, Gud vet hvorfra!

Ved synet av disse relikvier har jeg næsten tilgit vedkommende al den uro han har voldt mig, for jeg maa le hver gang jeg ser paa dem!

Vredes ikke over min letsindighet. Hvis jeg trodde at dette for angjældende var en virkelig hjertesorg, vilde jeg ta ham alvorligere, eller rettere sagt, jeg vilde i det hele ikke ha nævnt det.

Men tingen er den at manden har faat sig et hus og nogen penger, og nu ønsker han en elskværdig ung dame til at koke hans mat og sy hans knapper fast. Han er meget bedre faren uten mig, i betragtning av at intet menneske vilde kunne fordøie de puddinger jeg laget, eller bære prøver paa min søm.

Jeg er henrykt over de vers De sendte mig. Jeg vilde heller ha skrevet dem end alt det jeg nogensinde har skriblet sammen. Ak, om jeg hadde Deres talent, Deres kundskaper og min egen ærgjerrighet, hvilken straalende fremtoning skulde jeg ikke bli. — — — —

En vittig, elskværdig forfatter er denne Washington Irving. Men ak — han mangler glød, og han er *altfor lykkelig* for mig!

Elskede Byron, syndefuld som han er, det er dog ingen som kommer op imot ham. Jeg har faat et nyt billede av ham, bedre end det jeg hadde før. Jeg kan

næsten ikke la være at graate naar jeg ser paa det, og betænker at jeg kanske aldrig faar skue ham i levende live! For noget tøv

Siden jeg nu taler om store mænd, maa jeg fortælle om vor pastor Nichol forrige onsdag.

Efter at ha utbredt sig over det rigtige i at tale sandhet og daarskapen ved at plapre ut med hele sandheten til alle tider og ved alle anledninger, tapte han traaden eller forkludret den, og gjorde en rædsom pause paa flere minutter. Hele menigheten sænket blikket. Min mor fik det med en voldsom smerte i ryggen, og mit hjerte hoppet op i strupen, hvor det holdt paa at kvæle mig. Tilslut opgav han det og gik over til noget andet.

Det er sandt, jeg har næsten glemt at fortælle Dem at jeg holdt paa at slaa mig ihjel forleden aften. Under bestræbelserne for at hindre dr. Fyppe fra at se mine ankler, mistet jeg balansen og faldt ned fra en temmelig høi mur.

Men mit hode var tykkere end jeg hadde trodd — ti det holdt — skjønt jeg faldt paa sten. Men jeg spolerte min dragt og mistet to tænder!

Imidlertid bærer jeg denne dobbelte ulykke med filosofisk ro, saa De behøver ikke nære nogen bekymring for mig i den anledning, saa meget mindre som bare den ene halvdel av historien er sand — jeg har nemlig tænderne i behold.

Hvordan har det sig egentlig med Edvard Irving? Jeg har ikke hørt fra ham paa seks uker! Hans taushet er mig ganske uforklarlig.

Kan De ikke skrive et digt for mig? For eks.: en hilsen til Lord Byron fra hans datter. Hvis hun har arvet noget av farens aand, maa hun kunne skrive nu.

Disse mennesker staar altid for mig. I kirken forleden begyndte jeg at forestille mig hans barns følelser

overfor ham, og da menigheten reiste sig for at be, blev jeg sittende. Jeg vaagnet ikke av min drøm, før presten bad Gud føre enhver av os sikkert hjem, og da først saa jeg at alle mennesker stirret paa mig!

Send mig ikke mer av „Sismondi“, før jeg er færdig med det bind jeg nu læser. Jeg haaber De kan læse dette rabbel, min pen er slet som sedvanlig. Jeg skal avsted til et avskyelig teselskap! — — — —“

Irving hadde imidlertid ikke glemt gamle venner. Midt i travelheten og sensationen ved det bevægede liv skaffet han ved hjælp av sine nye, indflydelsesrike venner Carlyle en behagelig stilling som lærer for den fornemme og rike mr. Bullers to ældste sønner.

Kun Carlyles halve dag blev optat med det arbeide, og han tjente tilstrækkelig derved til at kunne hjælpe broren John til at studere medicin.

Det var ogsaa i andre henseender et heldig valg. Mr. og Mrs. Buller var kultiverte og intelligente nok til at kunne vurdere Carlyle som han fortjente. Det blev et venskap mellem dem for livet, og av den ældste av gutterne, Charles, hadde Carlyle kun ære og glæde. Sterkt paavirket av sin geniale lærer og med en sjelden naturlig begavelse, tegnet han til som politiker at bli en av landets stormænd, da hans pludselige død i ung alder blev en dyp sorg og skuffelse for hans slegt og venner.

Imidlertid fortsattes korrespondansen til gjensidig hygge og opmuntring. Den 13de juni 1822 skriver Carlyle som svar paa Janes brev: „— — — — — — — — — — I lydighet mot Deres opfordring gjorde jeg mit bedste for at sætte mig ind i stakkars Ada Byrons følelser, men ak — netop som jeg hadde begyndt, kom trykkeridjævelen efter manuskript og mr.

og mrs. Buller for at træffe nogen arrangementer i anledning gutternes undervisning, og tilslut kom Irving og overlot mig til sit værdige, om end imellem noget trættende selskap.

Under disse omstændigheter skulde jeg ikke ha plaget Dem med brev idag, hvis det ikke var den ting at jeg var bange De trængte et nyt bind av „Sismondi“, hvem jeg synes De skulde bli færdig med før De gik løs paa noget andet.

Jeg skylder Dem ogsaa tak for det henrivende brev De har sendt mig. Det traf mig i et meget daarlig humør, men dets gjennemlæsning forjog hver sky fra mit sind, og det har moret og oplivet mig hver gang jeg siden har tænkt paa det.

Tragikomedien med saksføreren var fuldkommen i sit slags, og gjengit med samme charme som den blev spillet.

Hvilken patetisk livsplan denne mand hadde lagt! Hus i orden og litt penger — manglet ikke andet end en elskværdig kone til at lage maten og stoppe strømperne!

Og alt dette har de jevnet med jorden ved et eneste fatalt *nei*. Jeg vilde virkelig ha beklaget manden, hvis ikke hans fordringsfuldhet overgik alle grænser.

Ved det første blik paa Deres „fald“ ønsket jeg Dr. Fyppe anbragt paa et meget varmere sted end en saa høflig mand fortjente. Men jeg glæder mig over gjennem Irving at høre at De ialfald ikke er værre.

Men jeg utbeder mig at De for fremtiden ikke foretar slike eksperimenter. Næst efter at gifte sig med en prosaisk saksfører, vilde det værste De kunde gjøre, være at dø netop som De var begyndt at leve, og den skønne kombination av intelligens og fantasi som alle Deres venner venter sig saa meget av — endnu er i sin vorden! Det er altid haardt at dø — men i *den* alder

og av en *saadan* grund! — Jeg besverger Dem om ikke mere at utfordre skjæbnen slik.

Jeg nævnte at Deres utvikling endnu var i sin vorden, men jeg er lykkelig i bevisstheten om at dens fulde utfoldelse er nær. De vers De har sendt mig, er et bevis paa Deres aand og Deres flid. De kan allerede rime med stor lethet og korrekthet, og hvor De lar Deres følelser faa gjøre sig gjældende, vil De kunne tilfredsstille en meget strengere kritiker end mig.

Overordentlig skjønne og patetiske er Deres „Linjer skrevet ved midnat“. Jeg har læst dem om igjen og om igjen. De synes for tiden at holde en rigtig kurs — opnaa herredømmet over formen og samlende frisk kundskap og nye følelser fra alle tilgjængelige kilder.

— — — — —
— — — Jeg erindrer at jeg mere end én gang har anbefalt Dem læsning av historie. Jeg ser endnu paa den som den mest lærerike og interessante av alle studier, like oplysende for fantasien som for hjertet. Hvad om De gjenoptok læsningen av Hume naar De er færdig med „Sismondi“?

Jeg sender Dem et bind om Napoleon av O'Meara, hvis verk vil sætte Deres yndling i en ny belysning. Næste bind skal De faa naar Mrs. Buller er færdig med det. Denne dame liker Napoleon endog bedre end De, har foretat en pilgrimsreise til St. Helena o. s. v. Derimot bedrøver det mig at jeg ikke kan bibringe hende den rette forstaaelse av Byrons fortjenester. Hun paa-
staar at hans varmeste beundrere er pensionatssmaapiker og unge mænd under tyve, hvilket hun tar for sikre tegn paa at han tildels er en charlatan.

Jeg tænker mig at De forlængst er færdig med Tasso, Wallenstein og meget andet av samme slags, og jeg glæder mig allerede til at gjennemlæse de digte og essays som De maa ha komponert siden vort sidste samvær.

Fortæl mig om alt hvad der optar Dem. Jeg roser mig av at ha del i Deres fremskridt, jeg har gaat i borgen for Deres naturlige begavelse, og hvis jeg ikke oplever at se Dem som den mest udmerkede kvinde jeg nogensinde har kjendt, vil jeg dø skuffet. — —“

Saadanne uttalelser faldt altid i gunstig jordbund. Fra en tur i Høilandene svarer hun ham ut paa høsten: — — — — „Netop sat jeg og saa mot syd og undredes paa om nogen levende sjæl tænkte paa mig, — da blev et brev fra Dem stukket mig i haanden!

Aldrig har noget brev faat en varmere velkomst! Det var saa uventet og saa ganske forskjellig fra alt andet jeg har læst eller hørt disse sidste uker. De kan ikke tro hvor godt jeg likte det!

Her har nu min mor og jeg opholdt os en maaned, og tænker at bli her endnu en uke. Jeg hadde glædet mig til den lille sjøtur, men ak — vinden blaaste, regnet faldt, og jeg var kold, vaat og elendig syk. Fra Glasgow til Fort William laa jeg paa dækket, længtende efter atter at kjende fast jord under mig, og komplet likegyldig for de skjønne omgivelser.

Men alt tjener til vort bedste! Hadde jeg været frisk og mig selv, vilde jeg sikkerlig blit forelsket, haabløst forelsket i en skjøn, indtagende gardekaptain som i 24 timer holdt sin paraply over mig!

Det vil undre Dem hvordan jeg kom levende fra det, naar jeg fortæller Dem at denne samme bedaarende fremmede er en intim ven av lord Byron og kjendte Madame de Staël!

Jeg har aldrig truffet hans like! — bare aand og lyrik, med et ydre som en prins og med en hofmands væsen. Jeg kunde ha graatt ved avskeden, hvis jeg hadde kunnet faa fat paa mit lommeterklæ uten bryderiet med at knappe op regnkaapen!

Det glædet mig at høre at De heller intet hadde bestilt. Hadde De været flittig, vilde jeg ha skammet mig over hvordan jeg selv har tilbragt disse seks uker. Like siden jeg kom hitop i Høilandene har min tid været optat med at avlægge visitter og beundre utsigter. Jeg har hørt og set meget, gjort toilet, spasert og redet til mine lemmer verket. At læse, skrive eller tænke er der ingen her som har tid til.

I begyndelsen moret dette mig, men snart fik jeg nok av det, og humøret sank. — — —

Det er sandt, jeg har faat en ny ven her, og tænker senere at fylde nogen ark med vedkommendes fortjenester, saa at jeg foreløbig forbigaar dem.“

Og nogen uker senere, da hun er hjemme igjen, skriver hun til Carlyle fra Haddington:

— — — „Jeg vilde for længe siden ha sendt Dem O'Mearas bok tilbake igjen, hvis den ikke netop hadde handlet om Napoleon!

Imidlertid har jeg dog skyndet mig saa godt jeg kunde, men skjønt jeg læste saa ofte mine omgivelsers høflighet tillot mig et øiebliks ro, blev jeg først færdig med den kl. 12 aften samme dag De skrev efter den.

Saa mrs. Buller skulde like Napoleon bedre end jeg! Hvorav vet De saadant?

Jeg tror ingen *kan* elske og beundre ham mere end jeg gjør det. Som barn kunde jeg ha ofret mit liv for at befri ham av fangenskapet og saaledes erobre mig en plads i hans livs historie. — — —

Jeg kom godt utav det med de militære i fortet. Særlig med en dame. Hun tilsvor mig evig venskap, og vi er begyndt at korrespondere. Hun har omtrent det dobbelte av min alder og bredde, fet, liketil, livlig og gemytlig med en betydelig portion høilandsstolthet uten en gnist av aand eller romantik.

Jeg kan ikke angi nogen anden grund for at like hende end at hun likte mig. — — —

Vi var ogsaa to dage i Aberdeen, men vor eneste bekjendt der var ute av stand til at ta imot os, da han dagen i forveien i overmodig glæde over vor ventede ankomst hadde gjort en vældig saltomortale over en hest og knust en sten mot sit bakhode. — — —

Med hensyn til min nye ven, som jeg forresten næsten hadde glemt — hvor skal jeg saa begynde!

Hans høide? Jeg tror nemlig den først vakte min opmerksomhet.

Vel — seks fot, slank og meget gratiøs. Hans træk ikke regelmæssig smukke, men uttrykket overordentlig behagelig og intelligent. Han klær sig fantastisk med en ametystring paa den ene finger, et staa-kjede med en meget sindrig transportabel kikkert (for at markere at han er kunstner) og et skinnende sort lærbelte med sølvlaas foran!

Tiltrods herfor er hans ydre gentlemanlike og hans væsen elegant og polert uten al affektation. Hans domme er træffende, hans smak utsøkt, og han har en utpræget sans for det latterlige.

Han har læst dobbelt saa meget som almindelige herrer paa hans alder, men hans studier synes ikke at ha været vel valgte, og heller ikke har hans sind tilstrækkelig fordøiet de kundskaper han har erhvervet sig.

Men han er dygtig, foretagsom og ærgjerrig. *Deres* vndlingsuttryk: „Alt til sin tid“ høres aldrig fra hans læber. Jeg anbefalte ham at lære sig tysk. Mandag begyndte han, og uken efter hadde han læst halvparten av et av Schillers dramaer!

Jeg tror han har følelse, for han liker at tale om sin mor, der er en av Edinburghs første damer, berømt for sin intelligens. Kort sagt, han er ingen dagligdags

fremtoning, *men han mangler aand* — og jeg har alt i alt set ham to ganger! — — — —

De spør om mine planer for vinteren? Jeg har ingen — ikke noget maal heller! Jeg ønsker at studere alt mulig, skrive digte, romaner, tragedier, essays etc. etc. Disse to maaneders lediggang har ikke været heldige for mig. Jeg kan ikke læse en time ad gangen, jeg har endog glemt at rime! Jeg kommer til at dø om to aar uten at ha skrevet noget, dø og bli glemt!

Kjære, ta mit tilfælde under observation og si mig hvad der er at gjøre. — — —

Skriv et langt brev til mig saa snart De kan, og la mig vite Deres planer. Det er med en følelse av en beklagelse De nok tilgir mig at jeg ser Deres dage svinde hen uten kamp for udødeligheten.

Aa om jeg hadde Deres talent, hvilket bruk skulde jeg ikke gjøre av det. Men jeg vil ikke skjende paa Dem, De plager Dem selv altfor meget ved selvbebreidelser over mangel paa aktivitet.“ — — — —

Carlyle svarer i slutningen av oktober: — — —

„— — — — Men jeg glemmer den egentlige hensigt med mit brev. Det er meget uheldig for hvemsomhelst at leve uten bestemt plan, særlig en i Deres forhold.

Jeg kjender nok den almindelige tilbøielighet til at undervurdere vor næstes vanskeligheter paa samme tid som vi overdriver vore egne, men jeg er viss paa at hos Dem ønske og evne staar i et rimeligere forhold end hos de fleste andre.

Deres maal er greit: At opnaa et høit intellektuelt standpunkt. Deres haab om at opnaa dette er begrundet i forskjellige omstændigheter. Først og fremst i Deres naturlige anlæg, som jeg ofte tidligere har karakterisert, en endnu usvækket iver, huslig komfort av enhver art

samt befrielse for en sindsfortærende isolation saavel som for de tusen vulgære bekymringer for hvad vi skal æte og drikke og hvormed vi skal klæ os, en omsorg der plager de fleste mennesker, og som for menneskenes store masse utgjør deres dages udelukkende beskæftigelse.

Under Deres gunstige forhold altsaa, synes jeg en kunde vente sig et glimrende resultat.

Jeg vilde i Deres sted avse nogen timer daglig til studier. Jeg vilde læse og tænke og la fantasien løpe. Jeg vilde studere historie, filosofi, litteratur. — — Om to eller tre aar vilde De da ha erhvervet Dem en tydelig og levende forestilling om alle store karakterers maniere d'être og et ikke mindre levende indtryk av hvad der er det mest malende og sindsbevægende i vor races skjæbne. — — — — —

Jeg vilde ogsaa dyrke kompositionskunsten i den videste betydning, skrive paa vers og prosa, alvorlige og muntre ting, eftersom stemningen bød mig.

Efter denne lange træning vilde jeg anskue det rike jeg behersket, og vælge mig ut en provins som jeg vilde kultivere og smykke av hjertens lyst.

Hvis jeg paa denne maate kunde forøke menneskehets fælles arv — hvilken straalende lod — hvis ikke — skulde jeg i det mindste ha længtet efter at gjøre det, og skulde dø som en der hadde gjort hvad han kunde, og „tapt“ fordi skjæbnen ikke hadde ment han skulde seire.

Men én studiegren er det som burde være grundvolden for alle andre, og som De endnu ikke mestrer. Jeg mener historien, den letteste, den mest underholdende og belærende av al kundskap, og hvis grundvold kan lægges i løpet av faa maaneder, skjönt mange flittige læsere undlater hele deres liv til at lægge den.

Er De færdig med Hume? Har De læst Robertson og Gibbon?

Der er nu antiken, som vil gjøre sig fortjent til Deres opmærksomhet, hvis den ikke allerede har gjort det. Har De læst Plutarch, Vertot og Rollin?

For den nyere tid har vi Gibbon, vel værd at læse, skjønt han er en troløs og temmelig hjerteløs person — og saa Müller da og Watson og Sismondi og Lacretelle og en hel hoben andre. Med hensyn til filosofien og kritikken, haster det ikke med de dele av videnskapen — De har arbeide nok for Dem endnu en tid. — — —

Tap nu ikke modet, og tro ikke at De har et arbeide for Dem uten grænser, og hvor De hverken vet at begynde eller ende.

Saadanne følelser er naturlige, men grundløse. Anvend bare fire av dagens timer til disse studier, og De vil allikevel ha 12 timer tilovers for Deres mor og Deres venner og saadan underholdning som er naturlig for Deres stand og kjøen. Det utbytte De høster, vil langt overgaa Deres forventninger.

Og De vil føle Dem meget lykkeligere, ti intet tænkende væsen kan utholde følelsen av at *tiden*, „det stof livet er gjort av,“ svinder hen, draape for draape, uten at efterlate spor!

Jeg vilde begynde straks, hvis jeg var Dem. Jeg vilde faa mine omgivelser til at respektere mit forehavende og ophøre at blande sig i det. — — —

De ser jeg har dannet mig en høi mening om hvad De er bestemt til at bli: Et menneske, rik paa solid kundskap og vænnet til at bruke store og glimrende evner. Uten dette kunde De opnaa et fikst ydre skin, men ingen virkelig storhet, kunde komme til at skrive elegante smaating, men aldrig til at gjøre Dem gjældende som en kvinde med en sublim og overlegen aand.

De ser jeg utelukker foreløbig tanken om nogen offentliggjørelse. Det haster slet ikke dermed.

Jeg er aldeles ikke ufølsom for glæden ved berømmelse, men en maa drive det til *at være*, ikke *at synes*, og hvis det første er opnaadd, vil det andet uvægerlig følge eller la være at følge, da dets værd under enhver omstændighed er andenrangs. Hvilken rolle spiller det vel, om en anden viser Dem ærbødighed eller ei, forudsat at De er Dem bevisst at De har aandskraft nok til at slaa ham ned naarsomhelst. — — — — —

Det er meget mulig at De nu kunde skrive en særdeles underholdende roman, eller et lettere arbeide av lignende art, men jeg vilde beklage det for Deres egen skyld. Det vilde ikke tilfredsstille Dem senere hen, eller hvad der er værre, det kunde bringe Dem til at sænke niveauet og forveksle umodenhet med styrke.

Stil langt høiere, bli først en vel utviklet og rikt kultivert personlighet, og hvad er da umulig for Dem?
— — — — —

Jane blir rørt, denne mand er ikke som de andre; han vil ikke bare beundre hende og gjøre kur til hende, hun interesserer ham som menneske. Han appellerer ikke til hendes forfængelighet, men til hendes bedste instinkter! Sandelig, som han har bare én før talt:

— — — „Hvis jeg nogensinde hæver mig over almindelige smaafrøknere mængde, er fortjenesten Deres,“ skriver hun i sit svar, „gjentagne ganger har Deres raad og vel anbragte smaasmiger revet mig ut av min mangel paa aktivitet, naar min egen dømmekraft var til ingen nytte.

Vort møte danner en mindeværdig epøke i min historie, ti mit bekjendtskap med Dem har fra første stund av hat en mægtig indflydelse paa min karakter og mit liv.

Da De saa mig første gang, var jeg ved sorgen over det menneskes død som jeg hadde elsket av hele min sjæl, over al beskrivelse elendig, svækket paa sjæl og legeme. Forstyrrelser av forskjellige slags hadde sluppet min flid. Jeg hadde ingen raadgiver til at lede mig, ingen ven som forstod mig. Mit livs polarstjerne var sluknet, og tilværelsen var blit en ørken. Uten plan, haab eller maal hadde jeg levet slik to lange aar, da min gode engel sendte Dem hit!

Jeg hadde aldrig truffet andre mennesker av aand og talent end min far, og trodde at jeg aldrig skulde høre det sprog mere. Men *De* talte som *han*. Deres ord vakte i min sjæl den slumrende ærgjerrighet og entusiasme som han først hadde tændt. Jeg graat ved tanken om at det sind han hadde kultivert med saa megen ængstelig og utrættelig omhu, skulde lægges øde, og jeg vendte med fornyet styrke og iver tilbake til det liv han hadde bestemt mig for.

Men til mine studier gaar jeg hverken med den samme fornøielse eller bevæggrund som før. Jeg er *alene*, og ingen synes bedre om mig for min flids skyld.

Denne ensomhet i forbindelse med mistilliden til mine evner, opgivelse av haabet om at kunne forædle min karakter og den mangel paa opmuntring jeg møter i min plan at ofre mig for litteraturen — vilde — tror jeg, mere end én gang ha drevet mig ut i en tilstand av haabløs fortvilelse, hvis ikke Deres venskap hadde faat mig til at gaa i mig selv ved at erstatte mig (for saa vidt de *kan* erstattes) de raad og den tilskyndelse jeg har mistet. — — — — —

Der er ingen bedre maate at vise mit bifald av den sak Deres sidste brev behandler, end ved at holde fast ved den plan De har skissert for mig. Dette forsøker jeg da ogsaa at gjøre.

Jeg foretok øieblikkelig en ransakning av de biblio-

teker jeg har adgang til, for at faa fat paa nogen av de bøger De nævner.

Hume har jeg begyndt paa saa mange ganger, at jeg ikke længer med taalmodighet kan beskue et bind av samme størrelse og kulør.

Jeg foretrak derfor at gjøre mig bekjendt med Englands historie gjennom mediet Clarendon. Men jeg hører at Clarendon er kommet av mode.

Mit næste forsøk var Rollin, og det faldt heldigere ut. Jeg læste som barn hans „Oldtidens historie“, men erindret ikke andet end bindenes antal. Jeg er allerede færdig med første bind (og har nedskrevet mine naive refleksjoner over det læste). I løpet av sidste uke har jeg ogsaa læst sidste halvpart av Maria Stuart, nogen scener av Alfieri og en del av Tacitus (som forøvrig er det vanskeligste latin jeg nogengang har læst).

Men naar De forlanger fire timer av min dag til læsning av historie, hvad tid blir da tilovers for italiensk og mit dyrebare tysk! Jeg har aldeles ingen lyst til at opgi dette fag, og maa derfor avse fire nye timer til mine sprogstudier.

Har De læst „Rosamunde“? Hvis ikke har De aldrig set en rasende kvinde! Aa, det var en blodig affære! Jeg tror, Alfieri maa ha skrevet den med et glødende kul i maven. — — — — —
Det er sandt, jeg tror jeg fortalte Dem om en slags „ven“ jeg hadde faat oppe i Høilandene. For at De skal opfatte situationen, maa jeg oplyse om at jeg ikke hadde været en dag deroppe ved Ardachy fortet, før jeg forutsaa at jeg vilde gjøre liten lykke „in propria persona“, og saa fandt jeg ut at det vilde være raadeligst at spille den chiche, godmodige, tankeløse ung-pikerolle!

De aner ikke hvor den gjorde sig! Den vandt mig

alle kvindehjerter og fordreiet hodet paa alle stedets mandfolk.

Naa — denne madame S. altsaa, var den ivrigste av alle mine beundrere. Hun viste mig saa megen tillid og venlighet, at jeg virkelig følte mig hende overordentlig forbunden, og jeg foresatte mig at like hende saa godt som jeg paa nogen maate var istand til at like en saa tyk dame. Alle slags høfligheter utveksledes mellem os, og da avskedens time slog, avtalte vi at fortsætte venskabet pr. brev, hvorfor jeg straks efter hjemkomsten sendte hende ett.

Men merk Dem nu følgende: Igaar kom hendes svar: Koldt, kort, formelt!

Jeg kunde ikke forklare mig denne tilsyneladende forandring i hendes følelser, indtil den gik op for mig, da hun fortæller at hun „føler sin egen underlegenhet i pennen“, men vil altid gjerne besvare mine breve „paa sin egen fordringsløse maate“.

Derpaa gaar hun videre i teksten, ber om mit raad med hensyn til datterens opdragelse og opfordrer mig sluttelig til at se mig om efter en guvernante til hende!

Paa samme ark papir skriver ogsaa hendes mand (officer ved fortet) og begynder slik:

„Hvis De foretrækker at være en blaastrømpe, tror De eller venter De da at vi almindelige folk kan svare Dem i samme stil?“

Hele brevet forøvrig er fyldt av hentydninger til mine „blaastrømpetalenter“, som han uttrykker sig.

Her er altsaa hele vort vennskaps varme frosset til is ved denne elendige jalousi. Et lignende forløp har De hat alle de vennskapsforhold jeg er kommet i til damer — dog perioden med guvernanten er original. —

Carlyle er lyksalig over dette brev. I høistemte ord skildrer han hvor ensom og ulykkelig han hadde været før han traf *hende*, „et væsen fra en mere vel-signet sfære“.

Han fremhæver paany hendes literære begavelse, og forsikrer at hvis hun ikke blir sin tids og sit lands pryde, vil han for stedse ha forspildt sit rygte som kritiker. — — —

Han har moret sig meget over episoden med den tykke dame. Han har selv kjendt somme av disse tykke folk, „det er udmerkede mennesker, efter tingenes orden virker de som puter trætte sjæle liker at hvile ut paa. Jeg kjender et menneske, fem fot i diameter, hvis ansigt er rundt som et skjold og rødt som kobber, aldrig furet av en rynke. Han hader ikke, han elsker ikke, tænker ikke, men straalere ut til alle sider fred og munter hygge!“ — — — Han beundrer hendes flid, og vil gjerne faa vite hvordan hun faar tiden til at strække til, og hvordan hun inddeler sin dag. — — —

Ja, det skal han faa høre:

„Tusen tak,“ begynder hun, „for Werner, som jeg i denne barbariske by ikke engang hadde hørt tale om. Er den ikke brilliant? Han er da allikevel min make-løse Byron!“

De ønsker at vite hvordan jeg tilbringer alle dagens timer? Velan — saa hør da:

Jeg staar op kl. 9 (en lovende begyndelse), til ti klær jeg mig, spiser frokost og leker med Shandy. Fra 10 til 2 læser jeg Rollin, jeg kan just ikke si av hele mit hjerte, men ialfald med hele min forstand, raadførende mig saa ofte som det er nødvendig med mine klassiske leksika.

Fra 2 til 4 spaserer jeg, hvis veiret er pent, hvis ikke tilbringer jeg de to timer med at tegne, musicere,

snakke, spille schak eller med andre for en ung pike passende beskæftigelser. Efter middag anvender jeg to timer til lettere læsning eller skrivning og fire (bli nu ikke vred) til Schiller, Tacitus eller Alfieri.

Denne ordning er naturligvis utsat for forstyrrelser som er uundgaaelig, naar man nu engang lever i et samfund, men jeg gjør alt hvad der staar i min magt for at gardere mig mot disse. Jeg har jo endnu fire timer til at anvende paa visitter, tedrikken og lignende nedarvede byrder.

Før jeg saaledes inddelte mine tid, pleiet jeg i almindelighet at anvende den ene halvdel av dagen til at klæ mig og den anden halvdel til at beklage min lediggang. Ved at sætte mit haar paa en ny maate og sy skjørterne fast til livet (husk De bad mig være omstændelig) har det lykket mig at begrænse denne paaklædningsproces til 10 minutter.

Uten bent ut at bekjendtgjøre at jeg ikke tar imot indbydelser, avslaar jeg de fleste under paaskud av forskjølse, stygveir, paatrængende brevskrivning (Gud vet De er min eneste korrespondent), eller en eller anden undskyldning som øieblikket kan indgi mig.

Saaledes undgaar jeg baade den elendighet at sitte timevis blandt idioter, og den uvilje som en tydelig uttalt avsmak for deres fornøielser vilde paaføre mig.

I løpet av sidste maaned har jeg arbeidet mig gjennem en stor del av Tacitus, Rosamunde og fire bind av antikens historie.

Hvilke straalende skikkelser de gamle grækere var! Jeg synes at Rollin istedenfor evig og altid at synge op om hedningernes blindhet, hadde mere grund til at beklage sig over vor egen races degeneration, siden han og hans kristne brødre, med alle deres opskrytte religions fordele, staar saa langt tilbake for hedningerne

i talent, heroisme og alle andre ædle egenskaper der bringer menneskene guderne nær.

Vedblir han at moralisere gjennom alle de 13 bind? Velan — jeg vil holde ut, komme hvad der komme vil.

Har De aldrig tænkt paa at skrive en tragedie om Sokrates's død?

Da jeg læste hans liv, blev jeg grepen av en pludselig lyst til at bli en filosof. Foragten for denne verdens pomp og pragt slog mig i særdeleshet, og da jeg kom til hans bekjendte uttrykk: „Hvor mange ting der er som jeg ikke trenger,“ begyndte jeg alvorlig at betænke at jeg burde avlægge alle mine overflødigheitsgjenstande som det første skridt henimot planens utførelse.

Med hodet fuldt av denne vise beslutning gik jeg ut for at spasere, og mens jeg paa min vei stanset op for at tale med en dame, savnet jeg min ametystnaal, mit mest værdifulde smykke!

Min første tanke var: Quanto egeo, min næste: „La mig begynde at bli en filosof! Som følge herav endte jeg min lange beretning til damen uten avbrytelse og uten at skifte ansigtsuttrykk.

Paa hjemveien betænkte jeg hvorledes al verdens guld og sølv ikke kan veie op mot det mindste gran visdom. Og da nu visdom var det eneste virkelige gode, fulgte herav med nødvendighet at ametystnaalen var fuldstændig værdiløs, saa det var uværdig for et tænkende væsen, end sige for en filosof, at beklage dens tap.

Forsaavidt kunde ikke Sokrates selv ha handlet mere filosofisk.

Naa — og hvad tror De saa disse vise refleksjoner førte til?

Nogen timer senere sendte jeg utroperen byen rundt for at bekjendtgjøre mit tap og utlove en stor belønning til enhver som kunde gi mig oplysninger om den.

Dog — jeg er ikke forfulgt av lykken som hin konge (jeg har glemt navnet) der fandt den ring han hadde kastet i havet, igjen i en fiskemave. Min skjønne naal var og blev væk.“ — — — — —

Carlyle besvarer dette brev altfor snart og altfor varmt: — — — — —

Hvis De ikke snart igjen forarges paa mig, blir jeg en komplet nar! Naar jeg faar et av Deres henrivende breve, bringer De mig i en sindstilstand De ikke kan gjøre Dem noget begrep om.

Jeg læser det om igjen og om igjen, til jeg kan det omtrent utenad. Derpaa sitter jeg rugende over indholdet i salig lediggang eller traver om paa ensomme veier, drømmende om ting — som aldrig kan bli andet end drømme! Maa himlen belønne Dem for den glæde, De gjør mig ved Deres breve. — — — — —

Men paa det alvorligste maa jeg protestere mot den overlæsselse av arbeide Deres plan røber. Det er altfor meget, og jeg haaber inderlig at der mindst hver anden aften kommer en avbrytelse som kan ta Dem væk fra bøker og papirer og faa Dem til at le og snakke og more Dem, selv om det ikke er i andet selskap end „de idioter“ som drikker te og spiller kort i en by som Haddington.

Det er en lykke at De er saaledes situert. Med Deres ildfulde temperament og tendre legeme vilde saadanne anstrengelser gjøre ende paa Dem i løpet av 12 maaneder, det er sikkert nok!

Forøvrig glæder jeg mig over at De gjør saadan fremgang i Rollin og henter saa mange ideer fra saa mager jordbund. Jeg elsker Dem fordi De beundrer Sokrates og har besluttet at bli en filosof som han. Jeg haaber bare at Deres gryende beslutning ikke maa lide mange saa haarde støt som det De meddelte.

Har De fundet ametysten? Jeg maa rigtignok spørge om der i dette land findes et dusin filosofer der kunde bære et saadant tap bedre end De gjorde det.

Det er dog allikevel en skjøn ting at være „en elsker av visdom“, og dog var der en god del retfærdighet i Deres avvigelse fra „quantis non egeo“, da jeg en dag fulgte Dem nedover Princess street, og som jeg ofte siden har maattet smile av:

„Hvor mange ting findes her som jeg ikke behøver,“ citerte jeg ved den leilighet, og affekterte at være en filosof.

„Hvor mange ting findes her som jeg ikke kan faa,“ svarte Jane i naturens ærlige sprog, der demaskerte min filosofi. Sandheten er jo at alt har to sider. —

— — — — —
Bli ved da, kjære ven, utrættelig og ustanselig. Utholdenhet vil overvinde *enhver* hindring. Det er ganske rigtig av Dem at anvende nogen tid til lettere læsning. Har De læst alle Popes verker? Og Swifts? Dreydens og de andre av den tids klassikere? Gi mig besked, saa jeg kan vite hvad jeg skal sende og hvad ikke — — — — —

Med hensyn til planen om at vi skulde skrive en bok *sammen*, kan jeg ikke faa *min* del til. Jeg fandt at hvis det skulde kunne la sig gjøre, maatte vi se hverandre og raadslaa hver dag.

Jeg er overbevist om at det i saa tilfælde skulde kunne la sig gjøre, og jeg sverger imellem at det *skal* engang utføres! — — — — —

— — — — — Skriv — skriv! Jeg hungrer og tørster efter at høre om Dem og alt hvad der staar i forbindelse med Dem.“ — — — — —

Men Jeane reagerer straks:

„— — — Den sikreste maate hvorpaa De kan for-

spilde mit venskap, er ved at gjøre for meget væsen av det. Jeg ser at De forstaar Dem litet paa os kvinder. Fremforalt maa De ikke føle taknemmelighet over nogen-
somhelst gunst det maatte behage os at skjænke Dem.

Vit at vi værdsætter vor gunst netop i forhold til den taknemmelighet den blir møtt med. Ved at takke en dame for et tegn paa hendes høiagtelse, saarer De hendes stolthet, hvis hun tilfældigvis skulde ha nogen, mens De ved at ta imot den med likegyldighet egger hendes forfængelighet, og hvilke mirakler vil *det* ikke kunne bevirke til gunst for Dem!

Hvis De altsaa vil bli ved med at varme Dem i mine smils solskin, maa De holde op med at smigre mig (i det mindste med den ordinære sort). Jeg er blit forgit med smiger like fra pensionatsskolens dage (dengang var jeg saa grim en tingest som nogen kunde se for sine øine!), og smiger saavel som sukkertøi svækker appetiten, naar det serveres for ofte.

Jeg sætter 20 ganger mere pris paa en kompliment til min dømmekraft end til mit ydre, da med hensyn dertil speilet hver morgen siger mig sandheten uten omsvøp, mens jeg er fristet til at tro at den første ikke vilde være ganske uten grund.

Og hvilken finere kompliment til min dømmekraft kan De vel præstere end at vise at De anser mig uimottagelig for smiger!

Dette være Dem en lektion, se til at De profiterer derav!

Aa boken — boken vor!

Jeg drømmer dag og nat om den, bok vi skal skrive sammen. Tanken paa den gjør mig gal!

Men enten maa De tro at jeg er overmaade enfoldig, eller De er over al maate generøs, for De maa da begripe at om jeg pinte ut mit hjerte og min sjæl, vilde jeg aldrig bli istand til at frembringe nogetsom-

helst der kunde bli værd at nævnes i samme aarhundrede som den fortælling De sendte mig!

Ubarmhjertig er det av Dem at henvide mig til min egen uformuenhet, efterat De har bedraget mig med det haab at mine ubetydeligheter kunde fiffes op ved *Deres* vid og aand!

Jeg kan ikke *begynde* engang!

Saa mange solskinsmorgener i mai og december-aftener har skinnet og snedd ned paa unge damebøger at jeg ikke uten at plagiere kan *begynde* med en slik sommer- eller vinterdag.

Vaaren og høsten er ogsaa forlængst optat. Det er sandt, der findes en endnu lettere utvei, nemlig at hoppe like op i det og *begynde* omtrent slik:

„Dette er en deilig dag,“ sa mr. A. til mr. B. da de møttes.

Men saa er det den ting at min kjærlighet til orden forbyr mig at opta denne letvindte og humoristiske maate.

Bedre var det da at *begynde* med en moralsk refleksion, men (uf, altid er der et men) jeg pleier ikke at moralisere, og det vilde være toppunktet av dristighet at *begynde* første gang paa papiret.

For barmhjertighets skyld, kom mig til hjælp!

Tak for Wallenstein! Det er den mest tragiske tragedie jeg nogensinde har læst! Dette tysk er da et herlig sprog.“ — — — — —

— — — — „Ta dog tingen med mere ro,“ formaner Carlyle, „ett maa kunne trøste Dem.“

„Geni,“ siger Sir Joshua Reynolds, og han har aldrig talt sandere ord, „er ikke andet end sindets intense retning mot et eller andet intellektuelt maal, en koncentrereren av kræfter der ikke ænser anstrengelser eller hindringer, og som tilslut maa føre til seier.“

Noget saadant omtrent er det han siger, og det skulde faa enhver der kjender denne uro og inspiration i sig, til at anvende de bedste midler: En ufortrøden kultiveren av ens evner ved taalmodig at samle kundskaper og fordøie dem paa bedste maate.

Med hensyn til kompositionen og evnen til at finde uttryk for de tanker og følelser De daglig erhverver Dem, saa maa dette ikke paa nogen maate negligeres, men vær heller ikke overrasket over misforholdet mellem det De vil ha frem, og det uttryk De formaar at gi det.

Hvor længe varte det vel før De lærte at spille piano! Men hvad er al verdens strengeinstrumenter med hensyn til komplicerthet at sammenligne med den udødelige sjæl!

Er det da underlig at De skulde finde det saa vanskelig at mestre de rike melodier der slumrer i Deres fantasi, forstand og hjerte!

Mange aars taalmodig flid, mange skuffelser, mange feilgrep maa gjennemleves, før De kan begynde at tilfredsstille Dem selv! — — — — —
Nytaar er kommet, og de gode folk heromkring fester og jubilerer over at de er kommet et skridt nærmere slutningen paa deres arme tilværelse!

Ak — stilhet og ren luft! — en stilhet som gravens og en luft som paa toppen av Cairngorm, tillikemed mat og klær, er de beskedne ønsker om hvis tilfredsstillelse jeg længe forgjæves har tigget himmelen!

Men hvem vet om der ikke paa en eller anden grøn plet paa jorden kan reise sig et fredelig hjem for mig! Et tarvelig hus, men dog forsynt med bøker og komfort og dem jeg elsker omkring mig!

Med skog og sjø og høie fjeld omkring, den blaa himmel over og intet vulgært toføttet væsen tillatt at nærme sig under dødsstraf!

Hvor De foragter alt dette!“ — — — — —

Dette brev træffer Jane i daarlig humør, og hun letter straks sit hjerte ved at beklage sig for vennen:

„Jeg har ikke paa længe været i saa slet humør! Jeg kunde gi mig til at graate dagen lang, hvis graat kunde hjælpe paa tingen. Men jeg er bange for at den kun vilde skjæmme mine vakre øine.

Her er ogsaa de vanlige nytaarsløier, men mens hele byen fester og jubilerer som om de hadde hørt tonerne av Oberons horn, er jeg ikke blit plaget ved synet eller lyden av deres daarskaper.

Nei, fienden er inden døre. Det er min onkel Robert med hans kolde, prosaiske, vakre og affekterte Glasgowerfrue som nu en hel uke har været vore gjester, og Gud alene vet naar vi skal bli kvit dem igjen.

Den ene jager eller sover, den anden gjesper eller klær sig om dagen lang. Men hvad der er værre end værst er, at etiketten, den evige etikette byr mig at forlate Schiller, Alfieri og alle mine andre kjære venner for under utaalmodighetens kvaler at lytte til deres taapeligheter.

At læse i vort eget hjem, for vore gjesters øine, vilde være en utilgivelig uhøflighet. Jeg erklærer at var det ikke fordi min mor vanskelig kan undvære mig, vil jeg bryte op og som eremit trække mig tilbake til en eller anden fjelddal, for jeg indser at saalænge jeg lever i et samfund, blir jeg dets slave — — — — —
— — — De mener da vel ikke at jeg skal sende Dem Deres fortælling tilbake?

Jeg kan den næsten utenad. Jeg vilde gi Shandy og mit perlehalsbaand om jeg nogensinde kunde skrive noget slikt — men det vil aldrig ske!

Min mor hadde nylig brev fra Edvard Irving — den forunderligste skrivelse som nogensinde er præstert utenfor sindssykeasyler. Det begynner slik:

„Klokken har slaat tolv, midnat“ — efter at han

derpaa har fortalt hvordan han pludselig og uimotstaaelig blev tvungen til at gripe pennen: „ved en av hine sterke impulser der kommer, ingen vet hvorfra, men som inspirert av en høiere magt,“ gaar han over til en veltalende beskrivelse av sine to lys, av hvilke han har slukket det ene for at belysningen skal strække til.

Mens han taper tid ved at berette om denne originale og skarpsindige foranstaltning, minder han om en viss, klok skolekamerat av mig, som da han i en mørk krok hadde mistet den ene av sine to halvskillinger, for den anden kjøpte et lys for at lete efter den første med!

Fra lysene flagrer han over til to fiolinspillere paa gaten utenfor hans vindu, der aander ut den mest smeltende og melankolske musik. Disse to musikere paraderer saa længe i Gloucestergaten at de, at dømme efter den anstrengelse det kostet mig at følge dem, maatte være ved at segne

Efterat ha spilt en række skotske melodier forsvinder de — som jeg haabet — for altid! Men nei, der har vi dem igjen, endnu en „Auld langsyne“, endnu en melodi, endnu mere betagende, fordi den høres i avstand og hos ham vækker ømme minder!

Hans sjæl „overvældes fuldstændig“, og han slutter perioden om fiolinspillerne med den meddelelse, at han har kastet sig ned paa sofaen (en meget ubekvem skrivestilling skulde en tro), overvældet av sine følelser og overgivende sig til stilheten og sine egne tanker!

Efter lysene, sofaen og sjælebetagende fiolinspillere gaar han over til Vorherre, en londonsk bokhandler, hans „skjønne elev“ (det er mig), dommedag og det Caledonske kapel, alt blandet om hverandre paa den mest respektløse maate.

Netop som forvirringen er størst, gaar det sidste lys

ut og lar ham tilbake i mørket, hvilken hændelse han beretter med den nydeligste skrift!

Har De hørt noget saa absurd? Er det ikke en brændende skam at han lar sine enestaaende evner ligge under for en slik jammerlig affektation! Men jeg bortødsler mit papir! — — — — —

— — — — — Har De truffet lille Nicholl i det sidste? Hvilken egenkjærlig ung sjæl! Sa han noget til Dem om mit utseende?

Skriv snart — og langt!

Hvor nøie kjendskap Carlyle har hat til Janes og Irvings tidligere forhold er ikke godt at si, nogen større betydning har han i hvert fald ikke tillagt det.

Og Jane gjør ogsaa alt for at styrke den opfatning hos ham. Av stolthet eller grunde som hun ikke engang selv har klargjort sig, taler hun aldrig om Irving uten med haan eller bitterhet i tonen. Saa paafaldende er dette, at det vilde ha vakt mistanke hos nogen og hver, men Carlyle aner ingenting, bedrøves over den strengt hvormed hun bedømmer hans kjære ven, og vedblir uavladelig at forsvare ham:

— — — — —
— — — — —
— — — — — „Hvor ondskapsfuldt av Dem at faa mig til at le av stakkars Irving, jeg kjender ham jo som et av verdens bedste mennesker, og som den der holder av os begge som en bror!

Og dog maa jeg tilstaa at der er noget høist eienommeligg i hans tankegang og uttrykksmaate. Jeg tror tingen er at vor gode ven mangler smak. Han gjør alt paa en besynderlig anstrengt, klodset, pralende maate. Mangfoldige ganger har jeg raadet ham til at opgi alle forsøk paa superfinhet og i sind som i skind være den ærlige bondegut han i virkeligheten er!

Men han vil ikke se det slik. Jeg maa tilstaa at jeg undertiden har misundt ham hans mangel paa takt, eller rettere sagt, den tilfredse enkelhet i følelsen som den tildels stammer fra. Den bidrar meget til hans karakters ømhet og mildhet. Han elsker alt, fordi han ikke ser noget i dets nøkne virkelighet. Derav hans entusiastiske hengivelse, hans iver ved emner avpasset efter almindelige begreper, hans veltalenhet, og den gunst han ødsler paa alle og mottar fra alle. Jeg haaber fremdeles at han vil gaa betydelig fremover, men jeg tviler paa at han nogensinde helt kan befri sig for disse taapeligheter.

Og selv om ikke! Han har fortrin som veier dem op ti ganger og endda gjør ham til et av de værdifuldeste mennesker vi nogensinde vil træffe paa. Saa la os like ham des bedre jo mer vi ler av ham! — — — — — Jeg ønsker Dem tillykke med fuldendelsen av den antike historie. La ikke en mangelfuld hukommelse ta modet fra Dem. Det er en almindelig klage, og jo længere De arbeider Dem frem, jo mindre vil det genere Dem.

Forsøk at holde fast de faa store begivenheter som influerer alt det øvrige, og at faa et uutslettelig indtryk av deres datoer og øvrige forhold, saa de blir forstaaelige i alle deres følger. De staar som sjømerker i historiens vældige hav, ethvert beherskende en stor strækning rundt om, de mindre hændelser grupperende sig naturlig om dem, og bevares i hukommelsen ved den enkleste av alle forbindelser — den av aarsak og virkning.

Bli ved med at ta notiser, jeg tror det er en heldig vane, brukt med maatehold.

Glem heller ikke kartet og de to vinduer til historien, kronologi og geografi. Netop i forhold til *det første indtryks* livfuldhet og tydelighet beror det hvor længe De vil huske det. — — — — —

— — — — — Naar De saaledes er tilstrækkelig bevandret i den klassiske tid, lover jeg Dem en rik og avvekslende fest i Gibbon, uten sammenligning den herligste og mest skarpsindige person De endnu har stiftet bekjendtskap med. Da er De naadd frem til Carl den 5te og Russel og Sismondi og de store italienere. — — — — —

— — — — — Hvor godt jeg likte at De vilde ønske at være en eremit oppe i en fjelddal. Men De maa ikke dra uten følge og megen forberedelse, og vilde De ikke ta mig med paa slæpetaug!

Aa, hvilket paradys vi skulde lage os, rikt paa fred og venlighet og alleslags blide og ædle tanker, lykkelige som i det første Eden!

Det er jo saa — disse vulgære lænker, arbeide og sorg for næring, plager en ofte, men det er den almindelige lod, heldig den som kan stjele nogen lykkelige øieblik fra den ægyptiske trældom og vie dem til værdige og mindeværdige gjerninger. Dette maa vi begge haabe paa, og jeg sverger at ingen av os skal bli skuffet. — —

Lille Nicholl har jeg ikke truffet, og derfor heller ikke kunnet faa høre hans dom om hvorvidt De tok Dem ut eller ikke.

Men naar skal jeg selv faa dømme om Deres utseende? Naar skal jeg næste gang faa se Dem med disse mine øine „ansigt til ansigt“. Jeg vet at jeg holdes borte fra Dem — vistnok av gode grunde! — jeg overlater tingen til Dem. Hvis De i det hele tat vil se mig, er det mer end jeg fortjener.

Men i februar kommer De da hit — ikke sandt?

Min hilsen til Shandy og min misundelse til perlehalsbaandet. De skal beholde begge dele og klare det tusen ganger bedre end De nu tror. Den dumme for-

tælling behøver De ikke sende mig tilbage. Jeg haaber da at jeg med tiden skal kunne præstere noget der er Dem mere værdig, hvis ikke vil jeg bli elendig!

Men jeg vil, og det avgjør saken!“

Hjemmet i Haddington er atter befriet for uvelkomne gjester, men Jane kommer fremdeles ingen vei med sit literære arbeide, og klager til vennen:

— — — — — „De er — gudskelov borte! Væk er de med skjødehund og andet tilbehør, og jeg er igjen et frit menneske!

Men hvor længe varer vel den herlighet? Et menneske fra Høilandene som kalder sig min fætter, kommer næste uke. Og min nye ven, „kapteinen“, truer ogsaa med at komme, tiltrods for sin religiøse skræk for „blaastrømper“ liker han mig godt „paa sin egen, beskedne maate“. —

Stakkars mig, hvilken mængde tapt tid og tapt sindslikevegt! Herren skjænke mig kristelig taalmodighet! — — — — —

Av alle vakre kvinder jeg har set, er denne min tante en av de mindst elskværdige. Jeg har ingen taalmodighet tilovers for hende, saa forfængelig, saa kold, saa egenkjærlig.

Og hvad tror De vel hun kaldte den nye vennen min som jeg nylig fortalte Dem om (og hvem jeg ikke saa snart kommer til at glemme), den vittigste, flotteste, mest kultiverte person jeg vedder hun nogensinde har set for sine øine? — „en lang, tung, taapelig utseende gutunge!“ Hun forstaar sig muligens paa musseliner, damen, men „luminoso caractere dell alma in fronte impresso“ er utenfor hendes begripelse.

Aa, om De hadde kunnet faa et glimt av os! Der var min dyrebare onkel, dette mønster paa en værdig egtemand, ironiserende, brummende, undertiden snorkende!

Hans frue gjespende, med føtterne paa kaminristen eller indtagende attituder! Min mor slitende sig ut under sine bestræbelser for at underholde dem. Dargo, hunden, hoppende om og veltende sig med al den ufor-skammethet som man kan vente sig av en byhund i besøk hos venner paa landet, mens Shandy iagttar sin byfødte fætters fremfærd med krummet ryg, nu og da givende sin indignation luft med en røst der endnu ringer i mine øren — og endelig vort bedrøvede jeg, kastende mangt et blik hen til det lille bord hvor Tell og alle de andre ligger negligert, og hjertelig ønskende vore besøkende til et varmere sted end de selv vilde synes om! En skjærsild var det, men nu gudskelov overstaat! — — — — —

Hvis De har en gnist av menneskekjærlighet i Dem, saa send mig et utkast til en fortælling, ellers vil det aldrig gaa for mig. Ti ikke før har min hjerne utklækket noget som en knute, før jeg indser at det er det rene idioti, og kasserer det for at begynde et nyt forsøk, som i sin tid faar samme skjæbne.

Jeg mangler mod til at bygge huset paa sand; find ut et sted for mig som ikke vil gi sig for hvert skridt jeg avancerer, saa skal jeg gaa løs con amore!

De ler av disse mine bekymringer, men hvordan skal jeg kunne nyde et øiebliks fred, naar jeg vet mig engagert i et forehavende som jeg ikke længer har kraft til at gi op, og dog ikke noget haab om at magte!

Hvis jeg var viss paa at mit ideal „berømmelsen“ — hvor fjernt, hvor vanskelig tilgjængelig — dog kunde naaes, vilde jeg i sandhet ikke bry mig om at jeg nølte paa veien, men jeg er ikke viss paa det, tvert om, jeg begynder at tro at jeg er jordens største taape!

Hvilken vei er jeg ikke slaat ind paa! Hvor fuld av vanskeligheter, uro og fare, og dog muligens kun skuffelse i vente!

Men jeg *kan ikke* vende om nu, og jeg *vilde ikke*, om jeg kunde. Her kunde jeg gi mig til at bli patetisk, men jeg har ikke tid, og det er kanskje det bedste. So ben tacer, ma non saprei dir poco!

Hvad fristet Dem til at sende mig D'Israelis bok om literære mænds gjenvordigheter!

Det var tilstrækkelig til at gjøre mig melankolsk et helt aar efterpaa. Jeg vet ikke om de arme mennesker i saa høi grad hadde vundet min sympati, hvis jeg ikke levet i det haab selv engang at bli en av broderskapet. Men sikkert er det at jeg graat bitterlig over deres ulykker! — — — — —

Carlyle imøtegaar disse klager med følgende skjønne og værdige svar.

— — — — — „De tar meget feil hvis De tror at jeg „ler“ av noget der volder Dem bekymring. Hvis min evne til at hjelpe Dem stod i rimeligere forhold til min trang, vilde vanskelighetene snart forsvinde. Men ak — dette er et tilfælde hvor patienten maa kurere sig selv, og den recept som det er saa let at gi, er det vanskelig at følge.

Jeg angrer at jeg sendte Dem den svulmende dumrian D'Israeli! Hans bok har nedstemt Dem, og git hele intelligensens verden en farve av graat i graat. I Deres nuværende sindsstemning synes kundskapens stier at føre til idel elendighet og mørke og døde mænds ben!

Det er falskt altsammen hvis De oppfatter det paa den maate. Ser De ikke at hans iagttagelser kun gjælder mænd hos hvem talentet mere ytret sig som mangel paa almindelige evner end ved besiddelsen av ualmindelige, hvis liv blev forbitret — ikke saa meget fordi de besad fantasi og følsomhet, som fordi de manglet klokskap og moralske principper! — — — — —

— — — — — De farer som truer paa den literære bane, skulde mane os til aarvaakenhet, til en utrættelig opøvelse i at vinde absolut herredømme over os selv.

De siger med rette, at De vilde ikke vike tilbake nu, selv om De kunde. Ingen som nogensinde har smakt videnskapens eller litteraturens nektar, kan la være at tørste efter den til sine dages ende.

Farer — og det hverken faa eller smaa — truer Dem, men Deres standhaftighet og omtænksomhet vil overvinde dem, og De vil opnaa at bli lykkelig og berømt over Deres forventning.

„Aa“ — siger De — „hvis jeg trodde *det* saa, men — —!“

Jeg vil ikke høre noget men, alt beror ganske paa Dem selv. Jeg betænker mig ikke paa at si, at naturen har utrustet Dem med gaver der kan tilfredsstille enhver rimelig ærgjerrighet og sikre Dem den saa meget eftertragtede ophøielse.

Men det staar ogsaa utvilsomt i Deres egen magt at gjøre disse forhaabninger tilskamme og tilintetgjøre de skjønneste evner det nogensinde har faldt i min lod at iagttå hos nogen, og gjøre Deres liv likesaa elendig som tomt og unyttig.

Men jeg stoler paa at De vil vite bedre, at De vil lære at moderere Deres utaalmodige iver, og kultivere dyder som taalmodighet og selvbeherskelse ved erkjendelsen av at den eneste, men sikre vei til udmerkelse fører gjennom lange trakter av rolig arbeide og rolig studium.

Betänk dette, kjære Jane, baade for Deres egen og for min skyld: Hvorfor vil De uro og plage Dem saa for at opnaa en for tidlig moden frugt, som tiden selv vilde kunne bringe til en langt skjønnere fylde!

De maa ogsaa absolut erhverve Dem langt flere

kundskaper, før Deres evner, som ofte forbauser mig, vil kunne utfolde sig. Da jeg var paa Deres alder, hadde jeg ikke halvparten av Deres dygtighet. Rousseau var over 30, før han mistænkte sig selv for at være andet end en tyvagtig læredreng og en nichtswürdig vagabond. Cowper blev digter i femtiaarsalderen, og fandt at han kom tidsnok.

Vil De ogsaa tillate mig at si, at jeg vedblivende beklager Deres altfor store kjærlighet til *berømmelsen*, som opriver Dem saa, og som — det føler jeg mig overbevist om — ligger ved roten av al den uro.

Jeg synes denne følelse er Dem uværdig. Det er et altfor lavt princip for et sind som Deres. Tro ikke at jeg ikke selv skulde sætte pris paa et straalende navn — det er av de bedste ydre belønninger, skjønt ikke at sammenligne med de indre. At bygge vor høieste lykke paa popularitet, at være avhængig av enhver skriblers barmhjertighet for vor daglige lykke — *det* er, synes mig, en sørgelig situation.

Det er midlerne til at naa berømmelsen, ikke tingen selv, der glæder mig. Hvis jeg trodde at jeg hadde præstert mit yderste, hadde kultivert min sjæl til den høieste høide naturen hadde bestemt den til at naa, — da tror jeg at jeg kunde være lykkelig uten andres bifald. Min samvittighet vilde ha slaat sig tilro, jeg skulde virkelig *være* et værdifuldt menneske, hvad jeg end *syntes* at være.

De kan ogsaa ta det for en uomtvistelig sandhet, at der ikke findes noget blivende eller tilfredsstillende i denne applaus fra andre. Den eneste tilfredsstillelse værd at nævnes, kommer fra det indre menneskes bifald.

Jeg maa ogsaa faa sagt Dem, at det er min faste overbevisning at ingen nogensinde blev *berømt* helt eller hovedsagelig av kjærlighet til berømmelsen. Det

er den indre ild, den ensomme glæde ved vort eget hjertes erfaringer i disse ting, og den elendighet vi føler ved tomheten, som maa drive os, ellers naar vi aldrig maalet.

Hvis De tror at der er noget i hvad jeg her siger, prøv da at motarbeide denne sterke længsel efter berømmelsen. Gi heller Deres følelse for det skjønne og store spillerum! Vær forvissset om, at enhver ny idé De optar i Dem, hæver Dem som tænkende væsen, enhver ny kundskapsgren De behersker, i virkeligheten gjør Dem rikere og mere misundelsesværdig, selv om der ikke er andre væsener end De selv vidende derom.

Der ligger en følelse av uavhengighet og ensom magt og selvhjælp i dette som høilig tiltrækker en. Det gjør os til herrer over vor egen skjæbne, det er den sikreste vei til at opnaa berømmelse og den bedste maate at gjøre os uavhengig av den.

Jeg ber Dem indstændig tænke over disse ting. Min mening her er, synes mig, sand som evangeliet, og hvis De antar den, hvor meget lykkeligere vil den ikke gjøre Dem! —

Det gjør mig ondt for Dem at De nu venter nye besøk. Men De maa ikke la disse forstyrrelser ærgre Dem. Litt avbrytelse skader ikke, og disse besøk, der bringer Dem mere i berøring med den almindelige verden, er absolut heldige for Dem.

Vis derfor ikke noget uvenlig ansigt naar Deres fætter, den ridderlige kaptein, indfinder sig, og la ikke Deres straalende øine lyne av indignation, hvis han nøler med at dra sin vei igjen. Prøv heller at gjøre ham glad, og vær glad med ham.

Kast bøkene og pennen tilside, og vær igjen for en tid den livlige, muntre, tankeløse pike fra før. Det er meget at vinde derved, det byr en øvelse for sindet, likesaa vanskelig og værdifuld som hvilket som helst

literært studium. Vær flittig med maate naar tiden er inde, og likesaa gjerne til andre tider doven og glad.

Det er kanske uhøflig av mig at præke saaledes, men det gjør mig ulykkelig at se Dem mistrøstig. For mig staa Deres stilling som misundelsesværdig. Hvad hindrer Dem i at læse bøger og skrive essays og prate med Deres mor og besøke de skikkelige folk om Dem, og i at ha mig til lærer og tjener og leve i nydelsen av enkle goder, og i haab om alle søte og straalende ting, saa lang dagen er!

Vet De hvad, kjære veninde, De har en for høit-flyvende sjæl, De maa lægge baand paa Dem selv, ellers vil De komme til at tape netop ved Deres udmerkede egenskapers overdrivelse.

Klokken slaar 2, og jeg sitter endnu her!

Med hensyn til Deres literære planer — hvad siger De om en biografi og kritik av Madame de Staël? Eller en essay over Byrons karakter? Ta det letteste emne først.

Jeg sender Dem nye bøger. Skriv til mig som til en bror der elsker Dem høiere end 50 brødre, skriv om alt der ligger Dem paa hjerte — bare at tale om det vil gjøre Dem godt. Gud velsigne Dem, kjære Jane! — — — — — — — — — — — —

Dette Carlyles brev er ikke blit bare gunstig mot-tat. Hun svarer straks:

— — — — — Hvordan kunde De bringe det over Deres hjerte at sende mig fem hele sider formaninger for neppe saa mange linjers klagemaal?

„Fortælle Dem alt hvad der ligger mig paa hjerte!“ — sandelig, De opmuntrer ikke meget til en saa stor fortrolighet! Skulde jeg betro Dem alt eller halvparten, vilde vel Deres svar fylde diligenzen!

Der er vistnok noget til grund for hvad De siger

om mine sorger, og hvis mine øine var opladte for min misundelsesværdige stillings behageligheter, tviler jeg ikke paa at jeg vilde være et av verdens lykkeligste mennesker!

Dog — indtil denne velsignede aabenbarelse finder sted, maa De bære over med mig, hvis kjedsommelige gjester eller min egen dumhet eller andre aarsaker av og til bringer mig ut av humør.

Saa meget heller kan De gjøre dette, som jeg ikke ønsker Deres medlidenhet, men bare en taalmodig tilhører. Gud forbyde at *De*, fremfor nogen, skulde føle medlidenhet med mig. Der er bare ett skridt fra medlidenhet til foragt, og De vet, eller burde vite, at Deres *agtelse* vil jeg ikke undvære.

Med hensyn til min *længsel efter berømmelse*, som har været gjenstand for saa megen diskussion os imellem, holder jeg fremdeles paa at den ikke er et saa værdiløst princip som De lærer.

Men saa er jo rigtignok Deres forestilling om „berømmelse“ noget andet end min!

Jeg holder den for at være noget mere end den blotte applaus fra en verden hvis individuelle bifald jeg sandsynligvis ikke vilde estimere. Jeg holder den for noget der utvider min tilværelse vidt utover de snevre grænser skjæbnen har fastsat for den — der bringer mit hjerte i kontakt med hjerter av samme art, og gjør det mulig for mig at komme i forbindelse med væsener der vil kunne elske mig og til gjengjæld bli elsket av mig, skjønt jeg er skilt fra dem ved avstanden eller endog døden.

De forstaar neppe hvor jeg vil hen — kanskje jeg ikke forstaar det selv heller! Men jeg føler klart, at jeg ønsker at bli elsket likesaa vel som beundret, at bli elsket som jeg elsker Schiller eller de Staël!

Hvis jeg ikke trodde berømmelsen vilde bringe mig

dette, vilde jeg ikke værdsætte den saa høit. Alle kvinder elsker beundring, og jeg pretenderer ikke at være nogen undtagelse fra regelen. Men haabet om at bli beundret alene kunde ikke i sig selv gi mig styrke nok til at motstaa de vanskeligheter og fristelser som møter mig paa den bane jeg har valgt.

Nei — det er haabet om at bli *elsket*, om det saa var *tiltrods* for berømmelsen, der faar mig til uten beklagelse at gi avkald paa mit kjøns og min alders taapelige fornøielser. Og det er dette haab som holder mit hjerte fra at briste, naar dets følelser preller av mot stenhjerterne omkring mig.

De vil svare mig, at det er min egen feil hvis jeg ikke formaar at vinde omgivelsernes kjærlighet!

Det er det ikke — nei — nei! De hjerter mit er kastet iblandt (undtagen ett), er utilgjengelig forskanset i egenkjærlighet. Jeg kunde vistnok vinde enkeltes hengivenhet ved velgjerninger, eller ved den fornøielse de fandt ved mit selskap, men paa disse gjør jeg ingen regning.

Det er den kjærlighet som er en følge av moralsk høiagtelse, eller den der stammer fra taknemmelighet, jeg søker, og hine elsker mig for sin egen skyld, ikke for min.

Men jeg rabler vist det værste nonsens der nogensinde er spendert papir paa — hastverk og hodepine er min undskyldning.

Det er sandt, min mor bad mig spørge om De ikke vil besøke os!!

Der ser De de gode resultater av mine raad. Var De kommet før paa *min* indbydelse eller uten nogen, vilde De bare ha møtt kulde, og jeg vilde ha vandret som paa naaler til De var vel væk igjen.

Kom nu naar det passer Dem, kjære, og vær viss

paa en hjertelig velkomst. Men ikke straks — min fætter blir her endnu en uke.

Aa mit arme hode — og der kommer gjester til middag — og jeg er endnu ikke klædt! Vi har hat fremmede hver dag denne uke — og mine bøker! — ve mig!

Jeg besverger Dem om ikke at læse dette brev to ganger. Gud velsigne Dem, kjære ven!“

Carlyle smir mens jernet er varmt, og drar ut til Haddington, hvor mor og datter gir ham en venlig mottagelse.

Han er henrykt over hendes fremskridt. Ikke alene i intellektuel henseende, men ogsaa som kvinde synes han hendes forædling er aabenbar. Han finder at hendes følelser er blit inderligere, hendes smak enklere, hendes væsen venligere og kjærligere.

Han er stolt av hende naar han sammenligner hende med andre unge damer, og han føler sig overbevist om at ingen anden maate at leve paa kunde ha git hendes evner denne frie og heldige utfoldelse:

— — — — — „Som bare „dame“ vilde De selv under de mest glimrende ydre forhold ha følt Dem ulykkelig, og det vilde ha krævet Deres fulde kraft at hindre at ikke selve Deres dyder degenererte til laster.“ — — — —

Mere end nogensinde haaber han nu paa at hun skal realisere alle hans forhaabninger, og bli — ikke bare en pryde for litteraturen — men, hvad han finder endnu bedre, en mands lykkelige og lykkebringende hustru! Ti paa den maate vil hun ikke alene vinde den intellektuelle berømmelses laurbær, men ogsaa hvad Schiller kalder kvindekjønnetts krone: „liebend eines Mannes Herz beglückend“:

— — — — —
— — — „Jeg mindes søndag kveld, og undres paa

hvad det vel egentlig var som gjorde stemningen saa skjøn! Vi sa ikke noget som var værd at huske, det hele var saa enkelt. Hvad var det da som gjorde mig saa lykkelig?

Det er saadanne stunder jeg ser tilbage paa som noget langt skjønnere end det almindelige stof livet er laget av. Hvis jeg trodde at vi to altid skulde tilbringe vore aftener saaledes, er jeg bange for at jeg vilde fristes til at glemme mine egne principper og Deres interesse, og med al min veltalenhet overtale Dem til at flygte med mig op til en eller anden fjelddal, likegyldig hvor, naar vi bare var for os selv. — — — —
— — — Forleden hadde jeg et langt og hjertelig brev fra Irving, som fortæller at han fortæres av længsel efter at høre nyt fra Skotland.

Jeg merker at hans sind er fylt av en uro som han forsøker at undertrykke eller skjule. Trods alt — han er og forblir da et av verdens bedste mennesker!

Følgende i hans brev var vist til Dem: „Jeg ber Dem sende min varmeste hilsen til min elskede elev Jane Welsh, hvis De korresponderer med hende. Jeg skal aldrig ophøre at elske hende som en bror. Nu da jeg har kastet av mig vinterslapheten, vil jeg skrive til hende.“ — —

Carlyle sender hende samtidig en ny pakke bøker, lærde historiske verker og lettere italiensk literatur. Hun verger sig overgit:

— — — — — „De overvælder mig jo med bøker! Send mig nu ikke flere, før jeg er færdig med dem jeg har. Jeg sender Dem tilbake Gillies; naar jeg har gjort større fremskridt i filosofi, skal jeg kanskje ha mod til at gaa løs paa den igjen. For øieblikket skulde jeg heller paata mig at bestige Ben Newis.

Jeg arbeider mig gjennom Goethe saa godt jeg kan.

Han har glød nok, men ikke Schillers himmelske ild. I Boccaccio har jeg endnu ikke læst andet end beskrivelsen av pesten, og den fandt jeg overordentlig pragtfuld. Efter Deres nølen med at gi mig den, hadde jeg mest lyst til at sende den tilbake straks, men ved at tænke nøiere over tingen, fandt jeg det taapelig at berøve mig selv fornøielsen av at læse et betydelig verk, fordi det indeholdt nogen faa ubehagelige sider, som jeg kunde springe over om jeg vilde. Saa gaar jeg altsaa videre i teksten, idetmindste saalænge det behager mig.

Jeg har gjort et stort fund siden De var her! — Ved enden av en trang, mørk vei bak byen har jeg opdaget — De vil neppe gjette hvad — et *geni*.

Var det ikke et mirakuløst held! Jeg savner saa saart nogen interesse der kunde utfylde mine ledige timer, og hvad kunde vel være bedre end dette? Selv ikke en elsker kunde ha svaret bedre til formaalet!

Det omtalte geni er en tiggergut der bor sammen med sin mor, en syk gammel kone, i en slags celle, omtrent fire fot bred. Aldrig har et geni vokset op i saadanne omgivelser: en stol, et skap, et haltende bord og en seng utgjorde den lille bedrøvelige boligs bohave! —

Og dog bar det hele et renslig, ja jeg kunde næsten si smakfuldt anstrøk, som avholdt en fra at gyse tilbake for elendigheten. De sorte lervægger var næsten helt dækket av tegninger, hoder, landskaper, karikaturer — alle slags ting!

Meget av det røbet stor opfindsomhet og betydelig kundskap om kunstens grundregler. En udmerket model av et krigsskib stod i vinduet, og bordet var oppfyldt av en haug med bøker, saa fillete og skidne som om de stammet fra Noas tid. Skibet og tegningerne hitrørte fra geniet selv, og bøkene var samlet, Gud vet hvorfra!

Heller ikke var dette alle hans skatter, træskabet indeholdt mere!

De vilde forbauses ved at se hvor værelsets brogede indhold var arrangert med orden og smak. Han trak ogsaa frem en bundt manuskript, poesi som han hadde faat av en kone der ikke kunde læse det. Intet under! Slikt et manuskript, og en slik poesi!

Dog syntes han at sætte megen pris paa det, sandsynligvis fordi det var det eneste poetiske verk i hans samling. Jeg spurte om han var glad i vers? Hans øine straalte da han svarte: „Aa — jeg liker det bedre end noget andet med undtagelse av tegninger og eventyr.“

Det kan ikke være opdragelsen, endnu mindre andres eksempel, som har git hans sind denne retning. Han har saavidt lært at læse, og aldrig set nogen tegne. Hele hans liv har været en eneste kamp mot nøden. Om sommeren arbeider han for sit brød i de offentlige parkanlæg, men for tiden er alt hvad han og moren lever av, 18 pence uken i fattigunderstøttelse og enkeltes uvisse barmhjertighet.

Han siger at han ikke kan faa arbeide, men jeg har en mistanke om at sandheten er at det arme geni har en høist genial avsmak for al slags vulgært arbeide, og desuten trønger moren hans hjelp, da hun for nogen uker siden brak sit ene ben. Hjemme læser han sent og tidlig, og skjønt han neppe hver dag spiser sig mæt, kjøper han tegnepapir for de penger der skulde brukes til mat.

Han er utvilsomt et geni, og jeg tænker nok jeg skal opleve at se min tiggergut som en stor mand!“

Carlyle er ikke fuldt saa sangvinsk, skjønt det glæder ham at hun har faat en saa uskyldig fornøielse som den „at opdra et geni“. „Deres flidens ridder,“

siger han, „synes virkelig at være en eiendommelig karakter, men jeg har mine tvil med hensyn til Deres slutninger.

Jeg er kommet over adskillige saadanne væsener, — ungdommer som avskydde arbeide, laget skibsmodeller, tegnet, og elsket vers og skillingsromaner, men de endte allesammen med at la sig indskrive i hær eller marine, eller ogsaa utviklet de sig til kvaksalvere, lommetyver eller tjenere ved omreisende artistselskaper, og blev alle som én i sin tid hængt eller skutt eller sultet ihjel, ikke én av dem utfoldet sig som geni!

Det er en slem kjendsgjærning, men slik er nu engang verden. Jeg haaber dog for deres gut en bedre skjæbne. Hvis en eller anden hus- eller skiltmaler vilde anta ham som læregut, kunde vedkommende foreløbig fortjene sit brød og litt efter litt vænne sig til regelmæssig arbeide og vaner, og saa efterhaanden stige høiere i graderne. — — — — —

— — — — — Gjør dog et nyt angrep paa „Götz“. Den er vanskeligst i begynnelsen.

Denne Goethe er mere værd end ti av disse andre! Han er ikke bare en bakkantisk rimemester, men en mand av sand kultur, et universalgeni, like meget utmerkende sig ved sine kundskapers omfang, sine ideers dybde og følelsers styrke, som ved den levende og gratiøse energi, den opfindsomme og dygtige klokskap og sin evne til at forbinde entusiasme med sund dømmekraft.“ — — — — —

„Geniet“ utvikler sig hurtig i den av Carlyle antydde retning:

„Mit tiggergeni utvikler sig mindre heldig. Om det gjaldt livet, kunde jeg ikke faa ham til at vaske sit ansigt eller avholde sig fra at lyve. Han er ogsaa

meget graadig og meget utaknemmelig. Kort sagt, han har overflod av talent, men ingen dyder, saavidt jeg har kunnet formerke.

Han er ikke engang kristnet! Hans far og mor levet sammen i fem dage, hvorefter manden (efter konens utsagn) forsvandt for aldrig at vise sig mere (hvis De saa hende, vilde De beundre hans sunde sans).

Og saa blev da det arme barn hvis far var forduftet, aldrig døpt. Han er nu gammel nok til at ta ansvaret selv, men al prestens veltalenhet kan ikke formaa ham til at underkaste sig ceremonien. Han synes at ha en uovervindelig motbydelighet for koldt vand!

Jeg vil ikke ha mere med ham at bestille. Ikke fordi han er udøpt — der er noget romantisk ved den omstændighet. Heller ikke fordi han er en daarlig fyr, men min ros har vakt hans selvfølelse i den grad, at jeg finder min beskyttelse overflødig.

Desuten har en rik familie i nabolaget, som aldrig vilde faat nys om ham uten gjennom mig, fundet for godt at ta sig av ham.

Først følte jeg mig likesaa saaret som en doktor der gaar glip av en patient, men nu anser jeg det for et held.

Forsynet har desuten skaffet mig erstatning — et flidens geni! — en irsk kramkar med brukket ryg, omtrent 9 aar gammel og 18 tommer høi! Den rene motsætning til tegnekunstneren. Han humper om med en krykke under den ene arm og en kurv under den anden, og underholder tre søstre, yngre end han selv, ved at sælge naaler og baand.

Shandy har æren av at ha opdaget ham; hadde han ikke gjødd ad den lille fyr, vilde jeg sikkert ha spasert ret henover ham. — — — — —

— — — — — Jeg er færdig med andet bind av Gibbon. Artiklen om kristendommen er brilliant.

Med Goethe gaar det ikke lettere. Jeg er næsten færdig med Egmont, som jeg liker bedre end de andre. Endelig begynder jeg at finde frem til den Goethe De beundrer!

Boccaccio sender jeg tilbake. Jeg læste tre av fortællingerne, som jeg tok fra forskjellige dele av boken. I de to var mit valg heldig, men den tredje var tilstrækkelig — jeg vil aldrig aapne boken mere — — — — — Forøvrig har mit sind været i en skrækkelig forvirring!

Disse taapelige mennesker med sine giftetanker og frierier vil ende med at gjøre mig gal. At volde mennesker sorg for hvem jeg føler agtelse og hengivenhet, er det værste jeg vet, men det er virkelig umulig for mig at bli forelsket! Og at opofre mig av medlidenhet er en grad av ædelhet jeg føler mig ute av stand til. Desuten vilde jo et ekteskap være en frygtelig hindring for mine planer.

Den filosof som pleiet takke guderne fordi han var født som mand og ikke som kvinde, maa ha hat mere sund sans end de fleste av hans fæller.

Vor lod er i sandhet litet misundelsesværdig! Saa snart en stakkars pike er voksen, er hun utsat for ærgrelser mænd ikke kjender noget til. Vi er den svakere del av menneskeslegten, men allikevel maa vi bære to tredjedele av den vegt av sorger vore ukloke første foreldre efterlot sig. Det er virkelig saare uretfærdig! Hvad vilde jeg ikke gi for at kunne bli en premierminister eller en admiral!

En gammel kone som vasket tepper her i byen, og som saa mig naar jeg løp paa mølledammen for en halv snes aar siden, pleiet si: „Der har forsynet stanset en kjæk gut!“

Hun forstod min karakter bedre end nogen anden jeg har møtt.“ — — —

Carlyle blir meget bekymret og urolig ved disse dunkle hentydninger:

— — — „Jeg vet ikke hvad det var jeg følte, ved hvad De skrev om frieri og gifting!

Det har staaet for mig som om vor skjæbne endnu længe skulde være forbunden, som om vi fremdeles skulde vandre side om side paa mange skjønne stier og arbeide sammen mot mangt et ædelt maal!

Ak, hvilken ynkelig slut paa alt dette vilde ikke et vulgært egteskap være!

Det er jo saa — pipen har i almindelighet en anden lyd! De fleste unge pikers store maal er at faa sig en rik mand og et vakkert hus og holde selskaper, og jo før de naar denne deres bestemmelse, des bedre!

Men hvis ethvert væsen har at følge det gode deres natur stiler mot, da er *De* berettiget til at holde en anden kurs, ret til at arbeide Dem frem mot et stort aandelig maal og ikke vike tilbake for noget offer!

Utvilsomt vil den dag komme, da De vil forelske Dem og giftes som andre. Det er en almindelig lov som maa fuldbyrdes. Jeg frygter heller ikke for at jeg nogensinde skal maatte opleve den smerte at se Deres lykkelige anbetrodd en uværdig, eller Deres ungdoms dristige ærgjerrighet opgit for noget mindre hellig end hjertets følelser, hvis uheldigvis disse skulde staa i motsætning til den.

Jeg siger „uheldigvis“, for kjærlighet til kundskap er en lidenskap som, hvis den en gang har besat et sind, neppe nogensinde kan utslukkes igjen.

Den er ædel i sin natur ogsaa, og hæver sig lik andre lidenskaper til slegtenskap med alle karakterens dyder. Men hvis den stanses, eller endnu værre, hvis tilfredsstillelsen hindres, efterlater den sig en pinlig længsel som er uforenlig med sand harmoni i sindet, og, tror jeg, ogsaa ofte med utfoldelse av moralske evner.

Men De maa fortsætte paa Deres bane. Gik det som jeg vilde, skulde De ikke gifte Dem paa længe. Literære damer har meget at lide, men ogsaa meget at nyde. For mig staar det som langt mere misundelsesværdig for et halvt aars tid at være en aandelig søster av madame de Staël, end at „die taaper og maale øl“ for et halvt aarhundrede.

Men denne prækentekst mangler aabenbart kommentar, og jeg vil gaa over til noget andet.

De gjør ret i at bli ved med Gibbon. Der er ingen anden taalelig historie om de tider og de folk indenfor vor rækkevidde. Den er en slags bro som forbinder antiken med den moderne tid. Gibbon er en forfatter en aldrig glemmer, læsningen av hans verk danner epoke i ens tænkesæt!

Jeg visste at De vilde beundre Gibbon, skjønt jeg hverken venter eller ønsker at De skal holde av ham. Med al sin skarpe logik, glødende fantasi og guddommelige ironi, har han kun et raat og vulgært hjerte!

Nei, De maa ikke holde av ham! Har De en anelse om hvilken *tyv* han i virkeligheten var? Min bror skal sende Dem hans „liv“, som gir hans profil.

Kommer De ikke til byen snart, kom, kjære Jane, kom, kom, jeg længes heftig efter at se Dem! — — —

Og nogen dage senere føier han til:

— — — — — „De og jeg er to originaler „paa vor egen beskedne maate“. Det er en venlig skjæbne som har ført os sammen. Den dag De for alvor forkaster mig, skal jeg anse som den mørkeste i min historie.

Jeg tror at jeg aldrig for alvor kunde bli vred paa Dem. Min værste følelse overfor Dem er smerte ved at se Dem vantrives, og ængstelse for at De skal ødelægge Deres fremtidige lykke. Heller ikke her frygter

jeg noget bestemt, men der er ingen ende paa ens skrupler og mistanke.

Sandheten er at jeg i den senere tid har merket hos Dem en hang til kontemplativ melankoli i forbindelse med en viss romantisk sindsstemning.

Ikke den romantik som kjendetegner hattepyntersken, naar hun drømmer om at bli skuespillerinde eller at rømme med chefen! Men den sykelige stemning som kan angripe ædle hjerter, den dype og sørgmodige følelse av verdens intethet som kan herje et sind der er altfor udelukkende optat av høiere og aandelige ting, og for fremmed for hverdagens interesser og livsnydelser.

Jeg er bange for at der er nogen sandhet i dette. I saa fald, kjære Jane, besverger jeg Dem med hengivenhetens alvorlige stemme om at staa paa vakt mot denne sorte dæmon der har forgiftet saa mange geniale mænds sind, og forvandlet den verden som de kunde ha oplyst og smykket, til et demoraliserende fængsel.

Bekjæmp slike tanker, flygt, hvis De ikke kan overvinde dem!

Der gives intet andet virksomt middel end at blande os mest mulig med vore medskabningers solide, levende anliggender. Ti disse skygger har det ved sig, at De opløser sig, naar vi kommer fra meditationens celle ut i dagens muntre liv. De vil kanskje finde menneskene om Dem letsindige, overfladiske og uværdige til Deres sympati — det *er* de utvilsomt ogsaa, men de er nu allikevel vore brødre, og det er *en urokkelig naturlov, at hver der trækker sig bort fra dem, blir ulykkelig.*

Med hensyn til Deres literære forhaabninger — fortsæt da som De er begyndt, der gives for mig intet bedre bevis paa hvad der bor i Dem, end Deres fortvilelse over vanskelighetene ved at faa git det form.

„Kan ikke skrive“ — siger De. Min kjære elev,

De har ingen anelse om hvilken anstrengelse det volder enhver, naar det tages paa den alvorlige maate.

Har De ikke læst om Rousseau, hvordan han laa tilsengs og med uendelig møie fravristet sin fantasis dunkle ganger hver stavelse av „La nouvelle Heloïse“. Han komponerte hver sætning fem ganger, og naar han saa grep pennen, var ofte hele tingen forsvunden.

Han er min trøst, naar jeg sætter mig ned for at skrive! Jeg faster og stræver i mit ansigts sved, og tilslut kommer saa fra den martrede smeltedigel — et stykke Britannia metal!

Der gives intet andet raad end taalmodig flid, men den vil ogsaa overvinde alt. Vær ikke vankelmodig, min egen Jane!

De skulde ikke kunne skrive! Jeg forsikrer Dem, at om jeg ikke kjendte andet av Dem end Deres breve, vil jeg ha anerkjendt Deres ypperlige pen. Stol paa det, der er ikke andet i veien end at Deres smak er mere utviklet end Deres stil.

Hvis De var en Peers datter og hadde levet blandt literære mennesker, set forhold som hadde utviklet Deres iagttagelsesevne, vilde verden allerede hat anledning til at beundre Deres bemerkningers skarpsindige lune og Deres beskrivelsers gratiøse magt. Som situationen nu er, har De bare at begynde og bli ved, tiden vil gjøre alt mulig — alt let! — — — — — Oversættelser fra Goethe ligger og venter paa Deres ankomst. De hadde en træffende bemerkning om ham: „Han er et stort geni og faar mig ikke til at graate.“

Hans stemninger er mangfoldige som jordens og himmelens farver, men hans intelligens er den sol som opplyser og behersker dem alle. Han ligger ikke under for sine følelser, men bruker dem som ting hans forstand prøver og anvender med hensigt. Jeg anser ham som det eneste nulevende mønster paa en stor skribent,

og det er en av mit livs skjønneste drømme at faa se ham før jeg dør.

Mit arbeide om Schiller sniker sig fremover saa slet som vel mulig. Tre ganger har jeg været paa nippet til at brænde det og opgi tingen.

Avbrytelse paa avbrytelse, saa jeg neppe har én time paa dagen som er min egen.

Men taalmodighet — taalmodighet! Jeg *vil* bli færdig med det! — — — — —

Det trak imidlertid ut med det længselsfuldt imøsete besøk i Edinburgh. Mrs. Welsh kunde ikke eller vilde ikke fastslaa avreisens dag, skjønt „kjolerne var færdige“, og alle andre forberedelser gjort.

Mrs. Welsh var vant til at følge sine luner, og brændende som Jane ønsket at komme avsted, ovovet hun ikke av frygt for scener at komme med indvendinger.

Det er mere end sandsynlig at mrs. Welsh ikke har likt datterens venskap med denne ganske ubekjendte og høist uelegante Carlyle, som Irving hadde bragt ind i huset. De breve de vekslet, hadde hun forbeholdt sig ret til at læse, men i Edinburgh vilde de to unge kunne møtes naarsomhelst, og denne utsigt hadde en alt andet end beroligende virkning paa mrs. Welsh's nerver, der allerede paa forhaand var irritert ved datterens synlige utaalmodighet og ironiske bemerkninger.

Omsider blev dog besøket virkeliggjort — men det blev en bitter skuffelse. Da et par dage var gaåt og de to venner hadde truffet hverandre fire ganger og derav bare én times samvær paa tomandshaand, blev mrs. Welsh grepen av en uimotstaaelig længsel efter sin mands slegtninger i Dumfrieshire.

Skjønt der i aarrækker hadde været litet samkvem

mellem familiens forskjellige grener, kunde mrs. Welsh nu ikke vente en dag med at opsøke dem, ja saa stor hast hadde hun at Jane ikke engang fik tid til at underrette Carlyle om den pludselig forandrede bestemmelse og sagt ham farvel.

Da mor og datter allerede er langt avsted paa landeveien, faar Carlyle den bedrøvelige besked:

— — — — — „Det blev en fin avslutning paa alle vore skjønne planer! Naar De indfinder Dem iaften, vil De finde mig avreist! Væbn Dem med al Deres filosofi, for jeg har ingen at overlade Dem! — —

Det er umulig at utsi hvor ærgerlig jeg er. Tusen ting jager gjennem mit sind denne morgen, min mors uvenlighed ikke mindst. — Jeg er meget ulykkelig, jeg vilde ønske, jeg kunde sove over de kommende 12 maaneder!

Skriv til mig straks! Gid De kunde tyde noget av dette jeg har rablet ned i en hast og ærgrelse, saa jeg knapt kan holde pennen!

Deres hengivne ven altid og overalt!“

Carlyle forsøker at ta tingen filosofisk. Naar alt kommer til alt, er hendes tone overfor ham hjerteligere end nogensinde. Det er ikke umulig at den fælles skuffelse vil binde dem nærmere sammen:

— — — — — „Hvis jeg ønsket at holde en præken over de menneskelige forhaabningers tomhet, vilde gaarsdagens erfaringer by mig det bedste stof. Hvor ganske anderledes var solens opgang end dens nedgang, hvor ganske anderledes mit sind kl. 6 morgen end kl. 6 aften!

Men klager er til ingen nytte. La os underkaste os det uundgaaelige, og heller se hen til de lyse stunder som har været og endnu kan komme. Deres besøk

endte med en dyp skuffelse, men hvor meget har jeg ikke ogsaa at være taknemmelig for!

Jeg hadde drømt om Deres komme i maaneder — jeg saa Dem ialt fire ganger, og vi hadde én time for os selv!

Men en slik time er værd maaneder av det almindelige liv. Jeg ser fremdeles fremad mot en straalende fremtid, da vi skal føle os uavhengige av andre folks arrangementer, og være for hverandre hvad naturen har bestemt os til. Hvad er vel faa dage, naar en har et helt liv foran sig og selv kan styre dets løp!

Gudskelov — det kunde ha været værre! En av os kunde ha været død eller gift eller landsforvist. Er vi ikke begge i live og holder av hverandre? Hvad frygter vi vel da! Der er intet at frygte, ingen magt eller myndighet paa jorden eller under den (de *over* er *med* os!) som kan ta fra os vor selvbestemmelsesret!

Vi vil begge gjøre hvad der behager os, trods alt og alle, og begge — om Gud vil — bli lykkelige og anerkjendte i vor tid og generation. Hvad har vi at frygte, „seit wir uns rund umschlungen fest und ewig!“

Og dog har jeg ikke sat Dem ind i mere end halvparten av mine ærgrelser!

Bullers reiser til sit landgods Kinnaird House torsdag og har latt mig faa en ukes ferie at anvende som jeg selv vil. Jeg hadde gjort regning paa at tilbringe ti av dagens timer ved Deres side! Alt forbi nu! Jeg reiser isteden hjem til mine forældre paa Mainhill onsdag morgen, og støter saa uken efter til Bullers paa Kinnaird House!“

En maaned senere skriver han videre fra „Kinnaird House“: — — — — —

— — — „Aldrig nogensinde skrev en pike mere trofast til en mand, og dog er min hunger ikke stillet, min bøn er endnu: giv, giv.

Igaar stod jeg her i dagligstuvinduet undrende paa om Jane var frisk og glad, da den gamle graahaarede postmand kom traskende opover grusgangen med sin sæk av blandede nyheter om død og giftermaal, om aandelige og timelige ting, fine følelser stoppet ind mellem baker- og slagterregninger, selv likegyldig for alt andet end dette ene, hvordan han i al verden skal naa Aberfeldy paa disse forbandede veier.

Litt efter kommer den livréklædte tjener ind med et stort brev som jeg følte var fra Dem. Jeg holdt paa at rive den galonerte tjener overende i min iver for at naa mit rum.

Og et brev var det, værd at vente paa et aar¹⁾! Jeg har ikke tænkt paa andet siden. Aldrig, aldrig kan jeg glemme Dem, Jane, men elske Dem mere og bedre alle mine livsens dage. — — —

Frygt ikke, min dyrebare elev, at jeg skulde prøve at overtale Dem til at opgi det ædle maal som natur og tilbøielighet like meget har bestemt Dem for. Hvis jeg tilsyneladende holder Deres fremfusende iver tilbage, sker det bare forat De desto sikrere og heldigere skal naa frem.

Der er virkelig — det ser jeg med hver dag tydeligere — intet uten litteraturen som kan gjøre Deres liv behagelig og nyttig. I Deres situation har De i virkeligheten bare to ting at vælge mellem: De kan bli en fashionabel dame, selskapslivets pryd paa Deres hjemsted, gift med en eller anden dygtig mand, der vil elske Dem og sørge for Dem slik som det i det almindelige omdømme holdes for bedst — eller — De vil holde en jagen efter sandhet og aandelig skjønhet for Deres høieste gode og forøvrig sætte Deres lid til skjæbnen!

Valget er betydningsfuldt og kræver alvorlig og rolig eftertanke.

¹⁾ Dette brev mangler.

Og dog — jeg tror De har truffet Deres valg som det sømmer sig en klok kvinde og heltinde. Jeg tør ikke love at Deres liv skal bli uten sorger, for et sind som Deres er der reservert tunge lidelser, hvordan De end tar verden. Men De vil ogsaa ha store glæder, og Deres tilværelses hensigt vil bli opfyldt.

Hvordan paa den anden side De vil kunne klare en tilværelse som „fin dame“, kan jeg ikke fatte. Et par aar i det længste vilde gjøre Dem syk av lede ved et saadant liv. De vilde begynde med at bli ulykkelig og ende med at bli uelskværdig!

Jeg ser en del til den fornemme verdens mennesker her, og for mine plebeiske begreper findes der ikke paa Guds grønne jord en flauere menneskerace. Hvis jeg var fordømt til at leve som selskapsmand, føler jeg mig temmelig viss paa at jeg vilde ta rottegift før tre maaneder var tilende.

Der er noget saa uvirkelig i disse menneskers adfærd, slikt mas og stræv med uhyre smaa resultater, at jeg ikke fatter hvordan selv dumme folk kan holde det ut!

Fra dag til dag, fra aar til aar, er ikke problemet hvordan de skal benytte tiden, men hvordan de skal faa den til at gaa. De har middager og aftenselskaper, de sætter himmel og jord i bevægelse for at faa det hele arrangert, og naar saa alt er overstaat, hvad opnaaedes?

Hadde hele selskapet svøpt sig ind i varme uldtepper og holdt sengen, vilde det samme resultat — at faa et halvt dusin timer til at gaa, være opnaadd vel saa godt.

Og tænk Dem saa et saadant liv fortsatt gjennem et halvt aarhundrede, — flauhet rundt Dem, foran Dem, bak Dem. Det er ikke at undres over, at arme kvinder tar til morfinen eller gjør skandale. Det merkelige er at ikke samtlige en vakker dag, slagne av situationens

haabløshet, efter fælles tilskyndelse gjør en almindelig slut paa det hele!“ — — — — —

Jane er imidlertid paa det aarlige sommerbesøk hos sin morfar paa gaarden Templand. Nu som tidligere er hun overordentlig misfornøiet med sit ophold der:

— — — — — „Jeg hadde haabet at faa litt tid tilovers for mig selv her hos min bedstefar, men dette meget beskedne haab er blit skuffet.

Jeg fandt huset fuldt av gjester, min morbror fra Liverpool med sin rædsomme kone og fem skrikebarn, foruten de som var her før, saa hvis ikke en øieblikkelig forbedring av situationen indtrær, kan De snart vente at faa høre at jeg har druknet mig i elven Lethe eller hængt mig op i mit strømpebaand.

Forgjæves søker jeg tilflugt paa mit værelse! Hele huset er i oprør, og faa øieblikke efter høres ropet: Kusine Pen, kusine Pen, kom ned da, kom ned! Herren staa mig bi, jeg er i stor nød.

Jeg stod op kl. 6 idag for at opfylde mit løfte til Dem før larmen rigtig tar overhaand, for at faa skrevet en sammenhengende linje før Babys første skrik melder at hun er vaaknet.

Endda værre var den uke vi tilbragte i Galloway! Der var ingen underholdning inden døre, og veiret forbød en at søke nogen utenfor. „Cælebes paa jagt efter en kone“ var husets eneste bok, og endog den var lagt beslag paa av en dame som var paa besøk i samme erend. Vi andre manglet ethvert vaaben til at slaa tiden ihjel med, og fire hele dage i træk sat jeg og talte de vanddraaper der faldt ned fra taket i en kop nederunder, eller lekte med min urkjede: „O Plato, hvilket arbeide for en filosof.“

Tilslut i et anfald av fortvilet livslede besteg jeg

en elendig gamp som ikke kunde bevæge sig anderledes end i skridt, og red til jeg holdt paa at falde av salen av træthet. Jeg efterlot selskapet hjemme drøftende muligheten av at veiret vilde bedage sig, og det holdt de fremdeles paa med, da jeg kom hjem.

Vi stanset to dage i Dumfrieshire paa tilbakeveien ogsaa, og disse to dage var ikke saa uinteressante som de forrige.

Hvem tror De vel var der samtidig uten netop hin vakre kunstner jeg forelsket mig i forrige sommer! Han som jeg trodde fremdeles indaandet samme luft som Goethe!

Men jeg traf ikke egentlig sammen med ham, eller rettere sagt jeg talte ikke med ham, for jeg saa ham sandelig — paa elvens motsatte bred! Jeg saa ham, men kunde ikke gjøre det allerringeste for at tiltrække mig hans opmerksomhet.

Hadde det bare kommet an paa min vilje, vilde jeg ha svømmet over elven for at møte ham „øie til øie, sjæl til sjæl“. Aa, den forfærdelige etikette, hvor mange og hvor utaknemmelige er de ofre den kræver!

Imorgen skal vi avsted paa et nyt besøk — utvilsomt for at plages efter en ny facon.

Aa mit elskede tysk, min dyrebare tid! For længe, længe siden, da jeg bestandig var hjemme og lykkeligere end jeg nogensinde igjen blir, misundte jeg de av mine veninder som fik reise med paa besøk. Hvor ulykkelig jeg var, naar min far avslog mine bønner med den bemerkning, at der var tid at være doven naar jeg ikke hadde mere at lære.

Sidste gang dette hændte, følte jeg mig saa skuffet og syntes han var saa streng Da husker jeg at han tok min haand og sa:

„Du er ærgerlig nu, Jane, men du vil siden engang takke mig. Du vil med tid og stunder faa mere

end nok av denslags værdiløse fornøielser, du vil ikke altid forbli hjemme hos mig.“

Det var profetiske ord. Der var noget paa samme tid saa sørgmodig og kjærlig i hans blik og stemme da han yttret dem, at jeg ikke kunde holde mine taarer tilbake. Jeg vet ikke hvordan det hadde sig, men fra det øieblik av var mit hjerte saa tungt som om det hadde en forutføelse av den ulykke som nærmet sig.

Netop samme dag begyndte hans sygdom — aa min Gud, erindringen om hin sørgelige periode av mit liv vil skygge over min tilværelse saa længe jeg lever. Ja sandelig, jeg har siden faat nok „av de værdiløse fornøielser som jeg længtet saa efter“. — — —

— — — — Atter et brev fra Dem! Mit hode verket, saa jeg maatte tilsengs igjen, og nød netop en deilig drøm, da frokostklokken kaldte mig tilbake til en mindre behagelig virkelighet. Jeg hadde saa netop sat mig til bordet i en ikke altfor lys sindsstemning, da jeg til min glæde paa min tallerken fandt et brev fra Dem! — —

Men nei — De maa da slet ikke tænke paa at besøke mig her paa Templand. Ved nøiere at betænke forholdene vil De nok selv indse at det er en umulig plan. Der kan imidlertid ikke være noget til hinder for at De hilser paa mig i mit hjem, hvis vi da befinner os i Haddington den tid De nævner. Men saa længe mine slegtninger her opfordrer os til at bli, rører ikke min mor sig av pletten. Mit eneste haab er at de skal bli kjed av os.

Hvorav vet De at mine slegtninger her er „fornuftige og venlige folk“. De er intet mindre. De holder hverken av mig eller viser mig høflighet. Der er i det hele ikke mange som holder av mig. De gjør det, min mor gjør det, Irving ogsaa, og endnu en eller to som jeg ikke vil nævne! Men stol paa det, kjærlighet

er paa ingen maate den følelse jeg i almindelighet indgyder!

Det er sandt — siden jeg nævnte Irving — hvor er det egentlig blit av Deres kjæmpe av en ven? Jeg skrev til ham for *maaneder* siden, men han har ikke værdiget mig noget svar.

Han har ikke hode til at staa imot al den London-virak. Jeg vil skrive et formaningsbrev til ham! Ja netop formaningsbrev til „det store attraktionscentrum“, til „den spanske Adonis“, til selveste pastor Edvard Irving, ja det vil jeg, hvis jeg bare var sikker paa hans adresse.

Det er sandt, jeg har glemt at takke Dem for „Tacitus“ som blev sendt mig fra Edinburgh, hvor jeg oppfattet den var blit liggende nogen tid. Det er skade at der ikke findes nogen andre uttryk for taknemmelighet end hvad der findes i hvermands mund! Jeg er ialfald viss paa at den taknemmelighet jeg føler mot Dem, ikke findes i hvermands hjerte!

Jeg hadde meget mere at si — men disse barn her! De skulde bare høre dem!

Kys Deres lille søster Jane fra mig.

Carlyle skynder sig at trøste og opmuntre:

— — — — — „Nei, De maa ikke drukne Dem i Lethe eller andensteds.

Det er sandt nok, det liv De nu fører, er ærgerlig nok, yder Dem ringe glæde og intet andet resultat for fremtiden end den bedrøvelige følelse av tapt tid, det kunde trætte ut en mere prosaisk natur end Deres.

Og dog, De behøver ikke at sørge saa meget over den spildte tid. De har et langt liv foran Dem, disse avbrytelser irriterer og plager Dem, men ingen dødelig hadde nogensinde sin hele tid disponibel til værdig bruk.

Og særlig skulde da literære menneskers historie

lære Dem taalmodighet under hindringerne. Cowper blev forfatter først i femti aars alderen. Johnson sa paa sine gamle dage med et slags tungsindig patos at meget av hans tid var ødelagt under trykket av sygdom, meget av det var spildt med narrestreker, meget av den var altid blit optat med sorg for næring, og dog — hvem vil vel si at ikke Johnson fik arbeidet nok!

Og Milton — De mindes nok hvordan han skrev latinske grammatiker og holdt skole og kjæmpet med i de politiske kampe samtidig som han skrev: „Paradise lost“ og „Comus“!

Og skrev ikke stakkars Hooker sin „Ecclesiastical Polity“ midt opi en skrikende ungeflok og — hvad der var det værste av alt — indenfor armslængde og hørevidde av den skjendende, sotete kjærring han kaldte sin hustru! — —

Ak min kjære Jane — ta denne verden som De vil, den er dog gjort av meget ubekvemt stof!

Jeg skulde prise min lykke, hvis hundrededelen av mit liv kunde anvendes til høiere formaal end det rene matstræv. Men saa vel blir det nok aldrig, og somme tider brænder mit hjerte ved tanken! — — — —
Jeg bønfalder Dem om at skrive ofte og langt til mig. Hvis De finder mig ubeskedent, saa husk at De repræsenterer al den poesi der findes i mit liv. Aar efter aar og storm efter storm er gaat over min lille verden, til den er blit barsk og mørk som et vildnis. Men med Dem til at lyse op i den som en „gylden, alt glædende sol“ taper den sin skræk og blir til en viss grad sublim, og de grønne oaser som findes spredt her og der, synes mig som de saliges øer.

Intet under at jeg længes efter Deres nærvær eller efter et sindbillede paa det, mere end efter alt andet i verden. Hvis jeg var en poet, skulde jeg synges om det i strofer

som altid skulde leve, men ak, jeg er prosaist i enhver henseende.

Er det ikke underlig at den gjerrige gaar femti ganger om dagen til sit pengeskap for at se om pengene ogsaa virkelig er der!

Men det er likedan med mig. Jeg kan aldrig rigtig faa mig selv til at tro at vor korrespondanse vil vare, som jeg vet vor hengivenhet vil. Jeg føler at jeg vil komme til at holde mere og mere av Dem, og dog blir mine forhaabninger, hvis de fortjener det navn, med hver dag svakere. Hvad vil enden bli. Gud alene vet det!

Imidlertid — vis mig for Guds skyld nogen maate hvorpaa jeg kan være Dem til nytte. Det er blit min helligste pligt at vaake over Deres interesser og fremskridt, at styrke og hjelpe Dem, min deilige blomst, som spilder sin sødme i ørkenen, men i sin tid vil bli set av hele verden som av mig. Aa — men hvis det er saa at jeg er Deres beskytter og valgte støtte, hvor findes da den mand, jeg vil bytte med? — — — — Har De virkelig formanet „det store attraktionscentrum“? Hvis ikke — vent da to maaneder, og De vil faa skue hans „ravnsorte lokker og ørneblik“, og kan gjøre det mundtlig.

Jeg var nemlig nylig i Annan og hørte der nyt om Irving, som ventedes nordover om to maaneder for at holde bryllup! Damen er en miss Martin fra Kirkcaldy, sa hans mor.

Jeg er i det hele og store tat bedrøvet over at Irvings præken har tat en slik vending. Det hadde været meget bedre, om han istedenfor en avisløve og et sæsonsunder var blit hvad han tilslut maa komme til at bli — en førsterangs prædikant, en mand av sjelden veltalenhet og sjelden naragtighet, med et hode frugtbart fremfor alle andre paa sund sans og nonsens og et hjerte av de ærligste og bedste.

Som situationen nu er, utsætter han sig for megen motgang og i bedste fald for megen uro. Hans optræden er i almindelighed kun da mandig og fast naar den møter motgang og opposition. Foret som han nu blir det med smiger og medgang, vil hans rolige fremskridt snart gaa over til en balanceren, med al den hazard og forvirring som i almindelighed ledsager den slags bevægelse.

Med tre aviser *for* sig og tre aviser mot sig, med seks lorder og seks dusin høiærværdigheter præsenteret for sig hver søndag, billetter løst til hans kirke som til et teater, og alle hovedstadens fromme gamle damer forgivende ham med sukkertøi og dyrkelse, — vet jeg at han med hodet oppe i skyerne staar i fare for at brække sine skinneben paa veiens stener.

Jeg skulde ønske vi hadde ham vel nede paa jorden igjen, vandrende den vei andre mænd vandrer. Min trøst er at han har et trofast hjerte og et ærlig talent, saa jeg stoler paa at han efter uendelig uro og stikken fast i mudderet tilslut vil havne paa sin rette plads, som om dette opstyr aldrig hadde fundet sted.

Hvis han ikke skriver til sine venner, er forøvrig ikke grunden den at han har ophørt at holde av dem, men at hans sind er fuldt optat av de haandgripelige interesser han stadig har for øie.

Med ham er det altid slik at nutiden har tyve ganger mere værdi end fortiden eller fremtiden. Jeg er aldeles viss paa at han meget ofte tænker paa Dem eller paa mig, skjønt han ikke skriver til nogen av os, og at han fremfor alt længes efter at vite hvad vi dømmer om denne trompetlarm han nu lever og bevæger sig i.

Tenk ikke uvenlig om ham. Næst mig selv er der ingen i verden som nærer mere sand deltagelse for Dem.

Lykkelig, Irving, som har en virksomhet han elsker

og passer for. Han nærer ingen tvil om sin mission, og drømmer altid om at plante den gamle presbyterianerfane paa toppen av ruinerne! — — —“

Dette brev fra Carlyle traf Jane paa Templand, hvor hun fremdeles var i besøk — i hvilken sindsstemning viser brevet overskrift:

„Helvede“ 19de august 1823.

Efter i venlige ord at ha takket ham for disse hans breve der altid har en beroligende virkning og fremlokker „herlige billeder og skjønne forventninger“, skriver hun sig op i en løftet stemning der ingenlunde veier ordene eller beregner Deres virkning:

„Og saa — naar Deres brev kommer, naar det gjentages for mig at *én* i verden holder av mig og vil vedbli at gjøre det, altid, altid! — naar det forsikres mig at min fremtid endnu kan bli herlig og lykkelig, da gives ikke den hindring jeg ikke er villig til at møte og overvinde!

Jeg skylder Dem saa meget! — følelser og synspunkter som forædler min karakter, som gir mit liv værdighet, interesser og glæder. Til gjengjæld kan jeg bare holde av Dem, og *det* gjør jeg av mit ganske hjerte.

De har kjendt mig under mange forskjellige perioder, men ingen ulykkeligere end denne. Aa, min dyrebare tapte tid som aldrig vender tilbake.

Hvis endda avreisens dag var *fastslaat*, vilde jeg stræve efter at tilegne mig noget av Jobs taalmodighet, men det eneste resultat av min taalmodighet — er ny taalmodighet! Saa har jeg da intet andet parti at ta end at være en plage for mig selv og mine omgivelser indtil mit besøk og mine ærgrelser er tilende. Hvor mine fingre klør efter at pakke! — — — — —
— — — Da vor fælles ophøiede ven Irving skrev efter

de fire prækener han hadde testamentert min mors familie som et bevis paa hans kjærlige følelser, lovet han os i de varmeste uttryk at de skulde bli os tilbakesendt trykte (og unegtelig trængte de at iklædes en anden dragt end hans knudrede haandskrift, for saa længe de laa hos os, kunde ikke en sjæl tyde dem), men sandsynligvis sætter han mindre pris paa vort venskap nu han har saa mange nye dyrkere.

Fortæl mig hvad De nu arbeider paa. Hvordan gaar det med oversættelsen av Vilhelm Meister? Naar skal verden kjende Deres værd som jeg gjør det? Ja De ler av det væsen jeg gjør av berømmelsen, men jeg har en mistanke om at mine følelser i denne sak, avklædt min fantastiske uttryksmaate, er meget lik Deres egne.

De er *ikke* fornøiet med tingenes nuværende tilstand, hvor Deres store talent anvendes til anskaffelse av det daglige brød, mens De dæmper en ærgjerrig sjæls ild med haartrukne ydmyghetsprincipper eller ørkesløse længsler og vake, farveløse planer!

Deres skjæbnehjul maa svinge, og De har kræfter til at svinge det — kjæmpekræfter! Men *naar* skal anstrengelsen gjøres? Naar vil Deres geni bryte ned alle hindringer og naa sin rette plads? At det *vil* ske, tviler jeg ikke om, men *naar*?

Aa, om jeg kunde høre en nation gjenlyde av Deres navn! De kan kalde det en misledet ærgjerrighet, en svak avhengighet av andres dom, De kan kalde det hvad De vil, men jeg *vil* længes efter at se Dem berømt!

Jeg hørte Deres „Pascal“ omtalt forleden dag. Jeg antar vedkommende trodde jeg hadde skrevet den selv, saa rød blev jeg. Det var meget intelligente mennesker.“ — — — — —

— — — — —

Dette var at leke med ild, og virkningen uteblev ikke:

„Jeg har længtet,“ skrev han fra Kinnaird House, „efter denne dag som belønningen for en ukes arbeide og uro. Jeg hadde bestemt mig til ikke at skrive før jeg kunde fortælle at jeg var kommet i gang og hadde utrettet noget, om end litet.

Det miserable veir opholdt mig fire dage længer end beregnet var. Da laa Deres brev der og bød mig velkommen — og hvilket velkommen!

Jeg har læst det om igjen og om igjen. Hvilken sand, ærlig og ædel sjæl min Jane har! Intet kunstlet! Hendes følelser kommer varme og modige fra hjertet, rene og ærlige som hun selv; og den ven hun har tillid til, stoler hun paa uten reservation.

Ofte spør jeg mig selv: Er ikke dette en drøm? Er det sandt at det mest indtagende menneske jeg nogensinde har møtt, virkelig holder av mig?

Nei gudskelov, det er ikke en drøm. Jane elsker mig, og jeg sverger ved de evige magter at hun skal bli min, som jeg hendes, gjennom liv og død og alle de mørke daler som venter os her og hisset!

I roligere øieblikke erkjender jeg at jeg er meget egenkjærlig, ja nærmest fra forstanden! Ak, min skjæbne er trist og dunkel og farlig. Er det rimelig at De, hvem jeg ærer som en av Guds bedste skabninger, hvem jeg elsker høiere end min egen sjæl — skulde ville dele den?

Nei, bedste pike — jeg vil ikke narre Dem. Tænk paa mig som en der i liv og død vil tjene Dem, hvis gode vilje idetmindste fortjener nogen taknemmelighet, men hvem det er farlig og unyttig at elske! —

Hvis jeg var intellektuel behersker av verden, hvis — men det er forgjæves at drømme. Jeg vet at jeg intet er og ingenting vet om dette nogensinde vil bli anderledes.

Men det vet jeg, at De er den mest yndefulde, entusiastiske, hovmodige, hengivne, sarkastiske, varmhjertede, stort tænkende, halv djævel, halv engel av en kvinde som nogensinde har hersket over en mands hjerte, og jeg elsker Dem, maa elske Dem, hvad der end sker, til mit livs sidste stund, og at, hvis vi begge opfører os ret, vor skjæbne muligens kan bli lykkeligere end tusen dødeliges.

La os klynge os til hverandre (hvis De da tør, naar De er saaledes advaret) for evig og altid. La os ha tillid til hverandre, og leve i haabet om at saa himmelske forhaabninger ikke skal ende i mørke og fortvilelse.

Hvis Deres lykke skulde lide skibbrud ved mig — da ve, ve mig! Men det skal den ikke, De vil selv velsignes ved at De velsigner mig mere end hvad der tilkommer et menneske her paa jorden. Gud velsigne Dem, mit hjertes dronning, og han gi lykke til at vore ærlige hensigter maa fremmes! — — — — —
— — — — — De spør efter mit arbeide og mine planer! De taler til mig som den reddende engel De er!

De forstaar fuldstændig mine følelser. Jeg takker Dem tusen ganger for Deres opmuntring og sympati, og jeg skal vedbli at nære et svakt haab om, at den dag vil komme da De vil erfare at den ikke har været spildt.

Ak nei, jeg er nok ikke tilfreds! Mit sind er et bytte for stadig kamp, naar jeg sammenligner hvad jeg virkelig er, med det jeg ønsker at være. Det er den samme urolige brand i min sjæl som i Deres. Som De er jeg ærgjerrig, altfor meget, skjønt jeg gir det andre navn. Men roten til min uro ligger langt dypere end Deres.

Min karakter er fuld av motsætninger, utvendig paa overflaten er jeg tam som en ung hare, men indvendig

huses følelser der kunde passe en tiger — vilde, desperate, dypt pinlige.

Herav den bestandige ustadighet i min opførsel. Av samme aarsak min tilbøielighet til at taale heller end at handle, og av samme grund er det store princip som leder mig, litet bedre end — fortvilelse!

Arme fyr — jeg undres paa hvad man skal gripe til med ham. En vanskelighet værre end alt andet og tildels av eiendommelig natur, har jeg endnu ikke nævnt: aa tre og fire ganger forbandede dyspepsia!

Men hvad gavner klager? Dette onde er ikke andet end et nyt element i det kaos av materiale hvorav intelligensen og viljen (hvis den findes) skal skape en glørværdig og mandig historie.

Jeg vil beseire ogsaa dette onde. Jeg har bragt en hest med hit, og forsøker paa enhver maate ved motion at styrke min helbred. Gaar det ikke her, reiser jeg hjem til Mainhill, hvor mit forrige besøk næsten gjorde mig bra. — — —

Men jeg maa slutte før begyndelsen er sagt. Aa, skriv til mig stadig og ofte — ofte. La ingen uke passere uten at De skriver til mig. Vi er jo for evig én sjæl og én tanke, og ingen av os har andre end den anden at elske og holde sig til.“ — —

Opskræmt svarer Jane samme dag hun har mottatt brevet:

„Deres brev naadde mig idag, og vakkert som det er, vilde jeg ønske jeg aldrig hadde faat det, for det har voldt mig flere bekymringer end jeg kan si. Jeg føler det er nødvendig at jeg besvarer det uopholdelig.

Og hvad skal jeg saa si Dem? Det er saa vanskelig at forklare sig i en slik situation. Men jeg *maa*, og det i tydelige ord, alt andet vilde være forbrydersk og kunne ha de mest skjæbnesvangre følger.

De har misforstaat mig. De betragter mig ikke længer som en veninde, som en søster, men som en der engang i fremtiden kunde bli mere for Dem end det! —

Er det ikke saa? Er det ikke sandt at De anser mig, som hovedmassen av mit kjønn, ute av stand til at nære nogen sterk hengivenhet for en mand av min egen alder, uten at anse vor forening for livet som det fremtidige maal?

„Unyttig og farlig at elske Dem“ — „min lykke lide skibbrud ved Dem“, — jeg kan ikke ha misforstaat Deres mening!

Min Gud, hvad har jeg da sagt eller gjort som kan bringe Dem op i en slik vildfarelse — saa ødelæggende for den tillid vi har vist hverandre, saa farlig for begges fred!

I min optræden overfor Dem har jeg overset alle regler for kvindelig klokskap, har rystet av mig alle etikettens lænker. Jeg har holdt av Dem og beundret Dem for Deres noble egenskaper og for den sjeldne hengivenhet De har vist mig, og jeg har sagt Dem dette uten reservation eller forstillelse — dog ikke før vore gjentagne trætter hadde fremtvunget en forklaring os imellem, som jeg taapelig nok trodde kunde garantere min opførsel mot enhver mulighet for misforstaelse.

Jeg alene er at dadle. Jeg skulde ha kunnet forutse, at en saa blind tillid kunde vildlede Dem med hensyn til mine følelsers natur. Jeg skulde ha vist en klokere tilbakeholdenhet.

Men det er ganske unyttig at tale om hvad der kunde eller skulde været gjort før. Nu har jeg ikke andet at gjøre end at reparere skaden saa godt jeg kan, nu da jeg er blit opskræmt ved at erfare at vort ven-skap virkelig faar utseende av en forlovelse.

Min ven — jeg holder av Dem! Jeg gjentar det,

skjønt jeg finder uttrykket dristig. Alle min naturs bedste følelser spiller med i min hengivenhet for Dem.

Men hvis De var min bror, vilde jeg holde av Dem paa samme maate, eller hvis jeg var gift med en anden. Den følelse jeg nærer for Dem, er saa rolig, saa behagelig, men saa blottet for al lidenskap, ganske utilstrækkelig til at forsone mig med en gift kvindes stilling, den gifte kvinde, hvis forhaabninger, ønsker og ærgjerrighet er saa forskjellig fra mine, og hvis arbeide og omsorg er mig en gru!

Ak nei — Deres *ven* vil jeg være, Deres trofaste, mest hengivne ven saa længe jeg drar aande — men Deres kone — *aldrig, aldrig*, ikke om De var rik som Krøsus eller saa æret og berømt som De fortjente at være!

De synes kanskje at jeg tar tingen for alvorlig, at jeg ser spøkelser ved høilys dag!

Vel, om saa var! Men da jeg netop i disse dage maa se et trofast og hengivent hjerte næsten briste for min skyld, er det ikke at undres over at jeg muligens er *for* ængstelig for Deres hjertefred, av hvilken min egen i saa høi grad er avhengig.

Skriv til mig og berolige mig for Guds skyld, hvis De kan. Deres venskap er netop nu næsten nødvendig for mit liv. Og dog vil jeg gi avkald paa det, hvis det kun kan nydes under risikoen av Deres fremtidige fred — — —“

Alt var, merkelig nok, blind allarm:

— — — — — „Hvis jeg ikke var en slik tosk, skulde jeg ikke ha git Dem anledning til denne ærgrelse, eller denne nye leilighet til at vise mig hvilken sand hengivenhet De nærer for mig.

Deres brev har bragt mig til at tænke over ting som jeg med min sedvanlige ubetænksomhet hadde latt

drive hvorhen de vilde uten nøiere undersøkelse, skjønt jeg var mig bevisst at en rigtig opfattelse av dem var av vital betydning for os begge.

Jeg ærer Deres visdom og syn paa saken. De har sat vort forhold *netop paa den fot jeg selv ønsker at vite det*. Saa vær da ved godt mod, ingen skade er skedd.

Da jeg overlot Dem fuldstændig at ordne vort forholds art og hvilkesomhelst fælles interesser vi kunde ha, forbeholdt jeg mig selv saa megen ytringsfrihet som De passende kunde tillate mig.

Jeg henholder mig fremdeles til disse betingelser. Jeg vet meget godt at De aldrig blir gift med mig, aldrig, aldrig! I virkeligheten har jeg aldrig trodd det fem minutter ad gangen: Die Sterne, die begehrt man nicht, man freut sich ihre Pracht!

Min fantasi kan naturligvis utmale sig himmelske scener, men der mangler punkter uten hvilke al den velsignelse vilde være en forbandelse, og som hverken Deres samtykke (hvis det skulde kunne drømmes om) eller noget menneskes indflydelse kunde hjelpe mig at realisere.

Saadanne drømme hjemsøker mig ofte, og jeg er ikke meget ivrig i at fordrive dem, tidens ru haand vil gjøre det hurtig nok uten min hjelp, og ikke efterlate sig nogen virkelighet der vil gi mig halvparten saa megen fornøielse.

Jeg tilstaar det er absurd og kunde bli mere end absurd at ytre dem saa freidig, men hvad saa — det glæder mig i øieblikket og skader ingen. Berøv livet dets smule grundløse forhaabninger og skjønne drømme, og det forekommer mig at bli litet tilbake værd at ha.

Altsaa — slik staar saken: De elsker mig som en søster sin bror, og vil ingenlunde egte mig.

Jeg elsker Dem i alle mulige betydninger av ordet, og vil likesaa litet gifte mig som De.

Kan dette berolige Dem?

I saa fald, la os da vende tilbage til den forrige tingenes tilstand. La mig vedblivende faa skrive hvad der i øieblikket falder mig ind, og De vedbli at optræde som De finder det bedst for begge parter.

Jeg ønsker ingen forlovelse. Med Guds hjælp vil jeg elske Dem av mit ganske hjerte og mit ganske sind. Jeg vil ære Dem som det skjønneste levende sindbillede paa alt det der for mig staa som det mest op-høiede og tiltrækkende i den menneskelige natur. Jeg vil hjælpe Dem saa langt min ringe evne rækker, og staa Dem bi som en bror. Men disse følelser staa for min egen regning, la dem ha sin løn i sig selv eller forbli uten løn — det blir min sak.

Saalænge De har taalmodighet til at høre mig tale om en hengivenhet der fører til intet, og om planer der er bestemt til at dø i fødselen, vil jeg tale og lytte. Naar De trættes ved dette, gifter Dem eller kaster mig overbord paa en av de tusen maater skjæbnen altid stiller til ens raadighet, skal jeg naturligvis ophøre at korrespondere med Dem. Jeg skal holde op at elske fru den eller den — men ikke Jane Welsh. Det billede hun har efterlatt i mit sind, skal jeg altid vedbli at elske, skjønt originalen er tapt for stedse.

Jeg ser ingen skade i alt dette -- og om saa var! Hadde det behaget forsynet at gjøre Dem eller mig til en anden end De eller jeg er, skulde jeg ha følt og handlet anderledes.

Forøvrig maa De ikke frygte konsekvenserne for min skyld. Mit hjerte er næsten et halvt snes aar ældre end Deres, og dannet av et stof som ikke har saa let for at synke sammen under hændelser av den art. Hadde det ikke været haardere end møllestenen, maatte det forlængst været knust. Jeg tænker ingenlunde paa at dø i den arkadiske hyrde-

stil paa grund av skuffede forhaabninger jeg aldrig har næret eller har nogen ret til at nære.

I den velsignede treenighets navn, er vi nu færdig med disse ting! Æsel som jeg var, der gav Dem anledning til at komme ind paa dem.

— — La os glemme alt dette og bli som vi før var! Hvis De *vil* skille lag med mig — gjør det, men ikke for min skyld, det kalder jeg Gud til vidne paa!“

— — — — —

— — — — —

Efter et „delightful letter“ hun skrev som svar, og som ikke mere findes, fortsætter forholdet i det gamle spor. Hun vender sig til ham i sorg og i glæde, med sine haab og sine skuffelser. Det er fremdeles en tid fremover hendes literære bane brevene dreier sig om. I et brev av 30te december samme aar klager hun:

„Skjæbnen er mig imot, kjæreste ven, det blir tydeligere dag for dag. De kan kjæmpe kampen tilende, De har en mandig aand, og intet uten en fortidlig død kan hindre Dem i med tiden at bli en av tidsalderens mest straalende skikkelser.

Men jeg — ak jeg mangler energi til at kjæmpe mig gjennom. Jeg mangler talent, jeg føler det. Min ærgjerrighet vil dø ut tilslut ved de vanskeligheter som stiller sig iveien for dens tilfredsstillelse, og naar min ærgjerrighet er dræpt, hvilken grund gives der da for mig til at fortsætte tilværelsen?

Naar jeg holder op at være ærgjerrig, er jeg en fortapt kvinde.“ — — — — —

— — — — —

Carlyle trøster saa godt han kan, og formaner:

— — — — — „For Guds skyld, pas paa Deres helbred, det værste som kunde hænde Dem, var at

miste den. Et vigtig punkt er da at holde urovækkende tanker væk, et raad let at gi, men vanskelig at følge. Det hjælper litet at indlate sig med ærgrelser i aapen kamp, det bedste er at undgaa dem ved hjælp av flid eller ved en eller anden adspredelse.

Men ulykken med saadanne folk som De og jeg er vanskeligheten ved at finde passende adspredelse. Vore omgivelser har andre maal, andre tanker. Deres konversation er ikke av den art som kan fængsle os, vi avviser den helt, og foretrækker langt at trække os tilbage i ensomhet med en ærgrelse til selskap.

Jeg tror dette er rent galt, skjønt faa fra først av vil se det slik. Vi *maa* ha omgang og samvær med andre mennesker, selv om det ikke kan erholdes uten blandt denne jords narre.

Min kjære Jane, hvis De vil undgaa at bli ulykkelig, pas da paa at De aldrig blir fremmed for menneskenes slagne veier. Bland Dem i deres affærer, opta deres vaner og almindelige beskæftigelser, hvor prosaiske disse end monne være. Ingen har bitrere erfaring for følgerne av at undlate dette end jeg. Burtons recept i hans „Melankoliens anatomi“ lyder saa: „Vær ikke ensom, vær ikke ledig,“ — eller, som Johnson modificerte den: „Hvis du er ledig, vær ikke alene, hvis du er ene, vær ikke ledig.“

De taler om ærgjerrighetens ophør! Jeg tror for fuldt alvor, at De aldrig blir saa fuldkommen som De er bestemt til at bli, før denne Deres ærgjerrighet er blit avdæmpet. Berømmelse er en behagelig ting at opnaa, som enhver vet, men jeg er overbevist om, at længselen efter den aldrig har været og aldrig kan bli det ledende motiv til nogen ærlig, stor handling. Dette staar for mig som en likesaa sikker kjendsgjerning som min egen eksistens.

Hvis jeg trodde ærgjerrighet var det eneste der

drev Dem mot litteraturen, vilde jeg bli meget bedrøvet, og under enhver omstændighet ser jeg forhaabningsfuld fremover mot aarenes lindrende indflydelse. Hvad mig selv angaar, erklærer jeg at jeg ofte har en følelse av, at én times dyp, dyp søvn var værd hele universets berømmelse!“ — — — — —

Samme høst kom Irving hjem til Skotland for efter 12 aars forlovelse at holde bryllup med Isabella Martin.

Paa opveien reiste han indom Haddington, og i gjen-synets glæde lægger Jane og han den under de forhaandenværende omstændigheter noksaa besynderlige plan, at hun selv og deres fælles ven Carlyle skulde besøke Irving i hans nye hjem i London kommende sommer for en tre maaneders tid.

Jane er henrykt og skriver straks til Carlyle om planen. Hun priser den enestaaende lykke i saa lang tid daglig at faa nyde godt av to saa udmerkede mænds selskap. Hun føler nok godt sin egen uværdighet, men *vil* fortjene deres venskap, *vil* prøve at bli en ædel kvinde!

Dette Londonerophold maa bli et vendepunkt i hendes skjæbne. Av hele sin sjæl vil hun ved de to venners hjelp arbeide paa at fuldkommengjøre sit liv og sin karakter. Hun vil bli lykkelig, og den lykkelige har ogsaa lettere for at være god.

Stor uret har hun gjort Irving! Han har ingenlunde glemt dem, han elsker dem begge fremdeles, og hvis Carlyle bare kan bære over med hans snak om „Vorherre“ og om den høifornemme mrs. Montagu, vil ogsaa han sikkerlig faa glæde av turen!

Paa dette entusiastiske brev har Carlyle følgende rolige og nøgterne svar:

— — — — — „Hvilken velsignet drøm er det ikke De forespeiler mig! Tre maaneders samvær, optat med at samle os kundskap, bese merkværdigheter og utveksle tanker — uten at forstyrres ved forretninger og ceremonier, henrykt med verden og hverandre, De voksende i fuldkommenhet, jeg ved ord og gjerning tusen ganger om dagen visende Dem at jeg elsker Dem høiere end alt!

Dette synes jo at være utsigter som kunde bringe en fra sans og samling. Men ak, der er et „aber“ ved de fleste ting her paa jorden.

Jeg har gjennemtænkt forslaget i forskjellige sinstemninger. Jeg har ogsaa været sammen med „den store guddommelige“, og studert ham. Deres brev solskin er formørket av skyer. Foreløbig kan jeg intet avgjøre, men naar vi træffes personlig ute hos Dem, skal De høre mine grunde for og imot, og da *skal De avgjøre* saken. Vi har fælles interesse her som overalt ellers.

Men om jeg ikke kommer til at reise til London, er der grunde nok som taler for at De bør gjøre det. Irving venter sig uhørt vinding for Dem ved omgangen med denne himmelske mrs. Montagu, for hvem jeg ikke gir en døit! Jeg kjender alt denne evindelige mrs. Montagu! Ta 2—3000 pund om aaret, en behagelig fremtræden, et venlig sindelag med en bundløs beundring for hans velærværdighet, og jeg vedder De har de viktigste bestanddele av denne jordiske engel.

Jeg risikerer ikke at smigre Dem, naar jeg siger at Deres karakter hverken vil eller bør faa ny form gjennom hende. Jeg betviler ikke at hun er den som vil berikes ved en eventuel omgang.

Men bortset fra en slik indbildt vinding, vil De utvilsomt allikevel ha betydelig fordel av en slik reise. De vil komme til at se nye former for liv, komme til

at omgaaes kultiverte mennesker, faa en del indsigt i forskjellige karakterer og maater at leve paa, og — hvad der er likesaa ønskelig — i Deres egne evners utstrækning og art og den bedste anvendelse for dem.

Ikke at jeg anser dette av nogen avgjørende betydning. Taalmodig studium, stadige og fortsatte bestræbelser vil utvikle Deres talent til dets naturlige høide. Men det vil bli en hjelp, og forsaavidt av en viss værdi. En anden side ved saken som jeg med glæde ser frem til, er den fornøielse det vil skaffe Dem.

Edvard Irving kjender jo De likesaa godt som jeg. Ved siden av sin usigelige affektation har han det varmeste hjerte jeg nogensinde har støtt paa hos noget menneske. Han elsker Dem som en søster, og vil behandle Dem som en saadan. Hans kone tror jeg neppe De vil like, men jeg kan heller ikke tro at De egentlig kan faa imot hende. Hun er *ikke* pen, har ingen entusiasme, og ikke andre forestillinger end de mest prosaiske og ordinære. Men hun er jo vistnok meget huslig, og hun elsker sin mand, og hans venner vil bli hendes.

I det hele tat — alt vel overveiet — bør De avsted. Jeg skal følge Dem ned i begyndelsen av mai og bringe Dem i sikkerhet tilbake til den moderlige arne naarsomhelst De har faat nok av opholdet.

— — — — — Irving og jeg talte om Deres plan og min mulige andel i den. Han forestillet mig hvilken uendelig fordel jeg vilde ha av den, men da vi nøiere skulde undersøke disse fordele, opløste de sig til intet. Han syntes at tro, at i det øieblik jeg be- traadte Londons gater, vilde en vidunderlig aandsutfoldelse finde sted hos mig, og at jeg ved at samtale med Coleridge og „opiumæteren“ vilde øine nye tanke- retninger og snart lære at tale i tunger!

Der er overmaade liten virkelighet i alt dette! Jeg

har, selv i mine mest haabefulde stunder, ikke smigret mig med at mit talent var andet end av de beskedne. Men av hvad art og betydning det end monne være, kan det kun komme til modning ved ubøielig og streng utholdenhet gjennom lange arbeidsaar i London eller paa hvilkensomhelst anden plet av jorden.

Med nogenlunde god helbred, litt frihet for det vulgære livs fornødenheter, med venner og i fred kunde jeg kanskje gjøre det bedre. Men disse fordele kan ikke vindes ved nogen forandring av opholdssted, saa der maa forsøkes hvad gjøres kan under de forhaanden-værende omstændigheter. Utrættelig utholdenhet, ubøielig energi er hjælpemidlet, det kommer ikke fra bjergene eller fra skyerne. Min egen arm, svak som den er, maa arbeide mig frem til befrielse. Hvis ikke, blir jeg for altid liggende fangen i lænker.

Irving mente at jeg i Skotland ikke hadde nogen at elske eller se op til! —

Snilde, troskyldige Irving! Jeg fortalte ham ikke om de hjerter i Skotland jeg vil elske saalænge mit eget slaar, om *hende*, hvis varme, rene og høisindede hengivenhet jeg ikke vil bytte med alle lords og ladyers og helgeners og hysteriske gamle kjærringers paa jorden.

Jeg sa ham at kjærlighet, koncentrert paa faa eller én, var lik en elv strømmende indenfor sine bestemte grænser, rolig, klar, nydende sit løp, mens den spredt over mange, var lik den samme elv oversvømmende et helt landskap, stillestaaende, grund, kold og værdiløs. — — —

I det hele og store synes jeg vor ven hadde tat sig op siden han forlot os. Han har fremdeles samme hjertelig gode vilje, for hvilken jeg nu som før ærer ham. Hans evner har ogsaa utviklet sig i Hatton Gardens drivhus, men affektation og forfængelighet har holdt skridt med værdigere egenskaper. Det gjør mig

ondt at se en sterk og høisindet aand forvrænge sig selv i tusen taapelige former, i sin egensindighet paa-lægge sig selv tusen fordømmes lænker, og fra en ærlig mandighet synke ned til noget meget likt en hysterisk præker av virkningsfulde prækener.

Han bedrager sig selv desuten. Denne hans popularitet er ikke det samme som berømmelse. En ærlig literær mands berømmelse er som den rolige straaleglans fra en stjerne føiet til intelligensens melkevei, for at skinne der generation efter generation, mens en orators popularitet er som en tjæretønde, sat op midt i gaten, lysende med en sterk men anløpen flamme for et par timer, for saa derefter at dø hen i en sky av gnister og tyk røk, like ubehagelig for nabolagets næser som lunger.

Vor ven maa ta skeen i en anden haand. Hvis han ikke gjør det, staar han i fare for at bli opblæst snarere end virkelig stor, en slags teologisk storpraler, en forstørret utgave av hans velærværdighet Rowland Hill, men likesaa litt en stor mand som jeg er det eller andre av Hans Majestæts undersaatte.

Men allikevel — som prædikanten siger — jeg haaber bedre end jeg taler. Jeg venter mig noget av hans kones sunde sans — mere av de skjæbnens omskiftelser som venter ham. Der er en sterk strøm av ærlig, mandig godhet og sund følelse under alt det sørgelige skum. Mulig vil i sin tid en klarning finde sted.

Jeg holder av manden tiltrods for alt hans tøv. Jeg vilde sørge over at skilles fra ham, og hvis han gjør Dem lykkelig i 3 maaneder, vil jeg elske ham i al evighet!“ — — — — —

Det blev ikke til noget med denne plan om en fælles reise til London for at besøke Irvings. Da denne var kommet nogenlunde i orden i sit nye hjem, viste det

sig, at pladsen var saa indskrænket og forholdene i det hele saa beskedne, at han nok turde paata sig at herberge en saa fordringsløs gjest som Carlyle, men ikke en ung dame med Jane Welsh's pretentioner.

Dette var jo en ærlig sak, men svak som Irving var, utsatte han at gjøre hende opmerksom paa forholdet, og lot 'baade sommer og høst gaa uten at la høre fra sig.

Hendes bitre krænkelser gir sig luft i et brev til vennen Carlyle:

— — — — —
 — — — — — „Fremdeles ikke et ord fra oratoren! Saaledes faldt altsaa mit straalende luftslet sammen!

Jeg vilde ikke reise nu om han bad mig derom paa sine knæ (hvad der ikke er megen sandsynlighet for at han vil gjøre). Men det kan ogsaa være det samme, det er *han* som er den tapende i denne sak. Han har tapt *en ven*, jeg bare nogen ukers fornøielse. Jeg vil desuten nok kunne komme til London ved en anden leilighet, men det er absolut umulig for ham at gjenvinde den plads i min hengivenhet som han har forspildt.

Jeg hadde ikke trodd det mulig! Ingen uten Irving selv kunde faat mig til at tro, at han var saa vægelsindet og hjerteløs!“ — — — — —

Carlyle vet fremdeles at forsvare vennen:

— — — — —
 — — — — — „Allikevel — der er et fond av godhet i den mands hjerte og virkelig begavelse i hans hode, skjønt begge er overskygget av tusen feil og ekstravagancer. Han holder av Dem, han respekterer Dem, og Deres gode mening er av høi værdi for ham.

Vær taalmodig med ham, forkast ham ikke for bestandig. Dunsten av den søte vin han har drukket, er

steget ham til hodet, den kunde ha forvirret et sterkere hode end hans. Han er holdt op at skrive av affekta-tion, liten tid og fremfor alt av indolence. Ingen av hans venner kan rose sig av at være bedre faren. Ikke engang til sin mor skriver han.

Jeg skrev et langt brev til ham før jeg forlot Edin-burgh — fem uker senere fik jeg et svar paa omtrent ti sætninger. Tredjeparten refererte til Dem.

Efter hjertelig at ha invitert mig til at bo hos ham under mit ophold i London, fortæller han at de endnu er paa flyttefot, bor snart hos én ven, snart hos en anden, og fortsætter saa:

„Dette er grunden til at jeg ikke har skrevet til mrs. Welsh og min kjære elev. Det staar for øieblikket ikke i min magt at fornye den indbydelse jeg gav hende, og er bange for at det i det hele ikke lar sig arrangere i denne sæson.

Ti skjønt vi ser os istand til at ta imot en herre saa kjær og saa enkel i alle sine vaner, er vi endnu ikke forberedt paa at huse en dame.

Men om jeg er istand til at vise det eller ikke, saa vil jeg for hende altid bevare en brors hjerte og litt mere, da jeg er hendes lærer og ven og familiens ven.“

Stil Dem tilfreds med dette patetiske træk!“ — —

— — — — —

Juli maaned 1824 forlot familien Buller Skotland og Kinnaird House, av hvis husstand Carlyle var blit et noget brydsomt medlem. Intet var ham tillags der. Han hadde et par rolige rum for sig selv i et havehus, men der var fugtig og usundt. Men fremfor alt var han misfornøiet med maten, som, daarlig tilberedt, ødela hans fordøielse og derved hans arbeidskraft.

Imidlertid hadde Bullers den fulde forstaaelse av hans glimrende begavelse og den lykke det var for

deres sønner at være under en saadan mands paavirkning. De fandt sig derfor i hans egenheter, og vilde intet heller end at undervisningen kunde fortsættes naar de slog sig ned i London eller dens nærhet.

Men Carlyle vilde ikke være bunden længer. Først og fremst vilde han ialfald nu en tid fremover være sin egen herre, og under et ophold i London skaffe sig de bøger og forlæggerforbindelser han trængte til sit arbeide.

Irving og hans Isabella tok imot ham med en hjertelighed der varmet hans hjerte. I deres hjem stiftet han en række interessante bekjendtskaper, og sender Jane Welsh regelmæssige breve, hvor han skildrer sine oplevelser og skarpt kritiserer dagens literære løver.

I det kjedsommelige Haddington faar Carlyle og hans breve nu dobbelt værd som hendes eneste forbindelse med større forhold.

Ensom og bitterlig skuffet som hun er, forsøker hun dog at holde sig tapper og gjøre hvad hun kan utav forholdene som de nu engang er.

Heldigvis bringer netop nu en ny frier det stillestaaende vand i nogen bevægelse:

— — — — —
 — — — — — „Lørdag sa jeg til mig selv: idag faar du sikkert brev. Isaafald skal han næste gang faa vente tre uker paa brev fra mig, forat han kan faa erfare hvad det vil si dag efter dag at tælle timerne til posttid, og vente og vente til hjertet er sykt av det!

Og faar jeg ikke brev iaften — da have Herren barmhjertighet med hans sjæl! Jeg skal sende ham et brev imorgen, saa bitende skarpt at det skal tilintetgjøre ham paa stedet! Patientia sæpe læsa fit furor!

Saaledes vil jeg begynde: „Sir,“ — — — — her blev jeg stanset av postmandens banken, og min mor

viste sig paa terskelen med et brev. Jeg vovet at spørre om det var til mig?

„Det kan du stole paa,“ — og derpaa med et blik paa adressen og et smil som ikke spaadde godt: „Jeg formoder dette vil helbrede din hodepine?“

Jeg svarte dristig: „Jeg tviler ikke paa at det vil hjælpe,“ og brøt saa seglet med bankende hjerte.

Men før jeg hadde læst tre linjer, blev jeg opfordret til at drikke te.

Gott und der Teufel! (Jeg tør ikke bande paa engelsk.) Jeg svelget den som om det var Senneste — det værste jeg vet — og endelig fik jeg da naadigst tilladelse til at læse brevet tilende. — —

Ja De er da i sandhet min gode engel! „Glemme eller skilles fra Dem“ — det kunde aldrig falde mig ind saalænge jeg var ved sans og samling.

Er jeg ikke bunden til Dem ved tusen forpligtelser? Hvem har jeg til at retlede mig uten Dem? Ve mig, om jeg slap den hjelpende haand, om jeg lyttet til en anden røst end din, du min bror, beskytter og ven!

Jeg har latt Dem vente, men dadle mig ikke — en tragedie er blit utspilt her, og jeg kunde ikke tænke paa at skrive før sidste akt var tilende.

Jeg erklærer, at en kunde trænge et hjerte av flint for at kunne bære en skjæbne som min!

Jeg hadde smigret mig med det haab, at jeg skulde ha faat leve *denne* sommer i fred, og var fast bestemt paa at faa noget ordentlig ut av den. Men ak, mennesket spaar — Gud raar! Min onde genius har været paafærde igjen, og jeg er hverken flittigere eller lykkeligere denne sommer end forrige.

Djævelen fristet mig til at reise til Musselburgh — veddeløpene! Jeg hadde været daarlig nogen dage, og indbildte mig at avveksling og litt motion vilde gjøre

mig godt. Det var ogsaa ham der fristet mig til at ride, hvorved jeg tiltrak mig mængdens opmærksomhet.

Aa, mænds daarskap! Hadde jeg skrevet en bok, eller hadde jeg laget verdens deiligste pudding, vilde de ikke ha beundret mig halvt saa meget som for min ridekunst og klædelige ridedragt.

Kan De tro mig! En herre (Sutherlandshiremand) blev alvorlig forelsket i mig — gjennem sløret til og med, Herren hjelpe hans enfold! Han hadde, denne mand, for otte maaneder siden været i samme rum som mig, hvilket gav ham et paaskud til at slutte sig til mig under veddeløpene, og fra den stund og til dette øieblik har han sjelden veket fra min side.

I Edinburgh dukket han op hvorsomhelst jeg viste mig, og jeg hadde ikke været to dage ved „Bridge of Earn“, før han var der ogsaa! Det var umulig at slippe undav hans allestedsnærværenhet.

I løpet av den tid vi opholdt os ved dette kjedsommelige badested, vandt han min mors hjerte saa fuldstændig, at hun inviterte baade ham og hans søster (som i parentes sagt hverken hun eller jeg nogensinde har set for vore øine) til at besøke os naar vi var kommet tilbake til Haddington. Jeg kunde jo ha ønsket min mor større betænkksomhet og mindre gjestfrihet. Men naar hun nu engang sværmer for en eller anden, er det faafængt at blande sig i det saa længe det staar paa.

Vel — den avtalte dag ankom min kavaler ledsaget av en liten smilende pike fra en engelsk pensionatskole. Og saa gik det da som jeg hadde forutset og frygtet, idet han første gang vi var paa tomandshaand, fridde efter alle kunstens regler. I hele mit liv har jeg ikke hat saa ondt for at si nei! —

Ikke at jeg hadde fjerneste tanke om at slaa til — aa nei, nei da! Min nye tilbeder besad hverken Byrons

ild eller mr. Terrots vid, og med hensyn til elegance taaler han ikke sammenligning med min dampskibs-oberst!

Men til gjengjæld hadde han saa pent lyst, krøllet haar, de søtteste øine, en stemme som musik og et hjerte saa trofast og varmt og saa helt, helt mit!

Alt dette hadde en saa blidgjørende virkning paa mig, at jeg ikke kunde bære over mit hjerte at si ham at jeg ikke elsket ham. Min mor har desuten ved en leilighet sagt, at den peneste maate at avslaa et frieri paa var at si at man alt var bunden!

Og saa betænkte jeg mig ikke paa at si det i dette tilfælde. Hans fortvilelse over denne opplysning reddet mig heldigvis fra videre spørsmal, for det vilde jo unegtelig ha været litt vanskelig for mig at forsyne min forlovede med et navn! —

Arme fyr! Han kastet sig ned paa sofaen ved siden av mig og graat og hulket som et barn! Jeg kaldte ham „kjære Dugald“ for at berolige ham, og kysset ham mindst et halvt dusin ganger paa panden (var ikke det snildt av mig) — men han vilde ikke la sig trøste. Han laa tilsengs og graat hele resten av dagen, min mor sat og graat ved siden av ham, og hans søster og jeg graat sammen i sideværelset.

Omtrent ved titiden om aftenen forsøkte min mor at bevæge ham til at staa litt op og gaa en tur. Hun tænkte at den kjølige aftenluft kunde gjøre den arme fyr godt, da han hadde graatt sig en feber paa halsen. Jeg blev sendt med ham for at han kunde faa anledning til at uttale sig og saaledes faa en ende paa det. Min mor og hans søster Cathrine fulgte efter i nogen avstand.

Hvilken trist, taus, bedrøvelig tur det var! Allerede var vi paa hjemveien, og han hadde ikke talt paa nogen minutter, da han med ett utstøter et slags skrik

og falder sammen ved min side. Jeg lukket øinene og stod ubevægelig, jeg kunde ikke røre et lem for at hjælpe ham — jeg trodde han var død!

Heldigvis hadde min mor større aandsnærværelse. Hun løp hen til os da hun saa ham falde, og snudde hans ansigt opad. — Gud som han saa ut — likblek, og øinene var stive og vidt aapne!

Omsider rørte han paa sig og begyndte at tale, men han kunde ikke staa uten at støtte sig til min mor, og hvad han sa var ganske usammenhengende.

Allikevel var jeg taknemmelig. Hans søster opførte sig heroisk ved den leilighet. Hun tilber sin bror, men istedenfor at beskjeftige sig med ham, eller øke min frygt ved ytringer av angst, slog hun armene om halsen min, og besvor mig om ikke at ta mig nær av dette, han vilde nok med tid og stunder komme til sund sans igjen!

Min mor halvt bar ham hjem, og han gik tilsengs med en feber der dog næste morgen hadde lagt sig. Men ingen overtalelser kunde da bevæge ham til at staa op eller svelge en bit mat. Tre dage og tre nætter blev han liggende slik uten søvn og næsten uten mat, kastende sig om i sengen og graatende sine smukke øine ut av hodet. Hans søster og min mor begyndte at bli forfærdelig ængstelige, ti han forsikret dem at han aldrig mere vilde staa op, og det var sandsynlig nok, hvis han skulde vedbli at negte at ta næring til sig.

Hvad mig selv angaar, saa hadde jeg siden hin aften paa spaserturen været omtrent fra forstanden. Og da nu de andre ingen indflydelse hadde over ham, besluttet jeg at prøve min egen magt. Det var ingenlunde en situation hvor man hadde lov til at tænke paa etiketten. Jeg fattet derfor en kraftig beslutning, vandret rolig ind paa hans rum og satte mig ved hans seng ved siden av min mor og hans søster.

Han saa stort paa mig — og gjemte saa ansigtet i sengklærne. Meget alvorlig spurte jeg hvad det var som egentlig feilte ham? Han stirret igjen paa mig, og spurte om jeg var gal? Jeg gjentok spørsmaalet. Da lo han og graat, og skjendte paa mig fordi jeg hadde faat ham til at le!

Jeg spurte om han vilde ha litt te? Ja — det vilde han! Vilde han staa op og komme ind i dagligstuen? Ja, ja, han vilde gjøre alt hvad jeg bad ham om!

Saa stod han da op og drak te med os andre, og i løpet av en ukes tid fik vi ham ved fornuftig behandling i en rimeligere sindstilstand.

Men da kom Deres brev, som gjorde galt værre. Det ser ut til at jeg bleknet da det blev levert mig (noget jeg altid gjør naar jeg faar breve som har latt vente paa sig), og at jeg derpaa blev meget rød, hvilket var høist naturligt, da jeg følte „G.“ stirre paa mig, og hvorav han selvfølgelig sluttet at brevet maatte stamme fra hans lykkelige rival.

Hans sindsoprør blev nu saa ubehagelig, at jeg blev nødt til at forlate rummet, men ikke før var jeg vel ute, før han tumlet ned av stolen. Jeg hørte ham falde og min mor aapne vinduet.

Jeg løp tilbake. Igjen laa han der med det samme stive, stirrende blik som jeg hadde set før.

I løpet av faa minutter kom han til sig selv igjen, men besvimelsesanfaldet efterfulgtes av et krampetilfælde som varte næsten en time, og — for at faa bægeret til at flyte over — saa snart han var kommet til sig selv igjen saa min mor turde forlate ham, kom hun ind til mig paa mit værelse, hvor hun fik et hysterisk anfald!

Sæt Dem ind i mine følelser hvis De kan det. De vil kunne faa en forestilling om dem, naar jeg fortæller at jeg *et øieblik* tænkte paa at love at bli hans kone!

Dog dette var min sidste styrkeprøve! Den stakkars gut er ikke uædel, han er bare svak. Han saa den ængstelse han voldte os, og var bedrøvet over det.

Siden hin aften har han kjæmpet med sin sorg, og med saadant held at han idag forlot os næsten den samme som før denne ulykkelige affære. Dog ser han mere tankefuld ut, mere mandig, som om han paa faa dage hadde gjort aars erfaringer.

Han er rigtig en elskværdig gut, denne Dugald G., siden han har opgitt tanken om at egte mig. Hans følelse for mig er ikke av nogen almindelig art, den er øm, hengiven, haabløs, selv hans nervøse sensibilitet, som jeg vilde foragte hos en anden, er en undskyldning for ham, ja næsten interessant, da han har paadrat sig den, fortælles der, ved en ulykke som hændte ham som ganske liten, og som gav hans unge sind en rystelse han aldrig er kommet sig av.

Se saa, her har jeg mere end fyldt mit ark med denne lange historie, som, skjønt høilig interessant for mig, kanskje er det motsatte for Dem.

Mit hjerte er atter bløtgjort mot denne ærgerlige oratoren ved hvad De fortæller om ham. Han har faat en liten søn nu, hører jeg.

Undertiden tror jeg at der allikevel er en mulighet for at jeg kan komme til London. Vilde De bli glad ved at se mig der? Jeg tror det.

Er De blit kvit den uberømmelige akcenten Deres? Husk at jeg aldrig helt kan nyde Deres selskap før De blir den kvit. Mine stakkars ører kommer i en feber-tilstand hver gang jeg hører den.

Aa — hvorfor taler De annandalsk? Hvorfor er De ikke elegant som min ven obersten? Da vilde mit beau-ideal være fundet! — — —“

— — — —

Men litt senere, ut i september, har Haddington faat en ny tiltrækning, og Jane strømmer over av begeistring over et nyt interessant og værdifuldt bekjendtskap:

— — — — — „Idag har jeg en mængde at berette og liten tid til at fortælle det.

Jeg har faat en ny bror, saa ulik mig, og dog holder vi inderlig av hverandre. Hans navn er Baillie, og han er min mors fætter. Jeg tror jeg nævnte ham i mit forrige brev, men da hadde jeg bare set ham én gang, og ved første øiekast tiltalte han mig ikke synderlig.

Naturligvis kunde jeg ikke andet end beundre hans figur med den stilfulde, ædle holdning, hans vakre ansigt, det skjønneste jeg nogensinde saa eller drømte om, hans straalende pragt, medfødte eleganse og sikre optræden, men jeg hadde ædelmodigen bestemt mig til ikke at la mig daare av et forførerisk ydre, og hadde paa forhaand meget smaa tanker om hans indre værd. Jeg tok hans verdensmandsvæsen for hans virkelige karakter, og da han ikke bar sit hjerte paa læberne, sluttet jeg uten videre at han var hjerteløs.

Desuten hadde jeg hørt at lady P. og miss W., hvem en prins av blodet hadde beilet til, vilde ha git sin lillefinger for at bli gift med denne selvsamme elegante mr. Baillie, og saa fandt jeg ut, at det vilde være en ære for mig, om jeg var vanskeligere at tilfredsstille end den mest høivelbaarne dame og rikeste arving i landet!

Naa — synes De ikke at jeg til straf for min nærvishet hadde fortjent at bli alvorlig forelsket i vedkommende?

Jeg tror nok ogsaa at intet uten hans mangel paa aand kunde ha reddet mig, for i løpet av den maaned vi nu har tilbragt sammen, har jeg for hver dag fundet ham mere og mere elskværdig. Han er av natur likesaa høisindet og hengiven som oratoren, og mere

fintfølende. Han har en hurtig opfatning, en meget forfinet smak og et vid, mere gratiøst og godmodig end mr. Terrots, og likesaa brilliant.

Kort sagt, han er i enhver henseende mit beau-ideal, undtagen i dette ene at han ingen aand har. Hvilken skade — eller rettere sagt, hvilket held — for han skal i næste maaned holde bryllup med en av Englands yndigste og mest kultiverede damer! —

Forøvrig ser det ut til at jeg skal faa megen glæde av mit nye bekjendtskap, forutsat at hans kone ikke er en ny utgave av „kjære Isabella“. Det er nemlig nu en avgjort sak, at jeg snarest mulig efter hans bryllup skal besøke dem, enten i London eller paa hans landsted nær Brighton, hvor jeg da skal præsenteres i „den store verden“, som til en begyndelse sikkerlig vil bedaare mig for en tid, skjønt jeg er temmelig viss paa at den ikke vil ha nogen varig tiltrækningskraft.

Her er altsaa et nyt, vakkert luftslot! Gud give det ikke maa komme til at dele skjæbne med det forrige! Oratoren siger i sin sidste patetiske epistel til mig, at saa snart hans hus er rede til at ta imot en dame, skal jeg høre fra ham, eller hvis jeg ikke længer har tillid til ham, fra en hvis trofasthet i løfter og hengivenhet jeg saavel som han har hat anledning til at beundre.

Vel — hvis han skriver *meget* elskværdig, har jeg tænkt at bli et par uker hos ham paa veien til Brighton. Men min fætter protesterer! Han vil ikke vite av noget saadant, for efter at ha besøkt mr. Irving først, vil jeg komme til at bli utaaelig evangelisk og from, og han nærer intet ønske om at jeg skal indføre andagt i hans hjem og reformere hans husorden!

Jeg vet ikke hvordan det skal ordnes, eller om dette i det hele lar sig arrangere. Jeg ønsker brændende at det maa, for jeg er dødsens træt av mit nuværende liv.

Jeg tror at i løpet av sidste halvaar har min mor ikke været to timer i træk i det samme humør, og saa er desuten hendes jalousi, naar det gjælder mig, aldeles utaalelig, saa jeg virkelig er bange for at nogen skal vise mig venlighed. Dog ne puis — jeg formoder at jeg skal bli mere filosofisk efterhaanden.

De spør hvad jeg bestiller? Underverker, forsikrer jeg Dem. Jeg kommer mig ut av sengen „naar dagen lufter sig“, spaserer, konverserer eller spiller schak om formiddagen, écarté om aftenen, og falder i søvn med en ubehagelig fornemmelse av at ha spildt en dag.

Jeg tok Goethes memoirer og Schillers digte med ned her til Templand, men er ikke kommet nogen vei med dem. Jeg har ikke det mindste haab om at kunne greie det arbeide De har anvist mig, da jeg ikke engang kan oversætte digtene til prosa.

Dog *forsøke* vil jeg ialfald. I værste fald mislykkes det, og det er bedre at mislykkes i et vanskelig forehavende end i et let. Skjend dygtig paa mig, vil De ikke? Jeg føler at jeg trønger det.

Jeg saa min gamle flamme B. da vi passerte Edinburgh, og (vil De tro det) jeg likte ham ikke. Enten har han utviklet sig til det værre, eller ogsaa er min værdimaaler steget overordentlig siden jeg sidst saa ham. Jeg vet ikke, jeg, men sikkert er det, hans ansigt, hans simpelhet og den salve av nonsens som kom fra hans mund, gav mit nervesystem en rystelse som jeg ikke kom mig av paa 24 timer. — — — —

Skriv nu, kjæreste, saa snart De paa nogen maate kan. Jeg har netop nu en sterk trang til den trøst Deres hengivenhet yder mig.

Fortæl mig alt hvad De bestiller. Husk at De ikke faar lov til at like nogen av de fine damer De nu omgaaes, saa godt som mig. Er der nogen ny anmeldelse av Deres oversættelse av „Wilhelm Meister“? Jeg

har bare set én — i London magazin — den ærgret mig ikke. Tvert om, jeg skulde ha sørget over at se at De fik en pen behandling paa samme side hvor Goethe fik en saa uværdig.“ — — — — —

Paa dette brev har Carlyle følgende skjønne svar:

— — — „Jeg er viss paa De vilde skrive oftere, om De visste med hvilken utaalmodighet jeg venter Deres breve. Et par timer efter mottagelsen gives ikke en lykkeligere mand i hele England end jeg. De plager og ærgrelser som underholder en næsten uavladelig ild i mit indre, og i almindelighet gjør mig til den bedrøveligste og mest vrantne person i byen, trækker for et øieblik sine mørke skyer tilbake, en straale av haab forskjønner tilværelsen, [og lys og hengivenhet og fred leirer sig over min indbildningskrafts scene. Er det Dem som er en fortryller, eller er det mig som er svak?

Ingen av delene. Det er helt enkelt at vi elsker hverandre, og at kjærlighet og venlige følelser endog her i verden har magt til at gjøre krokete ting rette og knudrede stier jevne. — — — — —

— — — — — Jeg hadde daarlig veir paa reisen hit fra Birmingham til London. Vi passerte Stratford ved Avon, og der saa jeg det hus hvor Shakespeares vugge stod, og den samme brolægning hvor han snurret sin top.

Jeg saa ogsaa Oxfords gamle kirker og minareter, men syke nerver og øsende regn forjog omtrent al romantik fra mit sind. Tilslut ofret jeg det maleriske for det komfortable, steg indenfor i vognen og blev kjedet tildøde av en fransk blaastrømpes kaglen, og ankom sluttelig til Pentonville i en farlig sindsstemning.

Den gode orator sat ensom ved strandbredden. Isabella med husets veninde miss Kirkpatrick og Irvings lille søn var tat avsted til Dover, medtagende alt hus-

inventar og overlattende den gode pastor til sit eget selskap i en forlatt byleilighet, for at følge efter om to dage.

Jeg hadde bøker at hente og affærer at ordne med forlæggerne, saa jeg først i torsdags kunde reise ned til Dover, og det er først for et par dage siden jeg har gjenvundet min vanlige sindsstemning.

Vi danner her en meget behagelig kreds av mennesker. Dog er endnu ikke hovedstyrken ankommet, mrs. Strachy (en søster av mrs. Montagu) med mand og tjenerskap kommer først tirsdag. Da vil det bli nødvendig at ordne vore boligforhold anderledes, og der vil nok gaa en tid hen før vi alle er passende anbragt.

For øieblikket er samtlige miss Kirkpatrick's gjester. Denne unge dame (mrs. Strachys kusine) var tat i forveien med Isabella for at ordne huset. En eiendommelig og meget behagelig ung dame er denne Kitty Kirkpatrick, en liten sorthaaret brunette, fuld av venlighet og godt humør, og hun har, tror jeg, aldrig nogensinde i sit liv kunnet nære nag til et menneske et eneste øieblik. Skjønt 21 aar og vakker og med fri raadighet over sin person og 50,000 pund er hun sagtmodig og mild som en kvækerinde!

Med paatat alvor betragter hun oratorens ekstravaganser, ler hemmelig av ham, men holder av ham for hans godhet, og finder sin glæde i at bidrage sit til det fælles velvære.

Gode Kitty! Gid De eller jeg var halvparten saa lykkelig som denne unge pike. Men hendes mor var en indisk prinsesse (som hendes far tilkjæmpet sig), det ligger i blodet, og filosofi kan litet hjelpe os.

Oratoren er flittig, optat med at skrive og bade, og overtaler sig selv til at tro at han bestiger den kristne følelses høieste tinder, hvilke hos ham i virkeligheten er litet andet end den menneskelige forfængelighets

høieste tinder, der aabenbarer sig gennem en atmosfære av stor medfødt varme og høisindethet.

Vi har mange og lange samtaler. Jeg finder ham omtrent som før, og jeg formoder at han vil vedbli at være saadan, venlig, elskværdig, spekulativ og argumenterende som før. De vil faa meget at bære over med og meget som vil more Dem, naar De faar se ham.

Det vil gjøre Dem godt at se ham som barnepike for sin førstefødte, Edvard. Det er en ynkelig, uformelig tingest som alle 6 uker gamle barn, men Isabella og hendes egtefælle kunde ikke vise barnet Lama større opmerksomhet om de var prins og prinsesse av Tibet. „Han“s vaaknen og søvn og øvrige gjøren og laden er et meget vigtig led i den almindelige velfærd.

„Isabella,“ siger hendes mand, „jeg tror, jeg vilde vaske ham med varmt vand i aften.“

„Ja, kjære,“ svarer den føielige dame.

Kitty ler hæmmelig, men jeg er saa dristig at ha en anden mening, og erklærer at for mig staar det som om slikt alene angik barnets mor, og at jeg i hendes sted vilde vaske ham med vitriol, om det behaget mig, og ikke raadføre mig med nogensomhelst.

Aa — De skulde se kjæmpen med sin bredbremmede hat, sit elfenbensgule ansigt og sorte haarmasse bærende i sine næver denne lille peperbøsse av et væsen langs stranden, dicke, dikkende det og gyngende det. Hver gang det rører et øienlok, storsmiler han til det uten hensyn til de skarer av forstenede tilskuere som i lange rækker snur sig og i stille skræk stirrer paa denne kjæmpe av en far!

De vilde le et aar efter hver gang De tænkte paa det. Og dog — naar man sig ret betænker, er det ikke ret at le, om en kunde la være. Naturen er fuld av charme, skade den nogensinde skulde bli absurd.

I det hele tat er jeg fornøiet med Irving, og haaber at

jeg skal elske ham og se op til ham og le av ham saa længe jeg lever.

Men nok om ham. La mig vende mig til en langt kjærere.

Det glæder mig at høre at De har fundet saa behagelig selskap i Deres landlige stilhet. Jeg haaber denne kavalier vil vise sig at være den trofaste ven De venter at finde i ham. Paa ett punkt skal jeg bli hans skyldner, faa ham endelig til at ta Dem med til London og sydkysten. Det er en plan som lover meget og synes saa let at realisere.

For Dem vil det være morsomt og lærerikt at se saa meget nyt, og for mig vil det bli en herlighet at vite Dem saa nær, at se Dem, tale med Dem og vise Dem saa mange underfulde ting — haaber jeg da — tiltrods for de mange kunstige barrierer med hvilke Deres fashionable venner vil omgjærde Dem.

Hin lystige verden vil fængsle Deres jagttagelses-evne, men ikke Deres hjerte. *Den* er ikke det maal mot hvilket Deres ivrige entusiasme saa længe har higet! Hvis De skulde komme til at egte en av disse blandinger av parfyme og daarlig vittighet, vilde jeg ha vanskelig for at ryste Deres haand med venlighet. En verdensdame er kanskje ikke mere uværdig end mange andre, men man betrakter hende med mindre tolerance, hun *kunde* være saa meget og *er* saa overordentlig litet.

Heller ikke maa De paa grund av Deres lystige fætters¹⁾ indvendinger opgi den stakkars orator. Han venter Dem tillidsfuldt, han elsker Dem, og hans selskap vil gjøre Dem godt. Hans affektation kan ikke for et øieblik smitte Deres klare aand, og der er et fond av alvor i hans liv og karakter som i disse hjerteløse, hensigtsløse dage er dobbelt at sætte pris paa.

¹⁾ Denne straalende kavalier levet i sine senere aar paa en pension av Carlyles naade.

Religiøst hykleri — bevisst eller ubevisst — er en beklagelsesværdig ting, men ikke den mest beklagelsesværdige! Den hviler ofte paa en grundvold av ærlig, alvorlig følelse og er, tror jeg, i alle, undtagen dens værste former, at foretrække for den foragtelige spots ynkelig fortørrede aand der utgjør hovedbestanddelen av det fashionable væsen, saa vidt jeg har kunnet formerke, og der sprer sig som en narkotisk gift over alle sjælens bedre evner.

Nei, kjæreste, det kan ikke tilfredsstillere Dem. Naturen har bestemt Dem for alvorligere ting, og tiltrods for alle Deres avvikelser vil De endnu opnaa dem.

Aa — om jeg hadde magt til at forme Dem og Deres skjæbne efter det billede jeg har dannet mig!
Aa — om jeg var en selvhersker og en vismand, aa — om jeg ikke var en nar!

Hvad har jeg vel nogensinde gjort for Dem, spør jeg mig selv, og svaret er et armodslig oppgjør. Jeg har elsket Dem, væsentlig for min egen skyld. Det er bare i alvorlige, høitidelige stunder at De staar for mig som en liten Mignon, kjæmpende med en himmelsk iver for de himmelske ting som De ikke kjender og den haarde verden ikke vil la Dem kjende. Da anroper jeg bitterlig skjæbnen om at gi det i min magt engang at føre Dem paa ret vei og hjelpe Dem i en saa ulike kamp!

Men hvad nytter det! Skjæbnen er døv og blind, og vi forblir indesluttet i nødvendighedens grumme lænker. Ofte undres jeg over at De fremdeles kan holde ut med mig. Min hengivenhet for Dem er alvorlig, men har ellers ringe værd. De har mere tro end jeg, ellers skulde jeg ha mistet Dem for længe siden.

Men jeg vil ikke skjende paa Dem, kjære. Jeg vet at De vil ta en bedre kurs, saa snart leilighet bydes, og imidlertid kan meget studeres som ikke staar i bøker.

Nyd livet saa længe De kan, vær forvisset om at der er tid nok i behold, da fornøielser ikke vil være at opnaa.“ — — — — —

Dette brev har sat Janes stemningsliv i svingninger. Hun svarer straks:

— — — — — „Jeg tror jeg var blit gal, hvis ikke Deres brev var kommet. Mandag, mens lille Jack var paa vei til posthuset, hadde jeg mit ur fremme mindst de 50 ganger, og da jeg saa gutten komme nede i veien, banket mit hjerte saa høit at De vilde ha kunnet høre det i Dover!

Hvorfor prøver De min taalmodighet slik?

Jeg gratulerer Dem med Deres nuværende situation. Med et saadant billede paa huslig lykke for Deres øine og hin „eiendommelige og meget elskværdige unge dame“ til at bedaare Dem og skræmme tungsindet bort, kan det neppe feile at De er saa lykkelig som dagen er lang!

„Miss Kitty Kirkpatrick“ — bevare mig vel for et grimt navn!

„Gode Kitty“, aa kjære, vakre, elskelige Kitty, jeg er ikke det granne jaloux paa hende — nei da! — ikke spor! skjønt indisk prinsesse til og med! Men det er allikevel bedst De aldrig nævner hendes navn mere!

Jeg undres paa naar jeg skal faa se denne deilige sydkysten, hvor alle og enhver finder venner! Efter hvad min fætter nu skriver til mig, ser det ut til at hans bryllup endnu hænger i det blaa. Og om det finder sted, hvem vet om hans „kjære Charlotte“ vil fremme planen? Jeg er bange for at der ikke er noget sikkert at gjøre regning paa fra den kant.

Oratoren, siger De, venter mig. Jeg er villig til at tro det. Men oratoren har bare én stemme i saken, hans kone den anden, og hun er i altfor høi grad min

skyldner til at jeg kan haabe venlighed fra hende. Stol paa det — oratorens gode hensigter med hensyn til mig vil fordampe næste sommer som denne. Naar tiden for mit besøk nærmer sig, vil hans hus bli uskikket til at motta en dame!

Naa — hvis jeg ikke reiser, skal jeg ialfald høste én fordel av mine skuffelser — jeg kommer til at undslippe faren for at bli en „fashionabel dame“!

Aa De taape, som et øieblik kunde indbilde Dem at jeg kunde ende saaledes!

Hvis jeg giftet mig med en verdensmand, vilde De ikke ha mere at si mig! Er De fra forstanden, kjære — har miss Kitty Kirkpatrick forstyrret Deres hode?

Sandelig — jeg skulde likesaa gjerne tænke paa at egte en eller anden indvaaner av polaregnene der ikke kunde leve uten i et klima som jeg vilde fryse ihjel i, som ikke kunde tale andet end et underlig sprog jeg ikke kunde forstaa og ingen anlæg hadde for at lære!

En verdensdame! Aldrig vil jeg bli noget saa hjerteløst! Jeg har utmalet for mig selv en meget høiere bestemmelse end det! Vil det nogensinde bli mere end en drøm? Skal jeg nogensinde faa mit hjertes ønske opfyldt!

Et hyggelig hjem i en eller anden romantisk dal, med penger nok til at kunne realisere mit ideal av elegant komfort, med bøker, statuer, malerier og alle de ting som hører til en stilfuld intellektuel levemaate. Med de faa's selskap og venskap hvis konversation vilde forbedre og utvikle mit hjertes og hodes anlæg, og med *den ene* til at være min tilværelses polarstjerne — en varmhjertet, høisindet, elsket ven, hvis sublime aand skulde sprede en forædlende indflydelse omkring sig, hvis tiltalende og herlige egenskaper kunde inspirere en kjærlighed der vilde bli mit livs indhold og sjæl!

Saadan lykke er mulig, men ak — det er omtrent

umulig at samle de omstændigheder der utgjør det hele. Men — nil desperandum — mit motto er haab!

Foreløbig er det min opgave at passe paa at jeg opfører mig filosofisk. Mit liv er en bestandig opofren av mine tilbøieligheter og meninger for fredens skyld — og saa er der dog ingen fred!

Jeg tar ind til Edinburgh mandag, min mor følger først efter om 14 dage med sin protegé, Dugalds søster. *Hun* skal være hos os i hele vinter. Min mor har ordnet det slik, men jeg kan just ikke si jeg er henrykt over arrangementet.

Det er en snil liten pike, men hun er ikke noget selskap for mig, og som *elev* vil hun kræve en stor del av min tid. Desuten vil hendes nærværelse her være en stadig anledning for broren til at avlægge os besøk, og jeg blir mere og mere enig med mig selv om at denne bror er en dumrian som en ikke kan se for sjelden.

Tænk Dem bare, han har overfor mr. Baillie paastaat at jeg hadde *gult* haar! Og dette er ikke hans eneste fornærmelse, men han forfølger mig desuten med idiotiske, uortografiske breve!

Men det hjælper altsammen ingenting, min mor har i den grad kastet sin elsk paa dette hvithodede par, at hun for tiden ikke synes at leve for andet end at behage dem. Mit eneste haab er at dr. Fyffe her i byen vil slaa hjernen ind paa mr. Dugald og selv bli hængt til straf. Paa den vis vilde jeg jo bli kvit to plager paa én gang.

De maa nemlig vite at denne Fyffe er saa jaloux som om vi alt var mand og kone. Da han nu saa denne høilænder dag efter dag gaa ut og ind av vort hus, kunde han ikke holde sig i skindet længer. Han skrev et brev til mig i sin sedvanlige heroiske stil og bønfuldt mig om at møte ham, forbande ham og bli færdig med ham for altid.

Desuten mindet han mig om *et løfte* som han i et fortvilet øieblik hadde avlagt, nemlig at hvis jeg ikke vilde gifte mig med ham, vilde han overhodet aldrig gifte sig, og han syntes nu at ville overbevise mig om at dette hellige løfte var bindende for os begge!

Efter at ha forbandet sig selv, oplyser han nemlig om at hvis *han* ikke var i veien, vilde jeg kunne leve, elske en anden og bli lykkelig!

De kan ikke tro hvor overrasket jeg blev ved at høre at saa alvorlige affærer som mit liv og min lykke var avhængig av dr. Fyffe!

Arme lille fyr, han tiltrodde mig mere menneskelighet end jeg besad. Han og hans løfte har aldrig for et øieblik uroet mig, hvad jeg da ogsaa sa ham i mit svar paa hans brev, idet jeg samtidig forsikret ham om at det han hadde sagt i et lidenskabelig sindsoprør, ikke var mere bindende end om det var blit ytret i drukken-skap eller dilirium.

Nu kunde en da vente at han vilde føle taknemmelighet over al den møie jeg gjorde mig, men vet De hvad den lille slange gjør?

Han sanker sammen alle de papirlapper med min haandskrift der fandtes i hans gjemmer, foruten andre likesaa værdifulde klenodier, og sender mig samlingen med det mest uopdragne brev jeg nogensinde har læst. Jeg har glemt alt uten de sidste høimodige ord: „Hvis De engang trænger en ven, og ikke vet hvor De skal finde ham, kom da til mig!“

Ædelmodige lille doktor! Sandelig maatte det være smaat med mig den dag jeg vendte mine øine mot ham! Sandelig, han angriper mine nerver!

Hils oratoren fra mig og si jeg var tilfreds med hans sidste brev. Tror De han ønsker at høre fra mig? Hvis jeg trodde det, vilde jeg skrive, men jeg

bryr mig ikke om at sende breve til folk som ikke ønsker dem.

Kys „ham“ fra mig! Jeg vilde ikke gjøre det selv for 100 kroner, spædbarn er slike uappetilige smaavæsener! Gud velsigne Dem, kjæreste, glem mig aldrig!“

Jane overraskes ved at finde vennens næste brev stemplet „Paris“.

Saa længe hadde den lille koloni i Dover kiket over til den franske kyst at de en dag beslutter sig til at ta en tur derover.

Kanalen lykkelig passert besteg mr. Strachy og Carlyle sine hester, mens Kitty Kirkpatrick med kammerpike tilvogns drar mot Paris, hvor selskapet samlet en 14 dages tid besaa stedets merkværdigheter, med hvilket utbytte for Carlyles vedkommende viser hans bok om den franske revolution.

Straks efter hjemkomsten skriver Carlyle fra London:

„Jeg er nu kommet til ro og har indrettet mig i mit nye logi. Den høiadelige mrs. Montagu og forskjellige andre fornemme personer har gjort hvad der stod i deres magt for at hjelpe mig til en passende bolig.

Disse mennesker *er* venligheden selv, og hvorledes jeg end opfører mig, vedblir de standhaftig at anse mig for et slags talent, og at trøste og beskytte et saadant, begjærer jo al verden!

Det er jo svært snildt av dem, men deres omhu falder mig litt besværlig. Her i mine egne rum er jeg fri som fuglen i luften og har alt hvad jeg trenger. Jeg er ensom, men jeg skal jo være flittig, og som gamle Quixote sa, og som jeg ofte har sagt efter ham: „Hvis himmelen har git dig om ikke andet end en bit brød og en drik vand, saa glæd dig over at du ikke har andre end himmelen at takke derfor.“

En mand som ikke i økonomisk henseende staar paa egne ben, ophører snart i det hele at være en mand. Stakkars Coleridge er som et skibsskrog, hvis master, seil og ror er raatnet væk. — —

Jeg hadde først saa smaat tænkt at logere mig ind hos oratoren, og foreslog ham noget i den retning, men nu glæder jeg mig over at det ikke blev til noget. „*Han*“s tilstedeværelse synes at forstyrre hele husordningen og oratorens sind ogsaa. Hans „kjære Isabella“ er fuldt optat med barnets stel og lar huset seile sin egen sjø, og Irvings tanker og tale har en uimotstaaelig tilbøielighet til at vende tilbake til dette emne, la det begynde hvorsomhelst ellers.

Besøk ham til hvilkensomhelst tid, og De vil finde ham med barnet i armene, snak til ham om hvadsomhelst, og han vil lede Deres opmerksomhet hen paa formen av dets næse eller til den maate hvorpaa det slaar øinene op naar det vaakner, hvordan det sover, spiser eller fordøier.

Han pusler med det, ømt og varsomt som en hunbjørn sin unge, og to ganger i minuttet spør han (hvis De da er en, han *tør* spørge) om det ikke *er* et vakkert barn. Ja undertiden gjør en forfærdelig brummen tjeneste som vuggesang!

Men det bedste av det hele er, at han tror dette er at praktisere ædelmodighet og selvfornegtelse! Jeg raadet ham til at sende bud efter mrs. Horsenails baby, der er større og tyngre end hans eget, og stelle *det* — men han avslog at være *saa* ædelmodig!

Snilde Irving, jeg sætter pris paa hans venskap og paa hans konversation om hvilketsomhelst andet emne end „ham“, hvilket jeg forlængst har frabedt mig, men med hensyn til at bo hos ham, glæder jeg mig over at omstændighetene hindret det.

Siden jeg slog mig ned her, har jeg i tre dage ikke

bestilt andet end at grunde over min stilling i høitidelig ensomhet.

At jeg er en av Adams mest beklagelsesværdige sønner er forlængst gaat op for mig, men hvordan jeg skal hjelpe paa denne situation er spørsmålet.

■ Sandt nok, jeg er syk og vil altid vedbli at være syk og isolert fra verden. Men om saa var! Livet, mr. Carlyle, med alle disse selvsamme vanskeligheter er netop det problem du er sat til at løse, det kaos hvorav du skal skape orden, lykke og skjønnhet. Du har nu tiden til din raadighet, hjelp dig selv eller gaa ad helvede til, og knus derved nogen hjerter som er dig kjærere end dit eget liv!

Slik er situationen. Jeg samler al min styrke for at hamle op med den. Jeg har faat ordnet alle mine hjelpemidler, og imorgen bærer det løs. — —

Og nu, min bedste og kjæreste Jane, er De træt av mig og mine planer?

Nei, De er ikke, for vi er venner, venner for alltid, ett i hengivenhet, ett i interesser.

Aa — om jeg var Dem nær og kunde se Dem hver dag og time! Tusen tanker om Dem passerer min sjæl og dør uuttalt, ti naar jeg skriver, vil intet av det jeg mest ønsker at si Dem, komme paa papiret. Kan De tyde mig? Har De ogsaa et hjerte der føler som mit? Tror De at jeg med alle mine indvendige og utvendige mangler dog stræber efter at være en ærlig mand og elsker Dem som mit eget liv?

I saa fald, vær mig da fremdeles god, og vi skal ikke skilles hverken i denne verden eller den næste.

Jeg daare — hvad faar mig til at bruke ordet „skilles“. Igaarftes, da jeg ordnet min skrivepults indhold, fandt jeg et litet hjerte klippet av papir, sandsynligvis et bokmerke, og paa dette ordet „hjemløs“ med Deres haandskrift! Har det lille stykke papir været

Deres, og i himmelens navn, hvordan er det kommet i min pult?

Jeg hadde lyst til at graate, men gjorde det ikke, la det bare tilside i mit inderste gjemme ved siden av andre klenodier, og sa til mig selv at jeg var en meget svak ung mand. Stakkars lille hjerte — le ikke av det og av mig, jeg forsikrer Dem det var meget patetisk!

Og noen uker senere skriver han igjen fra London:

— — — „Den alvorlige stemning Deres sidste brev aander, er den som interesserer mig mest. Aa, spot og le ikke, hvor yndefuldt De end gjør det — hvis De *kan* la være!

Hvis det ikke var for Deres egen skyld, tror jeg næsten jeg helst altid saa Dem bedrøvet. Det er den alvorlige, hengivne, varmhjertede Jane jeg elsker, den heftige, sarkastiske, skarpe og spottende Jane kan jeg i bedste fald *beundre*. Er det ikke skade at De har slike anlæg i *den* retning!

En av mine fremtidsplaner danner grundvolden for alle de andre. Det er den faste beslutning at jeg vil forsøke at danne min egen husholdning. Jeg har levet for længe et teltliv som en vandrende beduin, og med mit arbeides frugter forbrukt samme dag de blev høstet.

Dette forhold maa jeg faa forandret. Jeg maa se at slaa mig ned i nærheten av Edinburgh eller London. Jeg maa fordele min tid mellem legemlig og aandelig arbeide. Hvis dette kunde ordnes, vilde jeg anse saken vundet. Ja, hvis jeg eiet jord selv, kunde jeg være fristet til at bli — farmer!

Ja le De! Men sandt er det!

Jeg tænker mig hvordan jeg tidlig i graalysningen vilde bestige min hest og komme som et uveir over

mine dovne tjenere, faa fart i alt og alle, grave og pløie, saa og plante til landet om mig blev som en have!

I mellemstunder vilde jeg da dyrke litteraturen, og saaledes *nødt* til at leve efter naturens love vilde jeg i løpet av et aars tid bli den sundeste mand i tre sogne, og hvis jeg *da* ikke fik utrettet noget bemerkelsesværdig, er det min egen skyld eller naturens egen.

Dette er utopier, siger De, ikke en alvorlig mands fornuftige tale.

Men jeg *maa* forsøke noget i den retning. De foreslaar at jeg skal faa Irving til at hjelpe mig til en eller anden sinekurepost!

Gud velsigne Dem, kjære! Jeg kunde ikke overta nogen sinekure — om saa mine samtlige venner frivillig skulde tilby mig en saadan! (bortset fra at ikke én av dem har skygge av evne eller ønske i den retning).

Keinesweges! Det hører ikke ind under mine planer at spise lediggjængerens brød, saa længe jeg eier fnug av kræfter til at skaffe mig flidens.

Og saa foreslaar De Irving til og med!

Snilde Irving, han mener det godt, men han *maa* ha uttrykt sig som en gaas. Han har altsaa skrevet til Dem at han vilde hjelpe mig til det yderste?

Kan han greie sig selv, er det bra. Hvis han kommer helskindet fra sine affærer (noget jeg holder for meget tvilsomt), vil det glæde mig, men jeg skal klare mine egne saker selv. —

Der gives overhodet ingen mulighet for at hjælpes!! Den voksne mand som ikke kan hjelpe sig selv, burde gjøre op sit regnskap, og vende sig mot mildere egne saa snart leilighet gaves. For hengivenhet bør en være selv sin hund taknemmelig, men med hensyn til *hjælp*, økonomisk eller anden, la ham betænke sig før han tar imot den fra nogensomhelst, og la ham bent ut avslaa den fra enhver der ikke staar ham *saa* nær at ingen

forandring *kan* skille dem! — — — — —
 — — — — — Oratoren er for øieblikket bortreist, ellers vilde jeg straks ha utspurt ham i anledning Deres komme.

Det er ikke utflugter hvad han har sagt Dem om sit hus. Som de fleste Londonerhuser er det trækfuldt og ubekvemt. De vil komme til at savne den komfort som De er vant til hjemmefra.

Hvad mrs. Irving angaar, er hun ikke noget daarlig menneske, venlighet og hengivenhet er hendes mest fremtrædende egenskaper. Hvilket opstyr der skal bli naar De kommer!

Hun har for vinteren en søster hos sig, endnu mindre pen og endnu mere affektert, og næsten likesaa venlig. Ingen av dem vil De bli intim med, og De vil bli nødt til at interessere Dem litt for „ham“.

I det store og hele er jeg bange for at det er egenkjærlig av mig at ønske Deres komme. Som by be-
 tragtet er London beset paa en ukes tid, og jeg vet neppe mere end én eller to av Irvings bekjendte som De kunde høste nogen glæde eller fornøielse av at være sammen med. Der findes ingen virkelig intelligens i hans bekjendtskapskreds — neppe i London overhodet.

Jeg for min part maa tilstaa, at jeg ikke har truffet nogen der hadde likhet med „en stor mand“ — en mand opøvet i sublimе tanker og følelser, istand til at dele saadanne og kaste nyt lys over dem.

Og dog har jo dette monstrum av en by meget ved sig som vilde more Dem og vække nye forestillinger. Og med alle sine mangler er den dog London, den by alle og enhver glæder sig over at se eller ha set.

Oratorens hus er nu i den stand det vedblivende vil være i, og hvad nu Deres fætter angaar, saa er han neppe at gjøre regning paa. Jeg synes at De enten

skulde bestemme Dem til at komme *straks* eller ogsaa helt opgi tingen.

Kanske „synes“ jeg De skulde komme fordi jeg *ønsker* det saa! Ta min fristelse i betragtning naar De avgjør saken.“ — — — — —

Overfor disse breves indhold *maatte* Jane Welsh reagere. Det gjør hun da ogsaa tilgavn:

— — — — „Hver dag har jeg opsat at skrive for at kunne faa anledning til at meddele Dem at Deres sending til os fra Paris var ankommet. Men da jeg allerede længes efter nyt brev fra Dem, og da De i mellemtiden muligens føler Dem ængstelig med hensyn til *mig*, vil jeg ikke opsætte et minut længer med at skrive.

Hvad kan være tilstøtt denne dyrebare pakke! Jeg begyndte at frygte for at den er gaat tilbunds eller paa anden maate fortapt. — Dog den kan jo endnu dukke op, kanske „kjærlighetens dronning vil vogte dens vei, ynkes over mig, og føre den trygt i havn ved mit bryst!“

Har De nogensinde læst Edvard Irvings sonnet: „To a lock of my lady's hair, which reached me thro' hairbreath's escapes“ ?

Det er ganske i Petrarchas stil, og — underlig nok — der staar fra begyndelsen til enden ikke et ord om Isabella i den! ¹⁾

Saa De vil enten ha mig til at opgi Londonerturen eller komme *straks*!

Og hvorfor skulde jeg opgi den? Den vilde jo ikke

¹⁾ Irvings sonnet til Jane Welsh begynder saaledes:

„Thou raven lock, on which mine eyes do rest.

Unwearid, thou dear emblem of my Jane.

Whose hand did crop thee from her head, fittest
of her affection ever to remain — — — —“

skade nogen, og live op i mit livs ensformighet. Hvorledes: Fordi jeg sandsynligvis er reist naar det passer Dem at komme, i hvilket tilfælde De bør bli hvor De er!“ —

Eh bien! Jeg kan virkelig ikke reise sydover denne uke. og overhodet, kjære, ikke før i første uke av februar.

Og det av to grunde. For det første fordi jeg ikke sværmer for at reise midtvinters, og for det andet fordi jeg ikke før den tid blir kvit min elev Cathrine Dugald. Forøvrig er det ikke min agt at oppgi planen. Skjønt De har gjort hvad De kunde for at berøve den al poesi, er den endnu tilstrækkelig tillokkende for mig.

Der findes ikke, siger De, nogen virkelig intelligent person blandt oratorens bekjendte! Hvad i al verden er da overgaat dem? Hvor er de henne alle de betydelige personligheter, jordens salt, som baade De og han har fortalt mig om!

Hin Johanna Baillie som med samme lethet lager puddinger og skriver skuespil, udmerket som aand og udmerket som sykepleierske!

Og mrs. Montagu der forbinder en romersk matrones majestætiske dyder med hele den sagtmodige ynde der kjendetegner det 19de aarhundredes kristne dame, som kunde ha været Grachernes mor og er al fuldkommenhets mor, kort sagt, den selvsamme mrs. Montagu der lærte Irving „at hvile“!

Og Deres „rosenfingrede morgen“, den indiske prinsesse, hvor er det da blit av hende?

Og mrs. Strachy, den eneste jeg nogensinde har hørt Dem rose uten spor av sarkasme i tonen!

Og Barry Cornwall og den „ærlige“ Wilkie og Coleridge, den første blandt talere, og Deres „kjære Allan Cunningham“ som taler annandalsk til fuldkommenhet! —

Kort sagt, alle disse mennesker der skulde lære mig veien til fuldkommenhet, og hjelpe mig til den

sindets harmoni som jeg endnu savnet! Lever de fremdeles, og i saa fald, hvor tør De da tale ringeagtende om dem?

Misfornøiede dødelige! Hvis De, som jeg, hadde levet alle Deres dage i en liten provinsby, vilde De bedre vite at værdsætte saa godt selskap.

Aa nei da — der er ingensomhelst fare for at jeg skulde bli skuffet i den henseende, og endnu mindre er det den tarvelige frygt at jeg ikke skulde faa det komfortabelt nok som betar mig lysten paa dette Londonbesøk. Det er meget mere manglende tillid til oratorens og hans kones venlige sindelag mot mig.

Jeg er ikke længer fornærmet paa hans velærværdighet, men jeg kan allikevel ikke glemme at han har git mig grund til at føle mig fornærmet, og de gjorte erfaringer faar mig til at nøle med at gjøre min velværd avhængig av ham. Desuten har jeg en følelse av at denne indbydelse nu ikke saa meget kommer fra ønsket om at se mig som av forpligtelse overfor et gammelt løfte.

Hvad nu hans kone angaar, saa maa hun være en ganske anden kvinde end jeg har holdt hende for, hvis hun kan tilgi mig det gode jeg har gjort hende, ved at skaffe hende tilbake en troløs kjæreste. Jeg antar nemlig at det er av de gode gjerninger for hvilke den ene kvinde ikke har saa let for at være en anden taknemmelig.

Men i himmelens navn, hvilken rolle spiller det vel for Dem eller mig om Isabella Martin elsker eller hader mig, eller om Isabellas mand har til hensigt at staa mig bi til det yderste eller la mig greie mig selv som jeg bedst kan!

Jeg har, gudskelov, „a heart for every fate“¹⁾, av

¹⁾ Efter Byrons „To Thomas Moore“.

„Here is a sigh to those, who love me.
And a smile to those who hate.
And whatever sky's above me
Here's a heart for every fate.“

den maate hvorpaa oratoren fornyer sin indbydelse, skal jeg nok se om han virkelig ønsker mit komme eller ei. Snak ikke mere til ham om saken, og tilbakekald alt hvad De i Deres hjertens uklokskap kan ha sagt.

Under enhver omstændighet tænker jeg nok jeg skal overleve ogsaa næste sæson. Det er sandt, jeg har rigtignok ingen omgang her, i det mindste ingen der fortjener det navn, men jeg har længe lært at undvære den, og min situation er for øieblikket langt fra ilde. Jeg er i mit eget „sweet home“, mit hode er saa bra som det sandsynligvis nogensinde kan bli her paa jorden, og jeg sætter alt ind paa at opfylde mine forpligtelser i enhver retning.

Min værste plage er Cathrine Dugald. At under-
 vise er ikke netop det morsomste i verden, det er bent ut det kjedeligste, ialfald med en slik dompap til elev.

Kan De tænke Dem et mere bakvendt arrangement? Hvad har oprigtig talt vi med Cathrine eller Dugald eller nogen av den familie at gjøre! For seks maaneder siden visste vi ikke at de var til! Gud give det var forblit en evigvarende hemmelighet! De er hverken særlig forlatte eller særlig hæderlige, saa at vi av den grund skulde interessere os for dem.

Og dog sitter jeg dag ut, dag ind og spenderer tid og humør paa denne dompap av en smaapike!

Dog én god ting som jeg glæder mig hjertelig over, er at jeg ikke længer, mot min forventning, blir plaget av kreaturet Dugald, naar jeg da undtar at han av og til sender mig bøker som jeg ikke læser, og breve som jeg aldrig besvarer.

Jeg antar at min optræden overfor ham nu sidst i Edinburgh ikke var særlig opmuntrende, og dog tror jeg neppe at al den foragt jeg kunde lægge i mit væsen, vilde kunne ha berøvet ham selvtilliden, hvis min mor hadde invitert ham. Men heldigvis for mig er denne

familie G. allerede ex-favoriter. Den elskværdige Dugald er nemlig blit noget tykfalden paa sin reise nordover, *det* tror jeg er hans egentlige forbrydelse, i det mindste er hans embonpoint den eneste forandring jeg kan se paa ham.

Hvilket taapelig, altfor langt brev, og bare om mig selv! Ikke et ord om Dem og Deres farmerplan, som jeg dog hadde bestemt mig til at behandle saa utførlig.

„Hvis De hadde jord selv, vilde De dyrke den,“ — hvad om De dyrket *min*? Den er netop nu forpagtningsledig, og jeg vet ingen jord der bedre trenger forbedring! —

Naa, maa Gud velsigne Dem i alle Deres forehavender, i hvad retning de end monne gaa. Skriv imidlertid lange breve til mig, og skynd Dem, for jeg længes likesaa meget efter at høre fra Dem som om jeg paa seks maaneder ikke hadde set Deres haandskrift.

Gud velsigne Dem, kjæreste blandt venner, og la Dem aldrig glemme mig!“ — — —

Dette brev fra Jane Welsh har krydset følgende fra Carlyle:

— — — — —
— — — — — „Irving raader mig til at forbli her i London, dels av hensyn til mit eget velfærd gjør han det, dels i den halvt egoistiske bihensigt at beholde mig i sin nærhet.

Blandt alle hans samtlige omgangsfæller er der ingen som kan tilfredsstille ham — enhver anden end han vilde ikke kunne holde dem ut. En stor del av dem er dumrianer, og nogen er narre, der findes ingen virkelig intellektuelt anlagt mand iblandt dem.

Og saa spekulerer han da og grubliserer, og vil svært gjerne at jeg skal motsi ham eller stirre paa

ham med de store øine hvormed barn betragter „den levende stortyrk og hans garde“.

Han gir mig raad, men vet ikke hvad han selv siger. Han har nerver som en bøffel, og glemmer at det har jeg ikke. Hans filosofien med hensyn til mig er like virkningsfuld som et spand vand i Ætna. Jeg tar imot hans raad med et smil — han mistviler nu endelig om nogensinde at kunne omvende mig.

Og dog er han utvilsomt det bedste menneske jeg endnu har truffet paa i London. Thomas Campbell har et meget klarere judicium og uten sammenligning mere smak og raffinement, men der er ingen levende tanke og følelseskilde i ham, hans hode er en butik, ikke et verksted, og hvad hjertet angaar, er det tørt som sand.

Jeg saa ham igaarftes for anden gang og iagttok ham nøie, men mit første indtryk har holdt sig. Han er ikke saa meget et menneske som en utgiver av et tidsskrift, og han lever som de fleste skotlændere her i London som en oprevet plante sat i vand.

Stakkars Campbell, der var gode muligheter i ham ogsaa, men livet har faret haardt med ham, og hans motstandskraft har været for svak. Hans poetiske aare svigter eller er allerede uttørret. Jeg har sympati for ham og kunde ha elsket ham, men han har glemt at elske.

Coleridge er sunket ned i en raatnende indolences dybder. Southey og Wordsworth er flygtet fra larmen av dette uhyre av en by, likesaa Thomas Moore. Hvem er saa tilbake?

Slik er Londons literære verden. Utvilsomt for øieblikket den daarligste del av dens befolkning. Blandt dens andre klasser av mennesker har jeg møtt adskillige som jeg likte, og hvis selskap fremdeles gjør mig glæde.

Montagu's træffer jeg omtrent én gang om uken.

Han er en indbildsk nar av et venlig sindelag. Hans frue har, hvad kunst angaar, den mest kultiverede smak jeg nogensinde har støtt paa. Hun er observant som en lods, og nyder omgang med talenter og literære løver, og *er* velvilligheten selv. Findes der saasandt en eksentrisk virtuos eller en forrykt filosof i London, vil De faa høre om ham i *det* hus, men en mand av sund sans har jeg sjelden truffet der.

Forøvrig kan De hos hende gjøre regning paa et ubegrænset fond av smiger anbragt paa den mest diskrete maate. Hos Irving indynder hun sig ved hjælp av røket svinehode, hos mig ved drammeglasset. Og dog — som nu verden engang er, er det gode og venlige og vistnok meget overlegne mennesker. Jeg taler med stor lethet og fornøielse med dem en times tid eller to paa en likegyldig, overfladisk maate.

Strachy's er en bedre, skjønt mindre spekulativ familie. Jeg kunde ønske damen besad litt mere filosofisk tænkning og sand kultur, da vilde jeg baade ha beundret og elsket hende, for hun er i sandhet en ædelt tænkende kvinde.

Men jeg skal da ikke dræpe Dem med snak heller. Endnu et litet stykke nyhet, og De skal slippe fri:

Igaar i skumringen banket en av Lord Bentincks tjenere paa min dør og leverte mig en liten blaa pakke og forlangte min kvittering for mottagelsen. Jeg aapnet den spændt og fandt to flyveblade og — et brev fra Goethe!

Sæt Dem ind i mine følelser! Det var som et bud fra eventyrland. Jeg hadde ondt for at tro at dette virkelig *var* den mands haand og signatur, hvis navn siden jeg var gut hadde sat min fantasi i svingninger, og hvis tanker i modnere aar var kommet til mig næsten med en aabenbarings magt.“ — — — — —
— — — — —

Der var en spøkefuld ytring i Jane Welsh's sidste brev der som et lyn slog ned i Carlyle, gav alle hans drømme og svævende planer et fast holdepunkt og mod til endnu engang at vove et slag for sin lykke og deres fælles fremtid:

— — — — — „Jeg skriver allerede idag fordi jeg har noget at utbede mig, men hvis De ikke er verdens bedste kvinde, vil det bli en daarlig affære for os begge.

De bad mig udvikle mine planer — jeg vil da forsøke at forklare Dem hvad jeg ønsker, det maa da bli Deres sak at avgjøre om det lar sig realisere.

De siger i Deres sidste brev at De „*eier jord som trænger dyrkning, hvorfor ikke overta den!*“ —

Og nu i faa ord: Vil De slaa Dem sammen med mig, vil De bli min for altid, — da gaar jeg av hele mit hjerte ind paa Deres forslag!

Si *ja* — og jeg vil straks sende min bror Allick over til denne Deres Nithsdalsfarm for* at ordne alt med forpagtningen. Jeg skal komme efter saa snart mine affærer her er ordnet, og gjøre alt istand til Deres mottagelse — og naar saa alt er rede, henter jeg Dem hjem til mine armer og mit bryst, for aldrig mere at skilles, hvad saa end maatte hænde os! —

Jeg kan tænke mig at De tar denne min plan for en meningsløs drøm, og dog er den den mest besindige jeg nogensinde har foreslaat — den bedste for mig og for Dem ogsaa, saa vidt jeg kan dømme. Hvis den kan realiseres, vil jeg utvilsomt gjenvinde min helbred og min sindsro. Jeg har tapt dem ved at fjerne mig fra naturen, og maa gjenvinde dem ved at vende tilbage til den. Bitter erfaring har lært mig dette, og jeg vilde være en taape om jeg ikke handlet derefter.

Stol paa det, Jane, denne literaturen som vi begge er saa opsatte paa at arbeide med, *vil ikke* kunne utgjøre

den udelukkende næring for nogen sand menneskelig aand. Literatur er *livets vin*, det hverken kan eller bør være dets *brød!*

Hvad er det vel som gjør kvinder til blaastrømper, mænd til tidsskriftstrældyr? De negligerer husførselen og sociale pligter, de har hverken huslige eller sociale glæder. Livet er dem ikke længer en grøn eng, men en fortørket have, de lever sammenklemt i larmende gater, mellem feberagtige ophidselser, de foragter eller overser den fælles velsignelse som forsynet har bestemt for alle sine skabninger, og prøver at erstatte den ved en destillert kvintessens brygget i maleres, poeters og sangeres retorter. Og med hvilket resultat!

Denne hete luft tørrer ut deres natur, de blir misfornøiede og foragtelige eller ulykkelige og farlige. Byron og alle sterke sjæle gaar denne sidste vei, Campbell og andre svake sjæle den første.

„Hinaus ins freie Land!“ Der er ingen sjæl i disse eders flauere artikler, ut, bli mænd før I forsøker at være skribenter!

Ogsaa du, min elskede, er ulykkelig, og jeg indser grunden. Du har en dyp, alvorlig, sterk sjæl, og intet alvorlig arbeide er nogensinde anvist den. Du foragter og latterliggjør smaaferdigheten omkring dig, de ting du ærer, kan du blot yde en brændende tilbedelse som ikke frembringer nogen praktisk virkning!

Aa, om jeg kunde faa se dig som husmor, spredende over menneskelige sjæle der elsker dig, hin klare ordenssans, dømmekraft og smak som du nu er henvist til at spendere paa billeder og mapper — velsignende levende hjerter med den entusiasme og kjærlighet du nu ødler paa det fjerne og utydelig sete.

Alt dette er i dig, Jane! Du har et hjerte, en forstand og en dømmekraft som kunde gjøre dig til et ideal av en hustru, hvor vidt end dine tanker og be-

skjæftigelser har været fjernet fra denne din og den ædleste kvindes høieste bestemmelse.

Ogsaa jeg har vandret vidt og langt! La os vende om, kjæreste, la os vende om *sammen!* La os lære *av hverandre* hvad det er at leve, la os bli borgere av denne verden, la os indordne vore sind og vore evner under naturens love og vokse i dens fredelige solskin, saa at hvilkensomhelst gren der er blit indpodet i os, maa blomstre i sin tid!

Hvad er vel geni andet end en frugt av fuld menneskelighet, refleksen av en aand i harmoni med sig selv, utøvende de almindelige pligter med mer end almindelig udmerkethet, utdragende av livets mange-farvede scener de forskjønnende principper som mere eller mindre gjennomtrænger dem alle! — —

Hvor da, spør du — er midlet til at opnaa disse resultater?

Jeg har betænkt dette, og hvis du vil paata dig at være min trofaste hjælper som jeg hele mit liv vil være din, frygter jeg ikke for at opta kampen.

Det første, laveste, men ogsaa viktigste punkt, er pengene.

Her har jeg litet at meddele som du ikke alt kjender til. Jeg føler at jeg har evner og vilje til at benytte dem, og tusener lever et komfortabelt liv paa endog mindre indtægter. I min nuværende situation er mine indtægter, om end beskedne, tilstrækkelige til at tilfredsstille rimelige fordringer — hvis jeg gjenvandt helbredden kunde de bli rikelige.

Jeg tror i det hele, kjæreste, at dette er en vanskelighet som vi er tilbøielige til at overvurdere. Det væsentligste av endog elegant komfort er ikke vanskelig at skaffe tilveie, det er bare forfængeligheten som er umættelig.

Efter min smak er renlighet og orden langt viktigere

end forgyldning og pragt, som uten dem er en avskyelighet, og med hensyn til utfoldelse av selskaper og fester tror jeg din smak stemmer overens med min. Din mors hus er virkelig *det bedste* jeg nogensinde har set, skjønt jeg paa mine vandringer har set somme hvis utgifter oversteg dets tredive ganger.

Naar alt kommer til alt, hvad har man igjen for al den forfængelighet, hvad godt følger av at være dens slaver! Hvis vi elsker hverandre, hvis vi trofast utøver vore pligter, den ene med mandig iver for at skaffe til huse, den anden med kvindelig klokskap i at forvalte, har vi ikke da gjort hvad vi kan, er vi ikke frikjendte for vor egen samvittighets dømstol? Og hvad rager det os, om denne eller hin herremand er fattigere eller rikere end os!

To-ting har jeg slaat fast, at jeg maa og skal gjenvinde min helbred, og at jeg *ikke* vil degenerere til det elendige som kalder sig forfatter i vore hovedstæder og skribler for smudsig vinding i dagens tidsskrifter. Der gives, gudskelov, andre maater at opholde livet paa. — — — — — I det hele tat begynder jeg at nære en viss foragt for den skjæbne som saa længe har forfulgt mig. Jeg vil være en mand den tiltrods. Det ligger i din haand, kjæreste, om jeg skal bli en virkelig *mand* og ikke en bitter stoiker.

Hvad siger du, Jane? Avgjør du for os begge, gi dit samtykke, og kom til mit trofaste bryst og la os leve og dø sammen! Men vær heller ikke bange for at si nei, hvis du tror det er bedst saaledes. Det vilde volde mig en pinefuld smerte ved at berøve mig det haab der i aarrækker har været mit livs trøst, men bedre at taale den og alle dens følger end være aarsak og vidne til din lykkes forlis.

Jeg tilstaar at naar jeg imellem hører dig tale om din lystige fætter og sammenligner dennes straalende

utrustning med mit eget enkle ydre, ringe utsigter og beskedne, men for mig dyrebare slegtninger som jeg maatte være en hund, om jeg nogensinde ophørte at elske og ære for deres kjærlighets og deres karakters værd — naar jeg betænker alt dette, vilde jeg kunne raade dig til ganske at forkaste mig og forene dig med en hvis sociale position og omgangskreds var mere lik din egen.

Og dog — jeg tør med stolthet si at der *bor* en aand inden i mig som er denne noble pike værdig, som skal bli hende værdig. Jeg vil trykke hende til mit hjerte og være trofast mot hende, jeg vil undervise hende, lede hende, gjøre hende lykkelig! Sammen vil vi dele livets glæder og sorger, jeg vil bære hende paa min arm gennem alle dets omskiftelser, og skjæbnen selv skal ikke kunne skille os!

Tal da, min engel! Hvad svarer du? Vil du bli min — min?

Eller har jeg været en nar som har kunnet haabe det? Betænk nøie vore forhold, mig selv, dig og avgjør saa!

Men du elsker mig, ikke sandt? Tør du stole paa mig, tør du anbetro din skjæbne til mig som jeg min til dig.

Si ja, og jeg skal opsøke dig i februar og raadføre mig med hensyn til vore forhaabninger, planer og fremtidige liv — fra den tid av uadskillelige!

Si nei og — — men du vil ikke si nei, hvis du kan la være, for jeg vet at du elsker mig, negt det, om du vil — og din aand længes efter at blandes med min, som min med din, for at vi kan bli *ett* for Guds og menneskers aasyn nu og altid.

Maa Gud velsigne dig og lede dig, kjæreste, avgjør som du vil, jeg forblir dog altid din.“ — — — —

Janes svar paa dette betydningsfulde brev er datert Haddington 13de januar 1825.

— — — — — „Jeg drømte ikke om at min lille spøkefulde ytring skulde kunne danne grundlaget for et saa eiendommelig og alvorlig forslag. Hadde du forutset den uro og forlegenhet dit brev satte mig i, føler jeg mig forvisset om at du hadde vist den selvbeherskelse ikke at sende det.

Men det er forsent at tale om det som *alt er gjort*: „Cosa fatta ha capo“. Hvad der nu skal gjøres, er det som maa betænkes.

Undertiden har du spurt om jeg nogensinde virkelig tænkte!

For en gangs skyld i mit liv har jeg tænkt mig svimmel uten at kunne komme til noget positivt resultat. Dog — min mening om saken har du tvunget mig til at klargjøre mig, og resultatet vil jeg gi dig aapent og tydelig som begges lykke kræver det.

Hundrede ganger har jeg sagt dig at jeg holder av dig, og jeg vilde være den mest utaknemmelige blandt dødelige, om jeg ikke gjorde det. Men jeg er ikke *forelsket* i dig, det vil si, min kjærlighet til dig er ikke nogen lidenskap der skygger for min dømmekraft og faar mig til at glemme hensynet til mig selv og andre. Det er en enkel, ærlig, alvorlig hengivenhet, sammensat av beundring og sympati og kanskje i og for sig et godt grundlag for huslig lykke. Kort sagt, det er den slags kjærlighet som har indflydelse paa ens liv, ikke er selve dets skjæbne.

Slike kjølige følelser laaner ikke din plan noget falsk rosenskjær. Jeg ser den som den er med alt som kan tale for og imot.

Jeg indser at under de forhaandenværende omstændigheter vilde mit samtykke sikre mig den eneste ven og beskytter jeg har i verden, og muligens ogsaa sprede

litt solskin over hans liv som hittil har artet sig noksaa glædeløst. Men paa den anden side vilde det indvikle dig og mig i utallige vanskeligheter og bekymringer, og utsætte *mig* for gjenvordigheter som jeg mangler styrke til at foragte, og som vilde forbitre begges fred.

Jeg bryr mig ikke om større velstand end hvad der er nødvendig til mine fornødenheter, de naturlige og de som vanen har gjort likesaa nødvendige som de andre. Men jeg vil heller ikke gifte mig paa mindre, fordi i saa fald ethvert savn jeg maatte underkaste mig, vilde minde om hvad jeg hadde forlatt, og følelsen av noget *offer* burde ikke finde plads i en frivillig forening.

Jeg bryr mig ikke om pragt, dens glitter passer for barn og taaper, men jeg anser det som en pligt enhver skylder samfundet, ikke at opgi den plads skjæbnen har bestemt for en. Efter den overbevisning kunde jeg ikke bære mine bekjendtes kritik, hvis jeg mot min dømmekrafts bedre vidende indgik et giftermaal under min stand.

Og nu et spørsmaal til dig.

Har du noget *sikkert* levebrød at underholde mig med som jeg er vant til at leve? — Nogen fast stilling i det samfundslag hvori jeg er født og opvokset?

Nei — du har ikke. Du har planer til at opnaa begge dele, evner til det og meget mere, men endnu har du ikke opnaadd det.

Bruk da de ædle gaver Gud har git dig. Du har stolthet (skjønt din sidste fremgangsmaate ikke er noget godt bevis paa den), find da ut hvordan du skal skaffe dig en beskeden, men fast indtægt, og hit ut en bedre plan end denne om at overta dyrkningen av den goldeste farm i hele Dumfrieshire.

Hvilken idé! Du og jeg holdende hus paa Craigen-puttock! Jeg kunde like saa gjerne tænke paa at bygge mig et rede paa Bass Rock!

Intet uten dit ubekjendtskap til stedet kan undskylde at du har git en saa vanvittig tanke rum! Stol paa det, du kunde ikke holde ut at leve der et aar, og jeg for min part vilde ikke kunne tilbringe en maaned der, selv med en engel!

Tænk ut noget andet da, og bruk din energi til at opnaa det og derved jevne ut forskjellen i vor samfundstilling, og saa — kan vi tale om giftermaal! Hvis alt dette var realisert, tror jeg nok at jeg skulde kunne være fornuftig nok til at slaa av paa mit romantiske ideal — *i ethvert fald vil jeg ikke egte nogen anden.*

Det er alt hvad jeg nu kan og vil love. Et bestemt løfte om paa lykke og fromme at egte en bestemt person har jeg altid anset som en latterlighet. Det er enten fuldstændig overflødig at binde sig ved noget løfte eller fuldstændig taapelig. Hvis parterne forblir hverandre trofast hengivne, er det en blot og bar form, i motsat fald en trykkende lænke der binder begge til elendigheten, og ikke kan brytes uten skam.

Saadanne er mine betragtninger over dette meget alvorlige emne. Du kan være enig med mig eller ei, men du kan ikke forandre mit syn. Mine avgjørelser, naar jeg virkelig *bestemmer* mig, er uomstøtelige som de mediske og persiske love.

Skriv straks og si mig at du er tilfreds med at overlate utfaldet til *tiden* og skjæbnen, og i mellemtiden forbli den ven og beskytter som du saa længe og saa trofast har været og — intet mere.

Det vilde være mere efter etikettens og kanskje ogsaa efter klokskapens love, om jeg hadde holdt mig til et absolut enten — eller i denne affære, saa at jeg ikke for et øieblik opmuntret en følelse som jeg *muligens* aldrig kommer til at belønne, og et haab jeg *muligens* aldrig vil opfylde, men heller kaste dit hjerte fra

mig straks, siden jeg ikke kan gi mit samtykke til en avgjørelse der for altid vilde gi mig rettighet til det.

Dette vilde jeg visselig ogsaa ha gjort, hvis du var som andre friere, eller om det fremdeles var mulig for mig at leve lykkelig uafhængig av din kjærlighet. Men som saken nu engang staar, kan hverken klokskap eller skik og bruk opnaa dette av mig. Skal der ske nogen forandring i det forhold hvori vi saa længe har staat til hverandre, maa det ske ved *dig*, ikke ved mig — jeg er ikke istand til det!

Alt dette har jeg skrevet med min mors bifald. Hvis min avgjørelse hadde været mere gunstig for dig, vilde hun *muligens ikke ha likt det*, men i ethvert fald ikke motsat sig det, og det er, efter min opfatning, mere end du kunde vente, saa litet som hun kjender dig.“

— — — — —

Carlyle svarer: — — — — —

„At besvare dit brev paa rette maate finder jeg vanskelig.

Det vilde jo være en let sak at sætte mig paa min stakkars egenkjærlighets høie hest og ytre en hel del ting som stammet fra en meget tarvelig slags stolthet. Det vilde ogsaa være en let sak at utgyde over affæren en rikelig mængde sentimentalt hykleri. Men hvad der ikke er let, er at uttrykke i al enkelhet en mands overbevisning der i det mindste av hele sit hjerte *ønsker* at handle som det anstaar sig ham.

Tilstaa mig et taalmodig øre, for jeg har ting at si som fordrer moden og alvorlig betænkning av os begge.

For det første vil jeg hjertelig takke for din oprigtighet. Dit brev bærer i sig selv et tydelig vidnesbyrd om at være en tro gjengivelse av dine følelser i det øieblik det blev skrevet, hvilket for mig er et særdeles vigtig punkt.

Jeg maa ogsaa si dig at min kjærlighet er uforandret. Jeg vet ikke av at du nogensinde har været mig saa kjær som i denne stund. Din bestemte optræden fornærmer mig heller ikke, tvert om, jeg beundrer den. Jeg maa ogsaa være bestemt, ve os, om saa ikke var! Det elendige menneske er det som halter mellem to meninger, som baade vil og ikke vil, som længes efter at faa handelen avgjort, men ikke vil betale prisen. Den som har vovet at se sin skjæbne, hvor sørgelig den end monne være, i ansigtet, og har maalt sine kræfter med dens vanskeligheter, og en gang for alle opgit hvad han ikke kunde naa, han har alt ophørt at være elendig.

Dit brev er diktert av alvor og sund sans, men det viser mig at du kun har en ufuldstændig indsigt i mine planer og nuværende forhold.

Det er en feiltagelse av dig, naar du tror at mangel paa selvfornegtelse hadde nogen væsentlig del i mit forslag. Jeg haaber at jeg til enhver tid heller selv vil lide smerte end paaføre dig nogen.

I lange tider har min samvittighets tordenrøst sagt til mig: Mand, du gaar ødelæggelse imøte, dine dage og nætter henleves i kval, dit hjerte er fyldt av bitterhet, og du gjør mindre ut av livet end den hund der sover utenfor din tærskel. Op, ulyksalige, op og ta din bestemmelse, om du kan, op i Guds navn, den Gud som har sendt dig hit med andre formaal end at vandre til og fra med helvedes ild i et ikke skyldfri bryst, at lide i forgjæves taushet og dø uten nogensinde at ha levet!

Nu — idet jeg undersøker mit kaotiske indre, finder jeg at min kjærlighet til dig er isprængt hver del av det, forbundet med alt hvad der er hellig i mine følelser, eller mest bydende av mine pligter. Det er nødvendig for mig at faa slaat fast hvordan denne sak

staar, at utforske mine egne ønsker og vite hvad du vil gjøre og hvad du ikke vil gjøre.

Nu — du har avslaaet mit forslag — som jeg tror — klogeligen. Med dit syn paa saken skulde vi begge være blit dobbelt ulykkelige, om du hadde handlet anderledes. Din kjærlighet til mig er fuldstændig behersket av din forstand og underordnet andre pligt- og bekvemmelighetshensyn, din lykke ikke paa nogen maate uoprettelig forbundet med min.

Tro mig — jeg er hverken vred eller saaret — jeg ønsket bare besked. Det har bare været i enkelte entusiastiske øieblikke at jeg nogensinde haabet et andet resultat. Min plan hadde ikke været nogen klok plan, hvis den ikke hadde regnet med muligheten av dit avslag.

De principper du følger, er den almindelige og anerkjendte klokskaps, men min stilling er eiendommelig, og hvis jeg ikke lot mig lede av andre grundsætninger end de almindelig anerkjendte, vilde jeg anse min ruin for viss.

Dit synspunkt er væsentlig forskjellig fra mit. Du har en ret til at vente dig glæder og nydelser, det høieste jeg venter mig, er fred. Du er bunden til at ta hensyn til andres mening og vente deres approbation, mens jeg kan ta forholdsvis litet hensyn til deres kritik og overse deres foragt.

Jeg er fuldstændig enig i hvad du siger om offer der føles som saadanne, men allikevel — behøver jeg minde dit ædelmodige hjerte om at den kjærlighet som ikke vil „ofre“, slet ikke er nogen saadan. Grundet paa beundring er den en kjærlighet der passer for et billede, en statue eller et digt, men ikke en levende sjæl.

Ak, kjæreste, uten tunge ofre fra *begge* sider er muligheten for vor forbindelse en tom drøm. Det staar til os begge at avgjøre i hvilken utstrækning den er

offer værd. For mig, tilstaar jeg, er en forening med en aand som din værd ethvert offer, uten netop av de principper der sætter mig istand til at fortjene og nyde den.

Hvorfor da ikke gjøre en kraftanstrengelse, opnaa rang og rigdom! —

Min bedste ven, er du viss paa at du nogensinde har dannet dig noget sandt billede av mig og mine forhold?

Jeg kan ikke længer leve det liv jeg hittil har ført, min taalmodighet med det er forbi, det vilde være bedre at dø end at fortsætte det længer. Før det er forandret, kan jeg ikke gjøre nogen regelmæssig og nyttig bruk av mine evner.

Med beklagelse har jeg merket at din velvillige fantasi ser disse mine mulige kapaciteter i et rosenskjær. Jeg er ikke uten en viss bevissthet om de evner som bor i mig, men jeg skulde ta *høilig* feil av deres natur, hvis jeg gjorde regning paa at de nogensinde vilde forskaffe mig rigdom eller forfremmelse eller endog en sikker literær berømmelse. Indtil nu er de bedste av dem umodne, og hvis de nogensinde skulde komme til fuld utfoldelse, maa de stile mot andre og høiere maal.

Hvorledes! Skulde jeg da ville opfordre en ædel aand til at dele ubekjendthet og fattigdom med mig? — Ingenlunde — i løpet av faa maaneder vilde jeg ved literært arbeide kunne holde fattigdom i tryk avstand, ja selv elementerne til virkelig komfort vilde staa til min raadighet.

Hvad jeg mente med mit forslag var at opfordre en ædelmodig sjæl, en hvis lykke for en stor del berodde paa at se mig lykkelig, og hvis temperament og livssyn var beslegtet med mit eget, be hende om at forene sine resourcer med mine, ikke bare hendes stand og rigdom, for det utgjorde en uvæsentlig del, men hendes dømmekraft, hendes taalmodighet, klokskap, hengivenhet

med min, og saa late os prøve om vi ikke ved at se bort fra det uvæsentlige og med trofaste og uadskillelige hjerter tragte efter det væsentlige kunde beseire de elendige hindringer der omslutter os, og hæve os til en rolig værdighet, levende som det tilkom os for Guds og hæderlige mænds ansigt, lykkeligere end millioner av vore brødre, og enhver av os med usigelig taknemmelighet erkjende at han skyldte den anden part alt, alt!

Du er en saadan ædel aand, men dine livsmaal og følelser ikke — kanske er det bedst for dig at de ikke er det. — —

Ak, kjæreste, du er mig dyrebar som livets lys, at se dig god og lykkelig er mit hjertes inderste krav. Det er bare naar jeg øiner motsætningen mellem min uformuenhet og dine ønsker, at jeg mistviler om nogensinde at bli din.“ — — — — —

Han forsikrer hende saa om at han vedblivende holder fast paa den plan at skaffe sig jord at dyrke, og hvorfor saa ikke hendes? Han frygter ikke ensomheten paa Craigenputtock. Efter i saa mange aar at ha været plaget av de store byers larm og røk, vil ethvert sted med grønt græs og blaa himmel forekomme ham som et paradys.

Jane Welsh forsvarer sit avslag og begrunder det nøiere i et brev av 29de januar 1825:

— — — — „Vel, kjæreste — du har kritisert *mit* brev, det er nu *min* tur til at kritisere *dit*.

For det første beklager du at jeg har en uklar forståelse av din situation og dine livsmaal. — Jeg tror at jeg med større grund kan beklage at du har en uklar og ufuldstændig opfatning av min mening.

Dette er sandsynligvis ikke din feil. Jeg skrev dig til efter en søvnløs nat med et lidende hode og et

lidende og ængstelig hjerte, saa det er ikke rimelig at jeg i den tilstand har formaaet at uttrykke mig saa tydelig som jeg ønsket.

Det var f. eks. virkelig ikke min hensigt at bebreide dig mangel paa selvfornegtelse, tvært om vilde jeg gi uttryk for min tillid til din ædelmodighed og din villighet til altid at foretrække min lykke for din egen.

Det næste punkt er din forsikring om at du hverken er saaret eller vred.

Gudskelov!

Men indeholder ikke dette at der dog var nogen aarsak til at bli vred eller saaret, at jeg hadde sagt eller gjort ting som kunde ha saaret en der var mindre ædelmodig end du selv?

Jeg tror det. Men skjønt der er rum for skuffelse, er der sikkert intet for ydmygelse eller fornærmelse. Jeg har avslaat mit øieblikkelige samtykke, fordi begges lykke syntes mig at fordre dette avslag, men forøvrig har jeg ikke ringeagtet dine ønsker, tvært om, jeg har uttalt min villighet til at gaa ind paa dem, koste hvad det koste vil, uten netop det som jeg anser av væsentlig betydning for vor lykke.

Og saa langt fra at undervurdere dig, har jeg, ved at erklære at jeg ikke vil egte nogen anden, vist dig ikke bare at jeg sætter dig høiere end alle mænd jeg hittil har møtt, men ogsaa at jeg er overbevist om at jeg vil sætte dig over alle mænd jeg vil komme til at træffe! Hvad er der da som kunde saare dig eller gjøre dig vred?

Du siger at de principper jeg følger, er den almindelige og anerkjendte klokskaps, og du *siger* ikke at dette er uklokt av mig!

De grundsætninger jeg følger, er min dømmekrafts overbevisning, og i det tilfælde vilde det være uklokt av mig *ikke* at følge dem, hvad enten de er *rigtige* eller *ei*.

Og dog er jeg bange for at jeg er fornuftig, fordi jeg ikke føler nogen sterk fristelse til det motsatte. Jeg føler at mit hjerte er istand til at nære en kjærlighet der ikke kjendte begrepet offer, en kjærlighet der vilde trodse ethvert av de hensyn til den offentlige mening hvormed opdragelse og svakhet har omgjærdet vort kjøen, bryte ned alle de hindringer som hensynet til pligt og taknemmelighet hadde kastet i dens vei, og rive hele mit væsen voldsomt med sig.

Men den fuldkomne dødelige der kunde inspirere mig til en saa ekstravagant kjærlighet, eksisterer overhodet ikke uten i min fantasi romantiske forestillinger.

Kanske er det bedst for mig saaledes. En saa voldsom lidenskap kunde kanskje efterlate sig ødelæggelse og ruin.

Imidlertid vilde jeg være gal om jeg handlet som under indflydelse av en slik lidenskap, naar mine følelser befinner sig i en tilstand av fuldkommen ro. Jeg har allerede sagt dig at min kjærlighet til dig er en dyp og rolig følelse, mere lik den stille, brede elv der forfrisker og forskjønner under sit løp, end den strøm der river ned og lægger øde. Og dog er den i sit væsen ganske forskjellig fra den følelse en nærer for en statue eller et billede.

Hvorfor da ikke opnaa rang og rigdom? spør du, ikke jeg.

Rang og rigdom har visselig relativ betydning. Hvad der i en ung dames leksikon kun betyr det nødvendige og respektable, kan for en filosof staa som rang og rigdom. Men det var i ethvert fald ikke hvad jeg forstaar ved rang og rigdom jeg ønsket du skulde erhverve dig. Jeg ønsket bare du skulde skaffe dig nogen sikre indtægter og utøve en gentlemans profession. Forøvrig er det mig ganske likegyldig om du tjener hundreder eller tusener om aaret, om du er hertug

eller uten titler. For mig staar det som om mine fordringer i denne henseende var langt fra urimelige, selv fra dit standpunkt set.

Heller ikke var det udelukkende med henblik paa en mulig forbedring av din ydre stilling at jeg stillet en saadan betingelse for vor forening, men ogsaa i det haab at mine følelser for dig med tiden vilde stige.

Naar jeg i mit forrige brev tilbakeholdt denne grund, gjorde jeg mig skyldig i en ubetimelig og falsk hensynsfuldhet. Jeg tænkte mig nemlig, at den mest avgjorte indvending mot din ydre stilling vilde saare dig mindre end den svakeste indvending mot din person, og av den grund lot jeg mit avslag helt begrundes paa den første, mens den i virkeligheten var grundet paa begge! Men jeg skjønner nu at jeg maa være ærlig for hvilken-somhelst pris.

Altsaa, naar jeg har bedt dig vente til din ydre situation bedres, er det ogsaa i det haab at mine følelser i mellemtiden vil stige i styrke og varme. Jeg er ikke saa sikker paa at de nu er av den art man skylder sin mand. De passer for en bror, en beskytter, men det staar for mig som om ens mand skulde være en endnu kjærere.

Dette har, uafhængig av alle kloke betragtninger, avholdt mig fra straks at gaa ind paa dit forslag.

Naar jeg imidlertid paa den anden side betænker hvorledes mine følelser har forandret sig i den tid jeg har kjendt dig, tviler jeg ikke paa at de med tiden vil bli fuldkommen tilfredsstillende. En elsker jo, siger Madame de Staël, i forhold til de ideer og følelser som bor i en, og jo mere min horisont utvides, og mit hjerte forædles, jo bedre vil jeg bli istand til at fatte den godhet og storhet som bor i dig, og mine følelser derved vokse i styrke. For ikke mange maaneder siden vilde jeg ha anset det for umulig nogensinde at gifte

mig med dig, mens jeg for øieblikket holder det for min sandsynlige skjæbne, og om et aar eller to vil jeg kanske anse det som det ene rette.

Aber die Zeit ist noch nicht da!

Det var en sætning i dit brev som jeg maa ha omtalt før jeg kan slutte. Jeg mener den hvor du taler om *adskillelse* og om at *gaa videre, hver vor vei!*

Jeg har grundet over dette i forskjellige sindsstemninger, og er kommet til det resultat at det maa opfattes i figurlig betydning, for jeg kan ikke faa mig selv til at tro at du nogensinde for alvor har kunnet tænke paa at skilles fra mig, at forkaste et hjerte som har lært at læne sig til dit, saa det ikke længer kan klare sig alene.

Nei, du kunde aldrig vise en saadan mangel paa ædelmodighet. Hvordan skulde jeg kunne skilles fra den eneste levende sjæl som forstod mig? Heller end det vilde jeg gifte mig med dig imorgen.

„Din nuværende situation er elendig, den maa forandres“ — men er det da med hensyn til mig forandringen maa ske? Er det *jeg* som har gjort den elendig?

Nei. Du var likesaa ulykkelig før vi møttes, altsaa maa grunden til din ulykke ligge i andre forhold som jeg ingen del har i. Det er en ændring i *de* forhold som din pligt og lykke kræver av dig, ikke en forandring i forholdet til mig.

Og nu med hensyn til Craigenputtock, saa er visse- lig ikke himmelens lys negtet det, men med hensyn til det grønne græs — — — — —!

Foruten et par enger findes intet uten torvmyrer og lyngheder.

„Beskjære og grave“ vilde du!

For det første er der intet at beskjære, og med hensyn til gravning sætter jeg for megen pris paa dit

liv til at ønske dig engagert i et saa farlig foretagende. Hvis du vilde prøve paa noget slikt, er der al mulig utsigt til at baade du og spaden vilde forsvinde i myren. At indlate sig paa dette vilde være at ruinere os begge.

Skriv straks, vil du ikke? Og for Guds skyld, si mig noget som kan gjøre mig mindre ulykkelig end jeg for øieblikket er. Der har hvilt paa mig en vegt som av en møllesten denne tid. Jeg vilde ha skrevet før, men jeg har været hjemsøkt av en hodepine der gjorde mig uskikket til ethvert tankearbeide.“ — — —
— — — — —

Carlyle forblev endnu en tid i London for at ordne med utgivelsen av „Schillers liv“ og forhandle med forlæggerne om flere oversættelser fra den nyere tyske litteratur.

Men livet i storbyen blev ham mere og mere utaalelig, og alle hans ønsker og planer samlet sig om det ene punkt at faa et litet hjem paa landet, hvor han i ren luft, i stilhet og fred kunde faa arbeidsro, og ved enkel levemaate og tilstrækkelig motion bragt sin fordøielse i orden.

Han skrev til sin far om planen, og den gamle praktiske mand fandt den fornuftig, og forpagtet paa sønnens vegne den lille farm Hoddam Hill, et par kilometer fra Mainhill, for en avgift av 1800 kr. aaret.

Med let hjerte forlot Carlyle London. Den eneste det gjorde ham ondt at reise fra, var Irving, der befandt sig paa et farlig skraaplan, var begyndt at profetere, og hans menighet at tale i tunger. For det elegante publikum hadde hans navn og forkyndelse tapt nyhetens interesse. Ekvipagerne trængtes ikke længer i gaterne utenfor hans kirke, deres sensationslystne eieres opmerksomhet var vakt paa andre hold.

Mismod og grublerier hadde tæret paa Irvings kjæmpe-

kræfter, hans træk var blit skarpe, hans ravnsorte haar graasprængt. Sagtmodig hørte han paa Carlyles alvorlige advarsler, men han manglet baade kraft og vilje til at ændre sin farlige kurs.

Netop i denne vanskelige tid mistet Irving sin lille søn av kikhoste, og medtat som han selv var, drog han hjem til Skotland for at komme litt til kræfter. Der traf Carlyle ham igjen i Annandale i hans fars, den gamle garvers dagligstue, omgit av andægtig slegt og ærbødige beundrere.

Han rystet dog straks disse av sig og fulgte med Carlyle, hvis hjerte smeltet ved synet av Irvings medtagne ydre. Dog kom de straks igjen op i en livlig samtale, der viste at Irvings vivacitet var usvækket. Han talte fremdeles med sin gamle iver om „evangeliets aand“ og om „menneskehjertet“, ja av og til brast han endog ut i sin gamle smittende latter.

De to venner fulgtes et par mil paa vei og skiltes saa — Irving for at ta diligenzen til London og Carlyle for at vende hjem til sin lille nyerhvervede farm. Det skar ham i hjertet, skriver han, at se Irving forlate sin fars rolige lille hjem for paa nyt at kaste sig ut i livets farlige og stormfulde hav! — —

„Hoddam Hill“ overtraf til en begyndelse Carlyles forventninger. Det laa vakkert til med vid horisont. Alt blev ordnet der efter hans ønske. Hans bror Allick greiet gaardens drift, og to yngre søstre det indvendige stel, mens husherren selv nød den mest uforstyrrede ro.

I mai skriver han derfra:

— — — — — „Mere og mere ønsker jeg mig tillykke med min flugt fra byen. Himmelen ha barmhjertighet med dem der endnu forsmægter i Londons brændende gater, indaander dens røkforpestede luft og plages av den uhyre trædemøllens grænseløse larm og uro.

Her har jeg horisonten fri, et grønt, blomstrende

teppe dækker grunden i alle retninger, uldne skyer og en azurblaa himmel hvælver sig over mig, og mine lunger fyldes av min hjemstavns rene luft.

Indvortes og moralsk er forandringen ikke mindre gunstig for mig. Dumhet og egoisme er vistnok ogsaa de alminde'igste træk hos befolkningen paa landet saavel som i byerne, men her faar man det ikke saa tæt indpaa sig. Og hvad den selskabelige omgang angaar, saa er den mand at beklage der ikke indenfor sine egne fire vægger har det der er ti ganger mere værd end alt det andet.

Du kan ikke tænke dig, min egen Jane, hvor jeg glæder mig over at din smak i dette punkt stemmer overens med min egen. Ak, om jeg hadde dig her i fred og lykke i min egen dagligstue, saa kunde for mig gladelig samtlige kritikere og tidsskrifter glemme at jeg eksisterede.

Vil den tid komme, tror du? Ja, den maa og skal — og da — — — —!“

Men fremtiden var jo fremdeles i høi grad usikker. Carlyle hverken kunde eller vilde slaa ind paa veier der førte til fast stilling eller sikker indtægt, og Janes følelser for ham var vedblivende ikke av den art at hun kunde trodse opinionen, fattigdommen og sin egen sunde dømmekraft.

Da voldte en tilfældig indgripen av en utenforstaaende en revolution i deres forhold der fuldstændig forandret dets karakter, og for stedse gjorde hendes lykke og velfærd avhængig av hans kjærlighet og hans godhet.

I en efterskrift til et brev av 19de juli 1825 skrev nemlig Jane følgende:

„Mrs. Montagu skrev igaar til mig hele to ark for

at overbevise mig om at jeg ikke kjendte mit eget hjerte! Himmel, hvor romantisk hun er!“

Men disse mrs. Montagus „to ark“ var skrevet i dypeste alvor, og de hadde gjort et ganske andet indtryk paa Jane end de overlegne og spøkefulde ord antyder.

Mrs. Montagu følte en levende interesse for Jane Welsh som Carlyles veninde, men end mere som Irvings elskede.

Denne ulyksalige hadde nemlig, anlagt som han var for meddelelse, i et svakt øieblik betrodd sig til sin veninde mrs. Montagu, der blev dypt bevæget over denne sørgelige kjærlighetshistorie. Impulsiv som hun var, skrev hun straks til miss Welsh, tilbød hende venskap og bad om hendes fortrolighet og tillid, idet hun lot hende forstaa at hun kjendte til hendes gamle kjærlighet til Irving og hendes heltedige offer.

Jane svarte i et brev, hvis fine og værdige tone henrykte mrs. Montagu og vakte hendes dypeste interesse. Og da hun nu var av dem der følte sig kaldet til at ordne for andre, besluttet hun sig til at gjøre hvad der stod i hendes magt, for at denne Janes ufrugtbare og haabløse kjærlighet kunde dø en naturlig død og derved gi plads for nye og friskere følelser.

Men Irving selv da —! vel, han var hendes gode ven, men han var jo nu engang bunden i et egteskap hvor han tilsyneladende befandt sig meget vel, og i ethvert fald fortjente han sikkerlig ikke at en saa eiendommelig begavet og henrivende ung pike skulde forsmægte under savnet av ham og hans kjærlighet.

Og nu fatter mrs. Montagu en romantisk og dristig plan. Hun vil i sine breve listelig nedsætte Irving i Janes omdømme ved at skildre ham i hans nuværende prosaiske, men lykkelige familieforhold, i det haab at

saadanne smaa piller indgit med passende mellemrum med tiden vilde ha en avkjølende virkning.

Og hun lar ikke „beslutningens morgenrødme dø i det gustne bleke overlæg“. Hun begynder øieblikkelig paa kuren: „Ogsaa *hun* hadde engang hat grænseløst høie tanker om Irving og ventet sig store ting av hans venskap. Men skuffet var hun blit bitterlig skuffet. Han var ikke saa megen trofast hengivenhet værd, han hadde andre maal og andre interesser, øieblikket optok ham altid helt, enhver der gjorde sin lykke avhængig av hans venskap eller kjærlighet, vilde bli bitterlig skuffet!“ —

Men mrs. Montagu lot det ikke bli hermed. I sin hjertens enfold og kvindelige foretagsomhet gaar hun videre og skriver til sin gode ven Carlyle om det samme ømtaalelige, men interessante emne. Han var jo en ven av begge de angjældende parter, og vilde forstaa og billige hendes plan og hjelpe hende med dens heldige løsning.

Var han ikke enig med hende? Trodde ikke ogsaa han at forandring av opholdssted vilde være godt for Jane, og at et besøk i London hos mrs. Montagu, hvor hun daglig kunde faa anledning til at se og iagttå Irving i hans nuværende forhold, vilde være den bedste medicin? —

Dette brev mottok Carlyle og læste og læste — og begrep ingen verdens ting! — —

Hvad var det damen fablet om? Jane ulykkelig av kjærlighet til Irving! — hun som i alle disse aar ikke hadde hat andet end bitre og haanende ord om hans ven, hvem Carlyle altid hadde maattet ta i forsvar! —

Dette var jo det rene nonsens, og han ofrer ikke saken en tanke, nævner bare en passant i et brev til Jane, at mrs. Montagu levet i den merkelige indbildning at Janes hjerte var hos Irving i London! — — — —

Jane Welsh var fremforalt stolt. At mrs. Montague skulde leve i den tro at hun, Jane, vedblivende sukket for en anden kvindes mand, var en utaalelig tanke, og for straks at rive hende ut av den forestilling fortæller hun kort og godt at hun anser sig forlovet med Thomas Carlyle, men at hun foreløbig ønsker denne meddelelse bevart som en hemmelighet. — —

Mrs. Montague blev skrækslagen! Men da saken gik op for hende i alle dens konsekvenser, saa hun situationen modig i øinene. Hun visste at Jane ikke elsket Carlyle, hvis hun vilde gifte sig med ham, kunde det bare være i det haab at hun kunde gjøre livet lettere for ham og derved kanske samtidig gi sin egen tilværelse mening og indhold.

Mrs. Montagu var en intelligent dame med menneskekundskap, hun visste at dette ikke var en følelse at grunde et egteskap paa, og fremforalt var Carlyle et altfor værdifuldt menneske til at maatte nøies med de smuler som faldt fra Irvings bord.

Og hun skriver til Jane at det eneste værdige og i længden det eneste mulige var aapent og ærlig at fortælle Carlyle alt og sætte ham ind i den hele situation.

Da Jane hadde læst dette alvorlige og indtrængende brev fra mrs. Montagu, handlet hun som hendes impulsive og hæderlige natur bød hende: Hun la mrs. Montagus brev indi et hun selv skrev til Carlyle, og som lød saaledes:

„Templand 24de juli 1825.

Jeg trodde, kjæreste, at jeg med et glad hjerte skulde skrevet til dig fra dette sted, men det blev med et sorgfyldt. Det medfølgende brev fra mrs. Montagu har drat mit sind bort fra tanken om vort møte som jeg i maaneder har glædet mig til, og tvunget mig til at

anse en del av min opførsel som gjørende mig uværdig til nogensinde at se dig igjen og bli trykket til dit trofaste bryst. Jeg kan ikke besøke dig, kan ikke faa fred i mit sind, før jeg har gjort den tilstaaelse som mrs. Montagu saa indstændig viser mig nødvendigheten av.

La mig straks faa sagt det — jeg har bedraget dig, jeg, hvis sanddruhet og ærlighet du saa ofte har prist, min hjertens ven har jeg bedraget! Jeg har sagt dig at jeg ikke brydde mig om Edvard Irving, anstrengt mig for at faa dig til at tro dette! — —

Det var løgn. Jeg har elsket ham — maa jeg si det — *engang* lidenskabelig elsket ham!

Og har jeg vist svakhet ved at elske en jeg visste var bunden til en anden, saa har jeg bøtet for det ved at overtale ham til at egte denne anden og redde sin ære ved at holde sit ord!

Men det er med vilje og hensigt jeg har holdt sandheten skjult for dig, og her har jeg intet at undskylde mig med — i det mindste intet som kunde taale en nøiere undersøkelse. Derfor — ve mig, hvis din forstand skal være min dommer og ikke dit hjerte!

Jeg kan ikke engang paaberope mig fortjenesten av en frivillig tilstaaelse. Jeg kommer med den, fordi jeg *maa*, fordi denne usedvanlige kvinde har bevæget mig til ærlighet, enten jeg vilde eller ikke. Læs selv hendes brev, og døm om det var mulig for mig at motstaa?

Skriv straks — det bønfalder jeg dig om, og la mig faa vite min skjæbne. Denne venten er værre at utholde end nogensomhelst visshet. Hvis du *kan*, saa si at jeg maa faa komme til dig, at du, trods alt, vil ta mig ind til dig som din egen Jane, og jeg skal komme saa snart det paa nogen maate er mig mulig.

Si nei — at du ikke mere ønsker at se mig, at mit billede er utslettet av din sjæl, og jeg vil *ikke* finde dig uretfærdig!

Aa — om jeg hadde dit svar! Aldrig har du været mig saa kjær som i dette øieblik, da jeg staar i fare for at miste din hengivenhet, eller — hvad der er mig endnu mere værdifuldt — din agtelse!“ — — — —

Carlyles svarte fra Hoddam Hill den 29de juli:

„— — Dit brev naadde mig for faa timer siden, men dobbelt rystet blev jeg, da jeg ved anden gangs læsning opdaget at det var skrevet søndag, altsaa for fem dage siden! Hvilken uke du maa ha hat! Det vilde være umenneskelig at la dig være et øieblik længer i uvisshet.

Du overdriver svært denne saks betydning. Den er et onde, men det kan bæres, vi maa bære det *sammen*. Hvad andet kan vi gjøre?

Meget av den smerte det volder mig, stammer fra egenkjærlige kilder, tarvelige nok. Disse er ikke vor opmerksomhet værd. La dette hjelpe til at styrke vor erfaring, la det bli en ny tugtelse for forfængeligheten, kanske trenger den det, og hvis ikke, hvad er vel *den*, at jeg skulde ta saa meget hensyn til den?

Heller ikke er den anden, den mere alvorlige del av saken, saa skrækkelig i mine øine som den synes at være i dine. Det var en mangel paa klokskap at holde tilbake en tilstaaelse som du trodde kunde volde mig smerte. Det maa ha kostet dig meget at holde det saaledes skjult, men der er en heroisme i din nuværende aapenhet, et fond av sanddruhet og ridderlighet som burde ophæve alt hvad der er gaat forut.

Du siger, det sker ikke frivillig! Saa meget vanskeligere, og jeg ærer det end mere. Du ber om tilgivelse, du staar ydmyget og graatende for mig!

For Guds skyld, ikke mere av dette! Tilgivelse! Hvor findes vel den levende mand som tør gripe i sin

egen barm og si: Jeg har levet et aar uten at ha begaaet halvhundrede værre synder end denne!

Min kjære Jane, min bedste Jane, din sjæl er av et renere stof end hvad der passer for denne foragtelige verden. Du elsker sandhet og godhet, er nødt til det, men vet ikke hvordan du skal række frem!

Aa Gud, hvilken hjerteløs skurk vilde jeg være, om jeg for min egen elendige og øieblikkelige vindings skyld tok modet fra dig!

Tro mig, du kjære, denne din sjæls kamp for at slippe ut av besmittelsen omkring den, er bare end mere patetisk for mig, naar dens suksess er ufuldstændig! Det er den menneskelige natur fra dens bedste side, kjød og aand, det jordiske ler levendegjort ved den almægtiges aande!

Elsk sandheten, kjæreste, sæt den over al berømmelse og magt og lykke. Bli ved at elske den frygtløs, den er stjernen fra det høie som straalers ned og lyser op i vort livs mørke vildnis. Der er haab for hver den som kjender og ærer dens skin. Hjælp ogsaa mig til at elske den. Jeg kan tale flere store ord om dette end du, men mangan gang kunde jeg si med Brutus:

„Dyd, har jeg tilbedt dig som en virkelighet og fundet dig at være en tom skygge!“

Det *er* ikke saa! Ved det majestætiske univers, ved menneskets hemmelighetsfulde sjæl, det er ikke saa! Godhet har en værdi som overgaar alt. Det *lykkelige* menneske er endnu ikke fremstaat, det *gode* menneske *er* jordens skat, selv om det er klædt i filler og synkende under lidelsens byrde! Det *er* saa, selv om jeg til tider tviler eller i mit hjertes bitterhet benegter det.

Aa, om jeg aldrig glemte dette! Undervis mig du, tal mig tilrette, naar fienden eller lidelsen eller verdens

daarlige aand er rede til at herske over mig og fordrive mig fra dette sidste faste punkt!

Du er mig taknemmelig fordi jeg „tilgir“ dig, du takker mig, og mener at jeg har opført mig ædelmodig.

Ak, jeg fortjener ingen taknemmelighed. Hvad har jeg vel gjort? Forsikret dig om at jeg fremdeles elsker dig — ja at du er mig endnu kjærere for denne smertelige omstændigheds skyld!

Men kjender du værdien av min kjærlighet, har du nogensinde set mig og min situation med din forstands nøgterne øie?

Nei, du har ikke — du kjender mig ikke. Hvad er min kjærlighet til dig eller nogensomhelst ellers? Et vildt skrik fra min sjæls ensomhet, kanske fremtvingende en bitter taare i mit øie for derpaa at gi plads for taushet og død!

Du kjender mig ikke — intet levende menneske kjender mig, synes at kjende mig. Mit hjerte forblir nedsænket i ensom bitterhet, til dets liv er ute. — — — — Den lykke to tillidsfulde sjæle nyder, der i glad hengivenhet lever for hverandre og soler sig i den velsignelse som ligger i verdslig medgang og passende aktivitet, er ting jeg beskuer i lang avstand, uten haab og undertiden uten ønske om nogensinde at naa det.

Er jeg ikke fattig og syk og hjelpeløs og fremmed for alt menneskelig? Jeg hviler paa smertens tornefulde leie, min hodepute er fortvilelsens jernpute, alt hvad jeg kan gjøre er at hvile der i stilhet.

Betänk dette, Jane, jeg kan aldrig gjøre dig lykkelig! Forlat mig heller, hvorfor skulde jeg ødelægge dit liv! Det er bare et dristig skridt — og saa er det gjort!

Det vil ramme os — ind til hjertets inderste, men vi vil ha lydt fornuftens røst, og tiden vil lære os at bære det. „Verschmerzen werden wir, denn was verschmerzte nicht der Mensch“. Ingen kjærlighet er

uforanderlig eller evig — vi selv med alle vor lidenskaper synker hen i døden og fortæres hastig.

Jeg kjender dit høie, modige sinds svar:

„Jeg vil ikke forlate denne trofaste bror, han er min bror og trofast mot mig, trods skjæbnens bølger truer med at sluke ham. Jeg vil trykke ham til mit bryst og redde ham eller dø med ham.“

Ak, du vet ikke hvad du siger! Du kan ikke redde mig, hvis jeg i det hele kan reddes! Jeg smiler ved at læse mrs. Montagu's recept: Aandebesvergelse! Forfuldt alvor. Ach du lieber Gott!

Aa, Jane! — men hvad nytter vel ord! Jeg kunde skrive en halvhundrede ark og dog ikke gjøre dig saken klar. Du er ung, du kjender ikke livet — ikke dig selv! Stedse utestængt fra din sjæls naturlige sfære, har du grepet efter enhver lignelse av den. Først tok du Edvard Irvings røkfyldte ild for en himmelens stjerne, dernæst den skjælvende ignis fatuus av en sjæl der bor i mig!

Ak, verden har tusen ædle hjerter som du nu ikke har anelse om, og du tror du ikke vil kunne træffe andre! Hvad er vel jeg, eller hvad er min fars hus, at du vil ofre dig for mig! — —

Jeg vet ikke om det er godt at skrive disse ting — for et uttalt ord er farligere end et slepet sverd!

Atter og atter gjentar jeg, du kjender mig ikke. Men kom og se, og træf saa en avgjørelse. La mig høre dig, og hør du mig. Saadan som jeg *er*, ta mig eller forkast mig, men ikke som jeg *ikke* er, for det hverken kan eller vil bli til det gode.

Gud hjelpe os begge og vise os den vei vi bør gaa!

Naar vil du komme hit? Skriv to ganger, én gang utpekende uken, den anden dagen. Alle her er utaalmodige efter at se dig — jeg av mange grunde. Naar kommer du?

Du er mig stedse dyrebar, tiltrods for alt hvad jeg siger og føler.

Gud velsigne dig, min elskede, jeg er altid og helt din
Thomas Carlyle.

Imidlertid hadde Jane paa Templand tilbragt fem dage og nætter i angstfuld spænding, og da den sjette dag kom uten svar, sender hun følgende brev, der var skrevet den 30te og krydset Carlyles av 29de:

„Mr. Carlyle, mener De at dræpe mig? Er det ret av Dem at holde mig saa længe i uvisshet?

Deres misfornøielse har jeg fortjent, kanske Deres foragt, men sikkerlig ikke denne frygtelige taushet.

Skriv da for himlens skyld, og skriv venlig hvis De kan, for jeg er over al beskrivelse elendig. Hadde jeg kræfter til det, vilde jeg komme denne selvsamme dag, og naar jeg holdt dig i mine armer og du saa mine taarer, vilde du glemme alt, uten den kjærlighet jeg bærer til dig.

Aa, jeg elsker dig, min egen ven, over alt paa jord, intet menneskelig væsen var mig nogensinde halvt saa kjær — ingen — ingen!

Og vil du da knuse mit hjerte? Ak, jeg trodde, da vi skiltes, at en eller anden ond skjæbne hang over os, men tapet av din kjærlighet var det sidste jeg drømte om!

Og *har* jeg virkelig mistet den? Si mig det, tal! Det er umenneskelig at holde mig i slik uvisshet. Dog — la svaret falde som det vil, — til min sidste stund vil jeg elske og agte dig. Du er kanske ikke længer min, men jeg vil forbli din i liv og død, gjennom al evighet.

Jane B. Welsh.

I denne stemning kom Jane til at avlægge sit første besøk i Annandale.

Længe hadde der været tale om at hun skulde

besøke sin ven paa Hoddam Hill, og samtidig stifte bekjendtskap med de forskjellige medlemmer av den familie der snart skulde staa hende saa nær.

Carlyles mor hadde hittil været den eneste som var indviet i den store hemmelighet. Nu fik alle del i den, og spændingen og glæden over at skulle faa besøk av den fornemme unge dame der hadde forlovet sig med deres Tom, steg for hver dag.

„Hun blev hos os en uke,“ skriver Carlyle i sine erindringer, „lykkelig og gjørende os lykkelige. Hendes væsen overfor os alle kan ikke benævnes anderledes end uovertræffeligg, fuldkomment!

Fra første øieblik av svandt al forlegenhet. Enhver følte den alt gjennemtrængende enkle charme, den fuldkomne sanddruhet og fuldkomne ærlighet hos denne skjønne, kloke og livlige skabning. Hendes med saa megen ængstelig spænding imøtesete besøk blev saaledes en fuldkommen suksess!“ — — — — —

Jane Welsh hadde nu paa nært hold set livet i et skotsk bondehjem, og hadde vundet alle ved sin elskverdige naturlighet og fine takt. Hun følte sig fra nu av som en av dem, og hadde ikke længer nogen betænkeligheter ved at skulle dele deres kaar.

Anderledes med hendes mor. Mrs. Welsh tvilte aldrig paa Carlyles fuldkomne hæderlighet og moralske værd i det hele tat, men det var nu allikevel enganske anden slags mand hun hadde drømt om for sin eneste, skjønne og kloke datter!

Hvad var det ogsaa for et menneske hun hadde valgt blandt de mange! En bondegut fra fattigslige forhold uten anseelse eller forbindelser, uten fast stilling, uten fast indtægt, ja uten haab om at kunne opnaa nogen saadan!

Hadde han da personlige egenskaper der kunde opveie disse mangler?

Nei — ikke i hendes øine, tvert om, det var hans personlighed og væsen der mest frastøtte hende og ikke syntes at love godt for datterens fremtid ved hans side.

Hans begavelse? — Ja vel — men denne syntes ikke at at være forbundet med nogetsomhelst anlæg for at komme frem og gjøre sig gjældende. Den syntes ved sin steile egenart nærmest skikket til at skaffe ham motstandere og fiender og hindre forfremmelse!

Hvad under da at hun saa paa sin datter som paa en bergtagen, og at hun gjorde hvad hun kunde for at hindre denne „mesalliance“, hvis blotte mulighed vakte forfærdelse blandt deres omgangsfæller! ¹⁾

Men da det saa efter oprivende scener gik op for hende at datteren ikke lot sig rokke, at denne mand helt havde magtstjaalet hende, grep en slags fortvilelse arme mrs. Welsh. *Var* en forening det endelige maal, *skulde* egteskapet virkelig engang finde sted — da bedst for alle parter at det skedde snarest mulig. Hun for sin part kunde flytte over til sin gamle far paa Temp-land, og Jane hadde jo sin egen formue, de £ 200 om aaret som forpagtningen av Craigenputtock kastet av sig.

Men dette forhold var ændret. Dr. Welsh hadde rigtignok i et testamente indsat datteren til eneste arving, men allerede et aar før denne tid hadde Jane med Car-

¹⁾ Det er en trøst her at mindes, at Carlyles forhold til svigermoren fra hans egteskaps begyndelse og helt til hendes død altid forblev det bedste og hjerteligste. Mot slutten av sit liv uttalte hun selv ved en leilighet at svigersønnen hadde været for hende „everything that heart could desire“.

Hun oplevet ogsaa den glæde at vite deres ydre stilling sikret og hans navn berømt. Ved sine besøk hos dem i deres hjem i London traf hun ikke alene alle tidens bekjendte størrelser i litteraturens og kunstens verden, men ogsaa, hvad der sikkert ikke har glædet hende mindre, repræsentanter for Englands fornemme adelsslegter, blandt hvilke Carlyle talte nogen av sine varmeste beundrere og mest trofaste venner.

lyles bifald og ved familiesakførerens hjælp overlatt moren paa livstid renterne av formuen, det vil si avgiften av Craigenputtock, saa at Jane nu i virkeligheten var likesaa fattig som Carlyle selv.

Utsigterne var saaledes noksaa trøstesløse, men alle parter saa nu hen til et egteskap som den mest ønskværdige avslutning paa en pinlig og vanskelig tid.

Alle slags vilde planer lægges og forkastes. Jane foreslaar at hun og moren skal sælge huset i Haddington og leie sig hus i Edinburgh. Og hvad kunde vel da være rimeligere og naturligere end at de giftet sig og bodde sammen med mrs. Welsh, der med gru saa hen til skilsmissen fra sit eneste barn.

„Hvorfor,“ skriver hun i den anledning til Carlyle, „skulde du ikke kunne bo med din kone i hendes mors hus?

Fordi — vil du svare — at din mor aldrig vil synes om mig og aldrig la mig faa leve i fred, fordi jeg ikke helt kan nyde dit selskap før jeg har dig for mig selv, og fordi jeg vil ha ret til at stænge døren igjen for al brysom paatrængenhet. —

Jeg tilstaar at dette er grunde som synes skjæbnesvangre for min plan, men jeg skulde ta meget feil om dette ikke bare var tilsyneladende!

Min mor *vilde* like dig, hvis du kom for at leve sammen med hende som en søn. For hvad er det, kjæreste, som har forut indtat hende mot dig? Er det ikke angsten for at hun ved dig skulde gjøres barnløs, foruten en vak forestilling om at du ser paa hende med ringeagt?

Men som min husbond vilde du staa for hende i et nyt lys. Hendes moderlige kjærlighet vilde med nødvendighet utstrækkes ogsaa til ham med hvem jeg saa uadskillelig skulde forbindes, og den rene, sunde fornuft vilde tilsi hende at vise dig hengivenhet som

den eneste mulighed for at rette paa det der ikke mere kunde undgaaes. — —“

Dette forslag faldt ingenlunde i Carlyles smak. Naar galt skulde være, var det da langt rimeligere at *hun* kom for at leve med ham i hans fars hus paa den nyforpagtede farm Scotsbrig i Annandale. Det stemte ogsaa bedst med skriftens ord: du skal forlate din far og din mor og forbli fast hos din husbond!

Der var desuten én eneste absolut uoverkommelig hindring for gennemførelsen av hendes plan, og som kunde uttrykkes i de faa ord: *Manden skal være herre i huset, ikke kvinden!*

Dette var et ukrænkelig princip, en naturlov som ingen dødelig ustraffet kunde handle mot. Han hadde grundet over dette i aarrækker, og for hver dag var det blit ham klarere, at han hverken kunde eller vilde leve i et hus hvor han ikke selv var herre og mester:

„Tænk ikke, kjæreste, at dette stammer fra et herskesykt sind, og at jeg vil bli dig en haard og tyrannisk herre! Det forbyde Gud!

Men det ligger i mandens natur, at hvis han lar sig lede av andet end sin egen fornuft, føler han sig fornædret og tilskyndet til oprør og trøtte. Likesom det ligger i kvindens natur (da hun i egentligste forstand er passiv, ikke aktiv) at klynge sig til manden for at finde støtte, at rette sig efter hans humør og finde sin glæde i det, av den enkle grund at det gjælder ham, at overvinde ham, ikke ved sin styrke, men ved sin svakhet, og kanske dog, naar alt kommer til alt, beherske ham — netop ved at lyde ham!“ — — — —

Han kan heller ikke noksom prise det velvære han har følt, siden han paa Hoddam Hill fik sit eget hjem, „his own four walls“.

For i hans tilfælde virket hin naturlov med dobbelt,

ja tredobbelt styrke. Og hvor billig var det ikke kjøpt og hvor pent arrangert! Omgivelserne simpelthen indrømmet at han var „Herr im Hause“, og handlet derefter!

Der var ingen knurren over hans vaner og indfald. Hvis det behaget ham at forlange til middag ild og svovl, vilde de tilberede ham det efter bedste evne, kanskje tænkende i sit stille sind at han var en ubegripelig dødelig, men trods alt ingen daarlig fyr, og ihvertfald *ikke* til at behandle paa noget andet vis, „his own four walls“!

Selv ikke denne tone skræmmer Jane, der nu i al sin færd svarer til det ideal av kvindelig sagtmødighet han holder frem for hende.

Hun opgir straks planen om at de skulde bo sammen med hendes mor, og gaar ivrig ind paa hans forslag at de skal slaa sig sammen med hans forældre paa Scotsbrig farm i Annandale.

Ja, hun ser straks denne plan i et rosenskjær, som om det hadde været hendes livs drøm at faa henleve sit liv paa en ensom liten skotsk bondegaard. Selv hendes mor hadde optat denne plan med glæde. Annandale var ikke længer borte end at mrs. Welsh fra Temp-land ofte kunde avlægge besøk hos sit eneste, dyrebare barn paa Scotsbrig! — —

Men *det* var ingenlunde Carlyles mening! Med skræk avviser han en saadan mulighet:

— — — — — „Du taler om at din mor skulde besøke os! Aa nei, min elskede, din mor maa ikke besøke min! Hvad godt skulde vel komme derav?

Ved den yderste anstrengelse fra begge parters side kunde de muligens drive det til at taale hverandre — mere var ikke at vente. Den blotte tanke om et saadant besøk viser mig at du ikke har ringeste kjend-

skap til den familiekreds hvortil du for min skyld vil slutte dig!“ — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Imidlertid strandet ogsaa Scotsbrigplanen. Carlyles forældre motsatte sig den bestemt. De var ganske paa det rene med at deres hjem hverken om sommeren og langt mindre om vinteren var noget passende opholdssted for en dame der som Jane Welsh var vokset op i saa ganske andre forhold.

Nu kastet Carlyle sine øine paa huset i Haddington. Hvorfor i al verden sælge huset? Nu stod det der færdig, praktisk indredet og bekvemt i enhver henseende — hvorfor ikke gifte sig og bo der, og la mrs. Welsh hygge for sin gamle far paa Templand!

Han fryder sig over denne enkle men heldige løsning, og staar fuldstændig uforstaaende og ikke saa litet støtt overfor mor og datters enstemmige og absolute protest.

Efter forskjellige mere eller mindre realisable forslag huggedes knuten over ved at mrs. Welsh paa egen haand leiet og møblerede en leilighed for det unge par i utkanten av Edinburgh, Comely bank nr. 21.

Ikke før var sindene kommet nogenlunde til ro efter denne avgjørelse, før en ny truende sky trækker op — brylluppet med lysning og vielse og alle de andre forfærdelige banaliteter som de lik andre dødelige maa underkaste sig.

Carlyle forsøker til en begyndelse at ta det hele med den overlegenhet som sømmer sig for en filosof:

— — — — — — — — „Frygt intet, jeg skal komme ut til dig om et par uker og ordne med alt det nødvendige, og da — — das Weitere wird sich geben — og vi skal bli viet og bli lykkelige!

— — — — — Aa, min lille Weibchen! Den næste

bok jeg kommer til at skrive, skal *en anden* gjennomse og rette! Og min største belønning vil bli det glade uttrykk i to venlige sorte øine! — — — —

Aa, la os ikke forsage overfor det liv i ærlig arbeide som ligger for os! Tror du ikke, at naar du paa din side trofast har utført dine pligter som husmor, og jeg paa min side har skrevet de mig beskikkede sider — at vi da skal møtes til vort frugale maaltid langt lykkeligere og mere tilfreds med os selv end de tusener der ingen pligter har, og hvis livs plage er den bitreste av alle: „the agony of a too easy bed?“

Med arbeidet følger sundhet, legemlig og sjælelig. Og litt efter litt, naar vi har faat vort hus og vore hjerter i orden og kommet til forstaaelse av hverandre som uadskillelige dele av det samme hele, spaar jeg at vi skal bli det prægtigste lille par nogen kan tænke sig!

En trofast og dygtig husmor, en sykelig og gnaven, men flittig og ærlig og ikke uvenlig husbond, der sammen i en trofast og evig forening ved utholdenhet og kloke foranstaltninger overvinder livets vanskeligheter og farer, kjæmpende, ikke for sig *selv*, mens for ens *andet selv*, langt kjærere.

La os være trofaste og gode, og intet jordisk skal kunne skade os!

Med hensyn til vielse og bryllup gruer jeg likesaa meget for det som du. Det er virkelig sørgelig at vi ikke kan falde i søvn og vaakne gifte. Det vilde være meget hyggeligere og meget mindre brysomt.

Men da dette ikke lar sig arrangere, maa vi vel la os vie med aapne øine av en eller anden repræsentant for Skotlands kirke og gi hverandre haanden „i mange vidners nærvær“ og stige til vogns, og kort sagt gjennomgaa en slags skjærsild før vi naar frem til paradiset. Jeg tviler ikke paa at vi skal komme levende gjennom

det altsammen, og at glæden, naar det er overstaat, vil bli desto større.

Med hensyn til at bo i Edinburgh tror jeg det var den bedst mulige ordning. Det er ikke godt for en skribent at bo paa landsbygden. Her i Annandale f. eks. har jeg ikke, utenfor min familie, et eneste menneske at snakke med.

Jeg snakker nok med disse hæderlige landsens mennesker, ja halve timer ad gangen hvis jeg ikke kan undgaa det, men ak — hjertet sitter ensomt i sit kammer, og ingen stemme utenfra naar det, intet øre hører det.

Somme dage drømmer jeg bort, undertiden noksaa bedrøvelig. Imorges da jeg bukket mig efter min stok, mindedes jeg at jeg hadde kjøpt den i Snor-gaten i Dover. Og da steg byen med dens klipper frem for mit indre syn, og Paris og London — skjønnere og mere tiltrækkende end da de viste sig for det legemlige øie! — — Jeg maatte ned og faa mig litt varm te, den bedste trøst der var at erholde indenfor min rækkevidde!“ — — —

Jane er da heller ikke meget modig:

— — — — „Jeg vet idag ikke hvad i al verden jeg skal skrive om. Jeg kan slet ikke skrive om dagen, jeg kan ikke tænke heller, mit hode og mit hjerte befinder sig i et haabløst kaos.

Dette med bryllup synes jeg ligner døden. Saalænge det befinder sig i avstand, ser en frem til det med en forbausende likegyldighet, men nær ved — som noget der vil finde sted inden en bestemt tidsfrist — blir det en sak av forfærdelig betydning!

Dog tro ikke at jeg ønsker det anderledes. Nei! Hvad jeg har gjort, vilde jeg gjøre op igjen, for selv om jeg ikke er uten frygt, er mit haab større end min frygt.“ — — —

Carlyle gjør sit bedste for at trøste og styrke baade hende og sig selv. Han har rigtignok ikke skrevet paa en tid, men hvad har vel det at si:

— — — — — „Er du ikke altid i mit hjerte og i mine tanker som jeg vel i dine, du kjæreste. Og skal vi ikke snart forenes i det helligste og inderligste av alle forbund!

Nødvendig, absolut nødvendig er det at det hjerte du vil hengi dit eget til, er befundet værdig. Det var tusen ganger bedre at dø end at egte en om hvis sjæls redelighet du næret mindste tvil.

Min egen trofaste hustru! Jeg haaber til Gud at jeg skal elske dig slik at din skjønne sjæl kan finde et hjem i mit bryst, at min arm kan beskytte dig mot verdens motgang, at det hjerte du saa tillidsfuldt har stolt paa, maa vise sig værdig. Jeg sverger at mit hjerte vil briste, hvis jeg skulde gjøre dig ulykkelig.

Dog jeg er jo bare en stakkars dødelig, og de bedste beslutninger kan lide skibbrud paa dagliglivets hav, men du maa bli en *meget* god hustru, og jeg skal bli en meget god husbond, og vore sjæle skal ikke kjende til hemmeligheter for hverandre, og vi skal leve uadskillelig som én, fattige eller rike, som det vil behage himmelen, men velsignet ved vor gjensidige kjærlighet og godhet.

Aa, jeg føler det som om jeg kunde leve og dø med dig, hvis du var *min* som du skal bli det, ikke formedelst prestens velsignelse, men ved dit eget værd og din visdoms milde, gjennomgripende indflydelse, der aar efter aar vil trænge dypere ned i min sjæl!

Hvad kan jeg mere si! Bare kysse dig og be dig se ind i dit eget hjerte, der vil du læse alt sammen!

— — — — —
— — — — — Gud give, som du siger, hele bryllupsaffæren var vel overstaat, og ingen flere breve behøvet passere mellem os!

Naa — „over“ vil den vel være om kort tid paa den ene eller anden maate, la os indtil da være taalmodige og tilfredse. Min gode lille pike har lidt saa meget for mig allerede, men jeg haaber til Gud at jeg skal kunne gjengjælde hende det i fremtiden. — — — —
 — — — — — — — — — — Imorgen skal jeg til Dumfries for at bestille mig klær — vogn maa bestilles, venner tages farvel med og saa! —

Jeg tænker at der (Gud hjælpe os!) kan bli lyst for os næste søndag, og at vielsen kan foregaa følgende torsdag.

Tap ikke modet, kjære! Glaubest du noch jetzt? Hverken her eller andensteds har jeg fundet slik tro!
 — — —

Min bror John og jeg skal ta ind i Glendinnings hotel aftenen før. Han kan jo følge os et stykke paa vei, hvis du saa synes? — — —

En anden vanskelighet er, hvorvidt vi kan gjøre regning paa at faa leiet hest og vogn helt frem til Edinburgh, eller om det ikke var tryggere at bestille pladser i diligencen for ialfald en del av veien. Kanske du eller din mor kunde gi mig nogen veiledning i den sak. Si mig ialfald hvad du vil like bedst. Diligencen er i ethvert fald sikrere end det andet. — —

Før jeg slutter brevet, skulde jeg si noget trøstende og opmuntrende til min elskede brud, hvis hjerte utvilksomt er like saa betynget som mit og mindre hærdet.

Men hvad kan jeg vel si under disse fortvilede omstændigheter? Intet andet end at der hverken vil bli fred eller hvile før vj er blit ett, før jeg har min egen trofaste Jane langt væk fra disse tusen skurrende mislyd som saa længe har pint hende og forbitret mig, hver gang jeg kom indenfor deres rækkevidde.

Aa for Guds skyld, bli god mot mig, kjære, god og vis! Da vil jeg bli den lykkeligste husbond og du den

lykkeligste hustru i verden! Jeg mener ikke bare føielig og hengiven, fordi det er du allerede, men *klok*, skarp-synt overfor mig og din nye livssfære, min trofaste, beskyttende engel, min sjæls veninde, min egen for tid og evighet!“ — — — — —

Men hans „trøst“ er ikke meget virkningsfuld. Fra Templand skriver hun den 20de september:

„Du vilde at jeg skulde svare dig torsdag, men jeg har ventet en postdag over i haab om at jeg skulde klare det bedre, hvis da i det hele noget godt kan siges under saadanne rædsomme omstændigheter!

Aa min egen elskede, forsøk for Guds skyld at komme i et lysere humør, ellers vil „begivenheten“ ikke alene gjøre et underlig, men ogsaa et meget tragisk indtryk.

Jeg forstaar ikke hvordan jeg skal komme levende gjennom dette, jeg blir syk bare ved tanken! Men jeg opfører mig som Jobs trøstere, jeg burde heller opmuntre dig ved at minde dig om at skjærsilden er en overgang.

Men du vilde let gjennemskue slik letkjøpt filosofi; der er altsaa intet andet tilovers end at haabe paa himmelens hjælp! — — —

Med hensyn til selve reisen, saa erklærer jeg høilydt at jeg heller vil risikere at bli opholdt paa veien end underkaste mig den uhørte tortur under saadanne omstændigheter at ta plass i en diligence blandt fremmede, eller hvad der vilde være endda værre — blandt kjendte!

Jeg lover dig, kjæreste, ikke at gjøre skandale, men hvis jeg skal dømme fra den svakhet og de kuldegysninger som overfalder mig, naar jeg tænker paa den forhadte ceremoni, tror jeg ikke at jeg paa mindst otte dage efter vil kunne taale nogen andens nærværelse end din.

Av samme grund forbyr jeg John at ledsage os en tomme paa veien, og han maa ikke tro det stammer fra nogen uvenlighet.

Min tante her mener det vil bli hyggeligere for dig og John at ta ind her end i Glendinnings hotel. Men dig om det. Kommer du hit, skal jeg passe at du ikke faar et rum over kjøkkenet. Forøvrig behøver vi ikke sees den aften, medmindre jeg skulde faa lyst til det.

— — —“

Thomas Carlyle til miss Bailie Welsh.

Scotsbrig onsdag 27de september 1826.

„Kjæreste.

Sikkerlig taler alle grunde for at det er min simple pligt at sende dig „et par linjer“, hvor vanskelig det end falder mig, end mere fordi jeg for tiden ikke har andet at gjøre end at meditere over dig og denne nødvendige „finale“ som venter os.

Du vil ikke kunne forestille dig hvilket tidsfordriv jeg har grepet til paa dette vanskelige stadium — intet mindre end Kants transscendentale filosofi!

Ja virkelig! Jeg er naadd til pagina 150 av hans „Kritik der reinen Vernunft“, og jeg har ikke bare læst, men ogsaa delvis forstaat, og er fyldt av planer om at oplyse mine formørkede landsmænd om dette sublime systems sande fordele.

Dog — for at holde mig til sandheten svarte en av Scotts romaner bedre til hensigten. Igaarftes fandt jeg Kant temmelig dunkel, og paa flere punkter forvirret han mig i den grad, at jeg idag har latt ham ligge uaapnet, og jeg føler altfor vel at indtil den store dag er over, vil jeg ikke med utbytte kunne tænke paa nogetsomhelst. Livets filosofi er vel summen av al filosofi, den sanse-

lige som den oversanselige, og hvis kjærlighet er livets sjæl, skal vi saa ikke lære hverandre at leve!

Naar alt kommer til alt, tror jeg vi tar denne forestaaende ceremoni altfor alvorlig. Du store min, er ikke folk blit viet før ogsaa! Og kom de ikke levende fra det, og fik erfare at egteskap var simpelthen bare — egteskap.

Fat mod da, kjære, og la ikke „kuldegysninger“ skræmme dig, og kald det ikke en „forhadet ceremoni“, men heller en velsignet indvielse, stadfæstet av saavel himmelske som jordiske love, forenende to sjæle som for Guds ansigt har valgt hverandre.

Kan den vei som fører til dette, være mørk! Du skal faa se den vil bli glat som olje, trods vore forutanelser. Husk Goethes ord: „Vi ser paa vore skribenter som likesaa mange svømmere. I det element som truer med at opsluke dem, føler enhver av dem sig uventet baaret oppe og istand til at avancere fremover, og slik er det med *alt* som menneskene paatar sig.“

Med *alt* ja — ogsaa egteskap! Med alle slags argumenter paa tysk og engelsk maner jeg dig derfor til ro og til ikke at frygte noget ondt i denne velsignede sak.

Hvad dine arrangementer med hensyn til reisen o. s. v. angaar, kan jeg kun svare som det anstaar mig: din vilje ske! La mig bare faa vite den, og vi skal med himmelens velsignelse og posthesters hurtighet kjøre avsted side om side til vi naar Comely Bank, og der aapner ikke *min* eller *din*, men *vor* dør, og er ett og uadskillelige for evig og alltid!

Jeg utber mig bare din tilladelse til at røke *tre* cigarer paa veien, uten kritik eller misbilligelse, som en ting nødvendig for min fuldkomne tilfredshet.

Dog — hvis du negter mig dette, vil jeg ikke slaa op med dig av den grund, men snarere som en lydig

egtemand underkaste mig „forsynets bestemmelse og la min kone faa sin vilje“. — — — —

Og endelig 9de oktober sendes det sidste brev fra Thomas Carlyle til miss Jane Welsh:

— — — — — „Det er sandt, vet du noget om bryllupshansker? Jeg maa overlate alt denslags til dig, for jeg har kun en dunkel anelse om den hele sak. Eller kanske du vil forære mig nogen? Ach du guter Gott, gid vi var vel avsted!

Men frygt ikke, min elskede, for det vil og maa gaa godt, og vi to erklæres for ett for Guds og menneskers aasyn!

Aa min egen Jane, jeg kunde ha meget at si, men hvad forslaar ord overfor det hav av tanker som vil strømme hen over mit hjerte, naar jeg føler at du er min som jeg din, og at vi fra nu av skal leve, ikke for os selv, men for hverandre.

La os be til Gud at vore hellige hensigter ikke maa skuffes, la os stole paa ham og paa hverandre, og ikke frygte noget ondt som kunde overfalde os.

Min sidste velsignelse som din beiler — dette er mit sidste brev til Jane Welsh. Min første velsignelse som husband, mit første kys til Jane Carlyle forestaar! Aa min elskede, jeg skal altid elske dig!

God nat da — for sidste gang fra hverandre. Om en uke skal jeg faa se dig, om en uke er du min egen.

Adio meine eigene, jeg forblir for alltid din

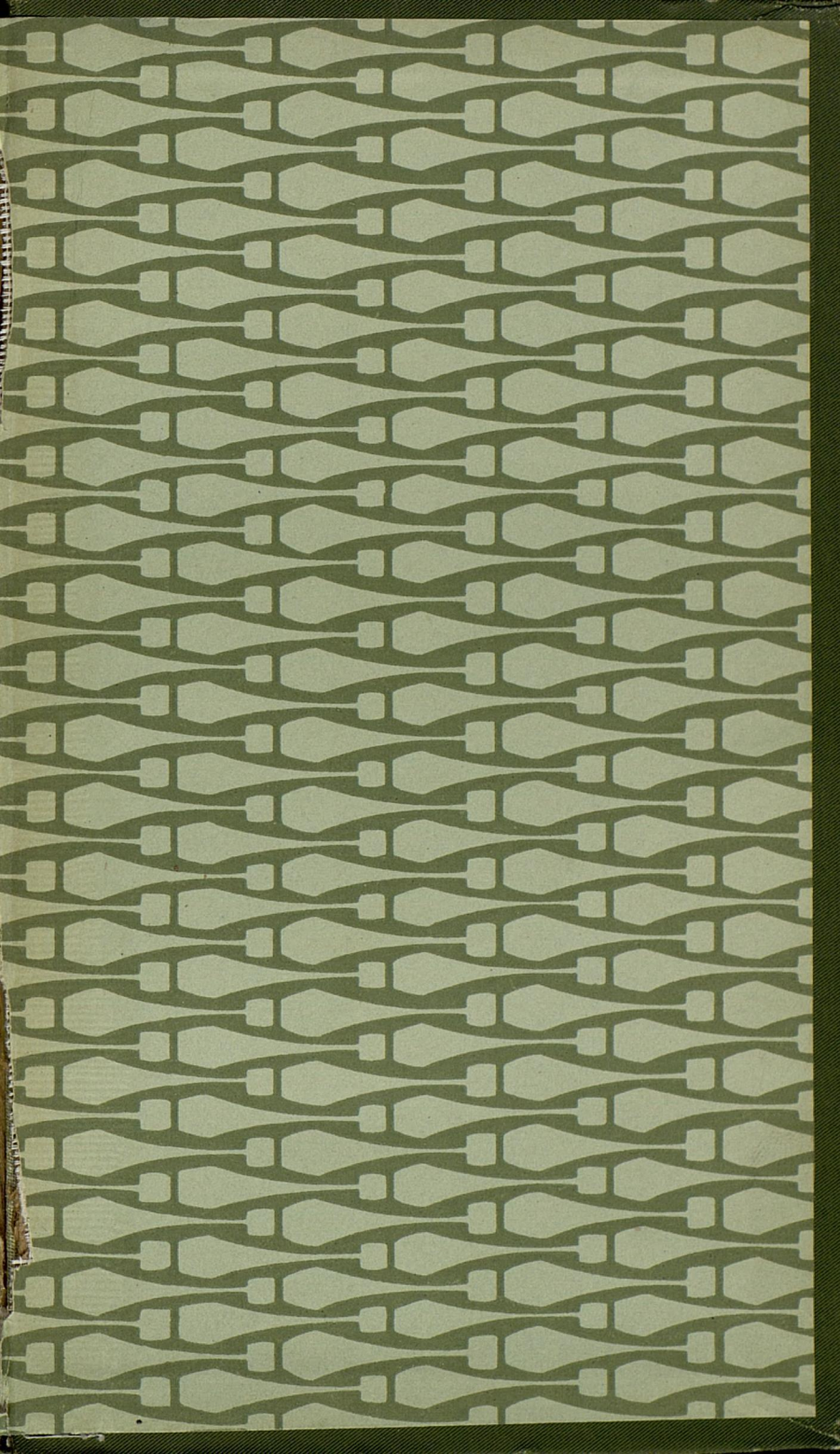
Thomas Carlyle.“

— — — — —
Og saa kom da ogsaa „den dag“ som alle andre i tidens fylde. Det var den 17de oktober 1826.

I landsbykirken ved Templand blev de viet uten andre vidner end den nærmeste slegt. Og da bryllupskaken var spist, kjørte det unge par avsted — alene — uten bror John!

Og sent om aftenen naadde de levende frem til Comely Bank nr. 21 for at begynde sit 40-aarige skjønne og smertelige samliv.







Depotbiblioteket



01sd 04 173



EN
GAMMEL
KJÆR-
LIGHETS
HISTORIE

SIGNE
GREVE
DAL